

АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ
АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
ЗА 2013.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ ЗА 2013. ГОДИНУ

Извештај о стању у енергетском сектору Србије

*

Извештај о раду
и финансијском пословању Агенције

Београд, мај 2014.

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ.....	3
1. ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТРЕБЕ СРБИЈЕ	5
2. СТАЊЕ НА ТРЖИШТИМА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА У 2013.....	6
2.1 ОТВОРЕНОСТ ТРЖИШТА У 2013. И ОЧЕКИВАНА ДИНАМИКА ДАЉЕГ РАЗВОЈА.....	6
2.2 УСЛОВИ ЗА ФУНКЦИОНИСАЊЕ ТРЖИШТА.....	6
2.3 ПРАВИЛА О ПРОМЕНИ СНАБДЕВАЧА	7
2.4 РЕГУЛИСАНЕ И СЛОБОДНЕ ЦЕНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕНАТА	8
2.5 СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ И ПРИРОДНИМ ГАСОМ	8
3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА	9
3.1 СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	9
3.1.1 ОРГАНИЗАЦИОНА И ВЛАСНИЧКА СТРУКТУРА СЕКТОРА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	9
3.1.2 РАЗДВАЈАЊЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИХ ДЕЛАТНОСТИ И НЕЗАВИСНОСТ ОПЕРАТОРА	9
3.1.3 КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРОИЗВОДЊУ, ПРЕНОС И ДИСТРИБУЦИЈУ	10
3.1.3.1 ПРЕНОС.....	11
3.1.3.2 ДИСТРИБУЦИЈА	11
3.2 ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА	12
3.3 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА	14
3.3.1 ПРАВИЛА О РАДУ ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА	14
3.3.2 РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНЕ ПРИСТУПА СИСТЕМУ ЗА ПРЕНОС ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	14
3.3.3 УСКЛАЂЕНОСТ СА ДИРЕКТИВАМА ЕУ	16
3.3.4 ПРЕНЕТЕ КОЛИЧИНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	16
3.3.5 КОРИШЋЕЊЕ ПРЕКОГРАНИЧНИХ ПРЕНОСНИХ КАПАЦИТЕТА	17
3.3.5.1 ПРАВИЛА ЗА РАСПОДЕЛУ ПРЕКОГРАНИЧНИХ ПРЕНОСНИХ КАПАЦИТЕТА.....	18
3.3.5.2 ДОДЕЛА ПРАВА НА КОРИШЋЕЊЕ ПРЕКОГРАНИЧНИХ КАПАЦИТЕТА	18
3.3.5.3 ГОДИШЊА РАЗМЕНА ПРЕКО ГРАНИЦА РЕГУЛАЦИОНЕ ОБЛАСТИ	20
3.4 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	21
3.4.1 ПРАВИЛА О РАДУ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	22
3.4.2 РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНЕ ПРИСТУПА СИСТЕМУ ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ.....	22
3.4.3 ДИСТРИБУИРАНА КОЛИЧИНА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ.....	23
3.5 РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА ЗА РЕГУЛИСАНО СНАБДЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ.....	24
3.6 ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	28
3.6.1 БИЛАТЕРАЛНО ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	28
3.6.1.1 СЛОБОДНО ВЕЛИКОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ.....	29
3.6.1.2 МАЛОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ	31
3.6.1.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима	31
3.6.1.2.2 Продаја електричне енергије на слободном тржишту	33
3.6.2 БАЛАНСНО ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	33
3.6.3 ОРГАНИЗОВАНО ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	33
3.6.4 ЗАЈЕДНИЧКЕ АКТИВНОСТИ НА РАЗВОЈУ РЕГИОНАЛНОГ ТРЖИШТА	33
3.7 ПРАЋЕЊЕ И РЕГУЛАЦИЈА КВАЛИТЕТА ИСПОРУКЕ И СНАБДЕВАЊА	34
3.7.1 НЕПРЕКИДНОСТ ИСПОРУКЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	35

3.7.1.1	ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА ИСПОРУКЕ СА ПРЕНОСНЕ МРЕЖЕ	35
3.7.1.2	ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА У ДИСТРИБУТИВНОЈ МРЕЖИ	37
3.7.2	КВАЛИТЕТ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	38
3.7.3	КОМЕРЦИЈАЛНИ КВАЛИТЕТ.....	39
3.7.3.1	ПРИКЉУЧЕЊЕ, ОБУСТАВА И ИСКЉУЧЕЊЕ.....	39
3.7.3.2	МЕРЕЊЕ И ОБРАЧУН	40
3.7.3.3	ОТКЛАЊАЊЕ ТЕХНИЧКИХ СМЕТЊИ У ИСПОРУЦИ	40
3.7.3.4	КОРИСНИЧКЕ УСЛУГЕ	40
3.8	СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ.....	41
3.8.1	ПРОГНОЗА ПОТРОШЊЕ	41
3.8.2	ПРОИЗВОДНЕ МОГУЋНОСТИ	41
3.8.3	КОРИШЋЕЊЕ ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ.....	41
3.8.4	ИЗГРАДЊА НОВИХ ПРЕНОСНИХ КАПАЦИТЕТА.....	44
3.8.5	МЕРЕ ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНИХ СИСТЕМА.....	45
3.8.5.1	НАПРЕДНЕ МРЕЖЕ.....	45
3.8.5.2	СМАЊЕЊЕ ГУБИТАКА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ДИСТРИБУТИВНОЈ МРЕЖИ	45
4.	ПРИРОДНИ ГАС	47
4.1	СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	47
4.1.1	ОРГАНИЗАЦИОНА И ВЛАСНИЧКА СТРУКТУРА	47
4.1.2	РАЗДВАЈАЊЕ ЕНЕРГЕТСКИХ ДЕЛАТНОСТИ И НЕЗАВИСНОСТ ОПЕРАТОРА	48
4.1.3	КАПАЦИТЕТИ ЗА ТРАНСПОРТ, ДИСТРИБУЦИЈУ И СКЛАДИШТЕЊЕ ПРИРОДНОГ ГАСА.....	48
4.1.3.1	ТРАНСПОРТ	48
4.1.3.2	ДИСТРИБУЦИЈА	51
4.1.3.3	СКЛАДИШТЕЊЕ	52
4.2	ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ИЗВОРИ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ	52
4.3	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ТРАНСПОРТНОГ СИСТЕМА	53
4.3.1	ПРАВИЛА РАДА СИСТЕМА ЗА ТРАНСПОРТ ПРИРОДНОГ ГАСА	54
4.3.2	РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНЕ ПРИСТУПА ТРАНСПОРТНОМ СИСТЕМУ	54
4.3.3	УСКЛАЂЕНОСТ СА ДИРЕКТИВАМА ЕУ	55
4.3.4	ТРАНСПОРТОВАНЕ КОЛИЧИНЕ ПРИРОДНОГ ГАСА.....	55
4.3.5	КОРИШЋЕЊЕ ПРЕКОГРАНИЧНИХ ТРАНСПОРТНИХ КАПАЦИТЕТА.....	55
4.3.5.1	ПРАВИЛА ЗА РАСПОДЕЛУ ПРЕКОГРАНИЧНИХ ТРАНСПОРТНИХ КАПАЦИТЕТА.....	55
4.3.5.2	ДОДЕЛА КАПАЦИТЕТА НА ИНТЕРКОНЕКТИВНИМ ВОДОВИМА И УПРАВЉАЊЕ ЗАГУШЕЊИМА	55
4.3.6	БАЛАНСИРАЊЕ	56
4.4	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	56
4.4.1	ПРАВИЛА О РАДУ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА.....	57
4.4.2	РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНЕ ПРИСТУПА ДИСТРИБУТИВНОМ СИСТЕМУ	57
4.4.3	ДИСТРИБУИРАНА КОЛИЧИНА ПРИРОДНОГ ГАСА.....	58
4.5	РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА ПРИРОДНОГ ГАСА ЗА ЈАВНО СНАБДЕВАЊЕ.....	58
4.6	ТРЖИШТЕ ПРИРОДНОГ ГАСА	63
4.6.1	ВЕЛИКОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ	63
4.6.1.1	ЗАЈЕДНИЧКЕ АКТИВНОСТИ НА РАЗВОЈУ РЕГИОНАЛНОГ ТРЖИШТА	64
4.6.2	МАЛОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ	64
4.7	ПРАЋЕЊЕ И РЕГУЛАЦИЈА КВАЛИТЕТА ИСПОРУКЕ И СНАБДЕВАЊА	66
4.8	СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ.....	66
4.8.1	ПРОГНОЗА ПОТРОШЊЕ ПРИРОДНОГ ГАСА.....	66

4.8.2	ПРОЈЕКТИ ЗА ПОВЕЋАЊЕ СИГУРНОСТИ СНАБДЕВАЊА	66
5.	НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ	67
5.1	СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	67
5.1.1	ОРГАНИЗАЦИОНА И ВЛАСНИЧКА СТРУКТУРА НАФТНОГ СЕКТОРА	67
5.1.2	РАЗДВАЈАЊЕ ЕНЕРГЕТСКИХ ДЕЛАТНОСТИ	67
5.2	КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРОИЗВОДЊУ И ТРАНСПОРТ	67
5.2.1	ПРОИЗВОДЊА НАФТЕ И ДЕРИВАТА НАФТЕ	67
5.2.2	ТРАНСПОРТ НАФТЕ И ДЕРИВАТА НАФТЕ	68
5.3	РЕГУЛАЦИЈА ТРАНСПОРТА НАФТЕ И НАФТНИХ ДЕРИВАТА	69
5.3.1	ПРАВИЛА О РАДУ ТРАНСПОРТНОГ СИСТЕМА	69
5.3.2	ПЛАН РАЗВОЈА	69
5.3.3	РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА ПРИСТУПА ТРАНСПОРТНОМ СИСТЕМУ	69
5.4	ТРЖИШТЕ НАФТЕ И ДЕРИВАТА НАФТЕ	70
5.4.1	ВЕЛИКОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ	70
5.4.2	МАЛОПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ	70
6.	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА	71
6.1	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	71
6.2	ЗАШТИТА КУПАЦА	71
6.2.1	ПОМОЋ НАЈУГРОЖЕНИЈИМ КУПЦИМА У СРБИЈИ	72
ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ		75
7.	ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ	77
7.1	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О АГЕНЦИЈИ	77
7.1.1	ОСНИВАЊЕ И ДЕЛОКРУГ РАДА АГЕНЦИЈЕ	77
7.1.2	ОРГАНИЗАЦИЈА АГЕНЦИЈЕ	78
7.1.3	НЕЗАВИСНОСТ И ОДГОВОРНОСТ	79
7.2	АКТИВНОСТИ АГЕНЦИЈЕ У 2013. ГОДИНИ	80
7.2.1	РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА	80
7.2.2	ЛИЦЕНЦИРАЊЕ ЕНЕРГЕТСКИХ СУБЈЕКТА	81
7.2.3	НАДЗОР НАД ТРЖИШТЕМ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА	82
7.2.4	ОДЛУЧИВАЊЕ ПО ЖАЛБАМА	83
7.2.5	МЕЂУНАРОДНЕ АКТИВНОСТИ	84
7.2.5.1	АТИНСКИ ПРОЦЕС И РЕГУЛАТОРНИ ОДБОР ЕНЕРГЕТСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ (ECRB)	84
7.2.5.2	РЕГИОНАЛНА АСОЦИЈАЦИЈА РЕГУЛАТОРА У ЕНЕРГЕТИЦИ (ERRA)	85
7.2.5.3	ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ	86
7.2.6	ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	86
8.	ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ	89
	САДРЖАЈ ТАБЕЛА	93
	САДРЖАЈ СЛИКА	93
	СКРАЋЕНИЦЕ И СТРАНИ ИЗРАЗИ	95
	КОНВЕРЗИОНИ ФАКТОРИ ЗА ЈЕДИНИЦЕ ЕНЕРГИЈЕ	95

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Сходно одредбама Закона о енергетици, председник и чланови Савета за свој рад и рад Агенције за енергетику Републике Србије одговарају Народној скупштини Републике Србије, којој најмање једном годишње подносе извештај о раду, а што се чини подношењем овог извештаја. Поред извештаја о раду и финансијском пословању Агенције, овај документ садржи и извештај о стању у енергетском сектору Републике Србије, у оквиру надлежности Агенције.

Извештај о енергетском сектору Србије обухвата приказ стања и активности у домену тржишта електричне енергије и природног гаса и делом нафте и нафтних деривата, сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом, активности у оквиру делатности од општег интереса и заштите купаца електричне енергије и природног гаса. По структури и садржају, Извештај одговара и препорукама Савета европских енергетских регулатора (Council of European Energy Regulators - CEER).

У Извештају су, у мери која је потребна за праћење садржаја, приказане одредбе Закона и промене које из њега проистичу у енергетском сектору. Законом су у правни систем Србије у целини пренете одредбе такозваног Другог пакета прописа Европске уније о унутрашњем тржишту енергије, укључујући и проширене надлежности Агенције. Циљ је да се енергетски сектор учини рационалнијим и трошковно ефикаснијим, да се ефикасније регулишу монополске делатности, а омогући деловање тржишта на националном, регионалном и паневропском простору, на начин који обезбеђује одржив дугорочни развој. Министарски савет Енергетске заједнице (ЕнЗ) је септембра 2011. донео одлуку о примени такозваног Трећег пакета. У току је припрема новог Закона, којим ће се овај пакет на адекватан начин применити и у Србији.

Агенција је од оснивања настојала да гради, јача и одржава висок ниво сопствених професионалних капацитета. Данас је то још важније, имајући у виду неопходност да се што ефикасније одговори на изазове и надлежности које ће бити уграђене у нови Закон, као и међународне обавезе.

Агенција је у 2013. години испунила све обавезе које су јој Законом додељене и које су битне за предвиђену динамику отварања тржишта енергије у Србији. Имала је и запажену улогу у раду институција Енергетске заједнице, а пружала је и подршку другим институцијама у активностима на националном и међународном нивоу.

Све одлуке о питањима из надлежности Агенције, у складу са Законом, доноси Савет Агенције. Савет је у 2013. години одржао 43 седнице, на којима су донете одлуке, сагласности, решења и друга акта у области регулације цена, успостављања и надзора тржишта енергије, издавања и одузимања лиценци, унутрашње организације и начина рада Агенције и других послова из надлежности Савета.

Сигурност снабдевања електричном енергијом, природним гасом и дериватима нафте у 2013. години била је задовољавајућа. Термоелектране су радиле поуздано, чиме је омогућено високо годишње коришћење капацитета и производња, тако да је остварен висок нето извоз електричне енергије од преко 2.200 GWh. Потрошња електричне енергије у Србији је повећана за 1,3%, а транзит преко Србије је незнатно порастао. Сигурност снабдевања природним гасом је у великој мери осигурана повећањем капацитета и радом подземног складишта. Потрошња природног гаса је повећана за 8% због раста потрошње у индустрији.

Савет Агенције сматра да су три групе питања изузетно важне за будућност енергетике Србије: успостављање дугорочно извесније политике цена, затим, као најважније, обезбеђење дугорочне сигурности снабдевања енергијом и отварање тржишта електричне енергије и природног гаса.

Политика цена електричне енергије и природног гаса је једно од најкомплекснијих актуелних питања енергетског сектора са вишеструким последицама. Њена битна компонента је рационализација трошкова у пословању енергетских предузећа. Агенција је, приликом давања сагласности на регулисане цене, инсистирала на смањивању трошкова који нису признати као оправдани и нису укључени у одобрене цене.

Губици електричне енергије у дистрибутивној мрежи су задржали благо опадајући тренд, али су и даље веома високи у односу на технички оправдане. Недовољно ефикасно се сузбијају крађе електричне енергије. Потребно је и интензивирање инвестиција у дистрибутивну мрежу и ефикаснија замена мерних уређаја.

Садашњи ниво регулисаних цена електричне енергије за јавно снабдевање је испод економски оправданог. То у великој мери ограничава развој електроенергетског сектора, јер не омогућава домаћу акумулацију за инвестиције, дестимулативно делује на друге инвеститоре, као и на рационализацију потрошње енергије.

Одобрена цена набавке природног гаса је од 2010. до септембра 2013. године била нижа од уговорене набавне цене, тако да је ЈП Србијагас пословао са негативним финансијским резултатом у снабдевању тарифних купаца природним гасом. Од септембра 2013. године цена гаса за јавно снабдевање покрива све оправдане трошкове набавке гаса и мења се у складу са условима на тржишту.

Морају се убрзано тражити најповољнија решења за **обезбеђење дугорочне сигурности снабдевања енергијом**. Неизвесност динамике економског раста, у значајној мери отежава прогнозу потрошње и увећава ризик за потенцијалне инвеститоре. У Републици Србији се за период до 2025. очекује пораст потрошње електричне енергије мањи од 1% просечно годишње. Будуће потребе ће се покривати продужењем радног века постојећих и изградњом нових електрана, укључујући и електране на обновљиве изворе енергије.

Одлуком Министарског савета Енергетске Заједнице, одложена је примена ЕУ Директиве о великим ложиштима, односно о емисији сумпорних и азотних оксида, до 2023. уз одређене услове. На тај начин се преко 1.100 MW на које се односи ова Директива и који сада обезбеђују више од 15% укупне производње, могу

задржати у погону до тог рока, уз одређени режим рада. У тој мери се одлаже потреба за изградњом нових електрана.

За дугорочну сигурност снабдевања гасом, највећи значај имају изградња Јужног тока и повезивање са Бугарском гасоводом Ниш-Софија.

Нова Стратегија развоја енергетике чини извеснијим услове дугорочне енергетске стабилности и принципе прилагођавања енергетике Србије глобалним и ЕУ захтевима, на начин који ће бити најповољнији за купце и доприносити економском развоју Републике. Енергетска предузећа морају што пре, на истим основама, донети планове развоја.

Овим се омогућава да се успостави дугорочнија политика цена и отклоне затечени дебаланси и обезбеди амбијент који ће бити довољно стабилан и подстицајан за инвестирање. Најважнији предуслов за то је успостављање ефикаснијег механизма заштите социјално угрожених купаца енергије, који се примењује од маја 2013. године. Међутим, број заштићених купаца је, према евиденцији надлежних институција, вишеструко мањи од броја купаца које би требало заштити.

Током 2013. године, учињени су битни кораци ка **отварању тржишта електричне енергије и природног гаса и ефикаснијој регулацији монополских делатности**, али уз кашњење у односу на рокове утврђене Законом, а показује се и да се нерационалности у енергетском сектору не отклањају довољно ефикасно.

Обезбеђени су сви битни регулаторни услови за излазак на тржиште купаца електричне енергије прикључених на дистрибутивну мрежу, свих изузев домаћинстава и малих купаца. Почео је да функционише балансни механизам на тржишним основама.

Извршено је правно раздвајање оператора дистрибутивног система од снабдевања електричном енергијом и других делатности.

Током 2013. је остварен даљи напредак у начину остваривања права на коришћење прекограничних капацитета за пренос електричне енергије. Поред заједничких аукција расположивих прекограничних капацитета на граници са Мађарском и Румунијом, након сагласности Агенције на правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-бугарској и српско-хрватској граници, омогућено је да се на ове четири важне границе организују заједничке аукције у 2014. години.

Настављене су активности у оквиру ЕнЗ на развоју регионалног тржишта електричне енергије.

Ниво концентрисаности тржишта електричне енергије у Србији, у погледу остварених трговачких активности и у 2013. је остао висок или умерено висок.

У неколико претходних година, запажено је мање повећање потрошње електричне енергије у зимском периоду у домаћинствима. Агенција ће пратити ову појаву и, уколико се покаже потребним, предузимати мере у регулацији цена, како би се дестимулисала нерационална потрошња за грејање.

Агенција је донела Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом. Агенција је и пре обавеза утврђених Законом, етапно од 2009. године, установила правила за праћење техничких и комерцијалних показатеља квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом. Показатељи непрекидности испоруке су на нивоу региона, али вишеструко су лошији у односу на европски просек.

Купци природног гаса прикључени на транспортни систем набављају гас на тржишту.

Агенција је дала сагласност на Правила о раду система за транспорт гаса, која је донео ЈП Србијагас. За даљи развој гасног тржишта, од велике је важности да се убрза набавка и уградња одговарајуће мерне опреме.

Још увек се разматра начин правног раздвајања оператора транспортног система у вертикално интегрисаном предузећу Србијагас, док је у Угосгас а.д. ова делатност правно одвојена од осталих.

Гасни сектор карактерише низак степен гасификације домаћинстава (око 10%) и уситњеност дистрибуција.

Урађене су, и у потребној мери међусобно усаглашене, прве и унапређене верзије десетогодишњих планова развоја система за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт природног гаса.

Савет Агенције за енергетику Републике Србије

мај 2014.

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У
ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ

1. ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТРЕБЕ СРБИЈЕ

Годишње потребе за примарном енергијом у Србији без Аутономне покрајине Косово и Метохија (АПКМО¹) су око 14,6 милиона тона еквивалентне нафте (мил.тен). За Србију је карактеристичан висок удео угља, претежно нискокалоричног лигнита, у укупној примарној енергији (преко 50%), који се доминантно користи за производњу електричне енергије. Висок удео домаћег лигнита омогућава релативно високу, у односу на друге земље, енергетску независност земље, али умањује ефикасност енергетских трансформација и повећава њихов утицај на животну средину и дугорочно ће увећавати цене због трошкова емисије угљен диоксида, односно гасова који глобално изазивају ефекат стаклене баште.

Овде су приказани последњи објављени подаци о укупној потрошњи примарне и финалне енергије и други, са енергетиком повезани, битни подаци, као и поређења са Европском унијом.

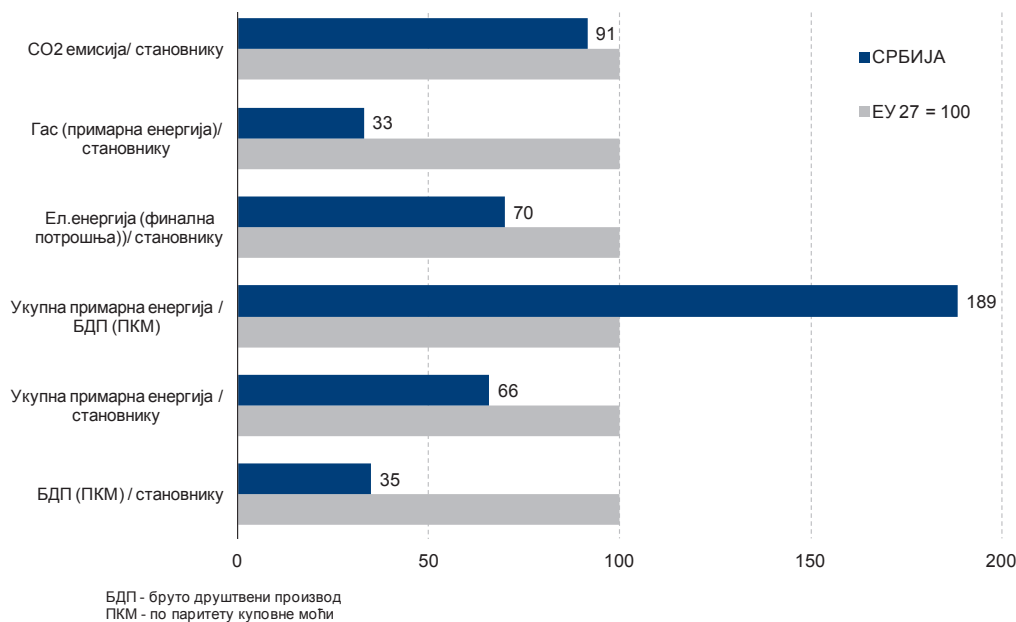
У 2012. години, енергетска нето увозна зависност Србије је била 27,7% (Европска унија 54%). У 2013. години трошкови нето увоза енергије су износили 1.815 мил.€ (за 20% мањи него у претходној години). Ови трошкови чине чак 40,6% од салда укупног увоза и извоза Републике.

Табела 1-1: Енергетика Србије (без АПКМ) – неки показатељи за 2011. и 2012.

	Јединица мере	Година	
		2011.	2012.
Број становника	хилљ.	7.241	7.216
БДП по становнику, по паритету куповне моћи	стални \$ из 2005.	9.803	9.683
Потрошња примарне енергије	мил.тен	16,19	14,63
Потрошња финалне енергије	мил.тен	9,25	8,51
Увозна зависност	%	30,3	27,7

Подаци: РЗС, Светска банка, МЕРЗЖС, АЕРС

У поређењу са Европском унијом, бруто друштвени производ Србије по паритету куповне моћи (који реалније одражава ниво развијености и стандарда) у 2011. години је био на нивоу од 35%, потрошња укупне примарне енергије по становнику 66%, а финалне електричне енергије 70%. Енергетски интензитет, односно потрошња укупне примарне енергије по јединици друштвеног производа (по паритету куповне моћи) је на нивоу земаља региона, али 1,89 пута већи од европског просека. Већи енергетски интензитет је делом последица неминовних техничких губитака у трансформацији лигнита у електричну енергију, али, пре свега, нерационалности, тј. ниске ефикасности у потрошњи у домаћинствима, у индустрији, због ниског степена коришћења капацитета и застареле технологије, као и у другим секторима. Примарна потрошња гаса по становнику је на око 33% нивоа ЕУ, тако да овај сектор може имати висок потенцијал раста.

Слика 1-1: Упоредни показатељи за Србију и Европску унију у 2011.

¹ третман енергетских података за територију Аутономне Покрајине Косово и Метохија (АПКМ) у овом извештају, зависи од њихове расположивости, поузданости и потребе да буду приказани ако се ради о јединственој функцији на целој територији (јединствена регулациона област), а имајући у виду Резолуцију Савета Безбедности Уједињених Нација број 1244 од 10.06.1999. године

2. СТАЊЕ НА ТРЖИШТИМА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА У 2013.

Од 2008. године сви купци електричне енергије и природног гаса имају право да купују на слободном тржишту, осим домаћинстава која то право стичу 1. јануара 2015. године. Купци електричне енергије то право нису користили јер је регулисана цена мања од тржишне. Купци природног гаса су у 2010. купили на слободном тржишту чак 46% гаса, али су се наредних година враћали на регулисано снабдевање.

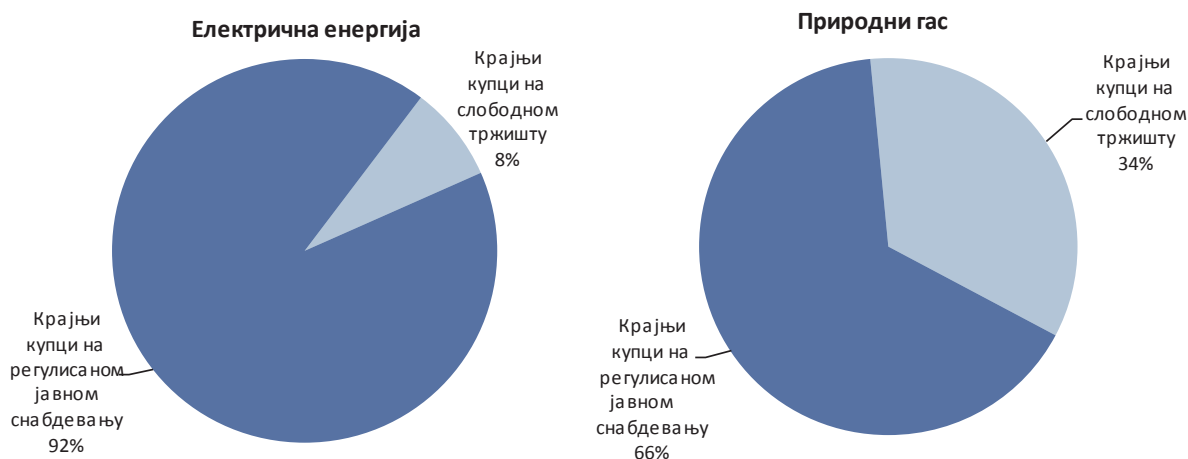
Законом о енергетици („Службени гласник РС“ бр. 57/11, 80/11-исправка, 93/12 и 124/12, у даљем тексту: Закон) је прописана обавеза изласка на тржиште, односно укинута је право на регулисано снабдевање, од 1. јануара 2013. године за купце чији су објекти прикључени на преносни систем, односно транспорт природног гаса, од 1. јануара 2014. за купце електричне енергије чији су објекти прикључени на дистрибутивни систем, осим домаћинстава и малих купаца и 1. јануара 2015. за купце природног гаса на дистрибуцији, осим домаћинстава и малих купаца.

2.1 Отвореност тржишта у 2013. и очекивана динамика даљег развоја

У 2013. години је, и у сектору електричне енергије и у сектору природног гаса, још увек велики удео имало регулисано тржиште, односно јавно снабдевање.

У области електричне енергије, на слободном тржишту је 26 купаца набавило 2,24 TWh, што је 8% потрошње крајњих купаца. Под тржишним условима је купљено и 5,5 TWh потребних за надокнаду губитака, 1 TWh за пумпање у језера електрана и 0,5 TWh за остале потребе електрана, односно додатних 20% бруто потрошње.

У сектору природног гаса, 55 купаца је на слободном тржишту купило 649 милиона m^3 , што је 34% потрошње крајњих купаца гаса купљене од снабдевача. Потрошња гаса за технолошке потребе система је била само 20 милиона m^3 , односно 1% бруто потрошње. Укупна потрошња крајњих купаца је износила 2.192 милиона m^3 од чега је 300 милиона m^3 НИС потрошио мимо тржишта, директно од своје производње.

Слика 2-1: Отвореност тржишта у 2013.

Због почетног несналажења у тржишном окружењу, 8 купаца електричне енергије је у јануару користило право на резервно снабдевање, а касније се тај број смањивао и у априлу су сви имали своје снабдеваче. Право на резервно снабдевање природним гасом користило је 3 купца у јануару и фебруару.

Иако је лиценциран велики број снабдевача на слободном тржишту, на крају 2013. за електричну енергију чак 72, а за природни гас 24, током 2013. крајње купце електричне енергије су снабдевала само 2 снабдевача, а природног гаса 3 снабдевача. Доминантни снабдевачи су ЈП ЕПС за електричну енергију и ЈП Србијагас за природни гас.

2.2 Услови за функционисање тржишта

Пре отварања тржишта почетком 2013. надлежни органи су донели сва подзаконска акта неопходна за његово функционисање. Примењују се:

- уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- правилник о условима за издавање, измену и одузимање лиценце за обављање енергетске делатности;
- правила о раду система за пренос (примењује се од 2008.) и за дистрибуцију електричне енергије (у примени од почетка 2010.) – током 2013. су усаглашавани са Законом;
- правила о раду система за транспорт природног гаса ЈП Србијагас која садрже и неопходна правила тржишта природног гаса;

- правила за расподелу прекограничних преносних капацитета, за доделу 50% прекограничних капацитета на свим границама осим са Мађарском и Румунијом, где се примењују заједничке аукције;
- правила о раду тржишта електричне енергије;
- правила о промени снабдевача;
- правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- методологије за одређивање цене приступа системима за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- методологије за одређивање цене електричне енергије и природног гаса за јавно снабдевање и
- методологије за одређивање трошкова прикључења на системе за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса.

Правила о раду транспортног система природног гаса *Yugorosgaz* и правила о раду дистрибутивних система природног гаса су припремана током 2013. године и биће усвојена у 2014. Први предлог правила о раду дистрибутивних система природног гаса ће припремити оператор дистрибутивног система ЈП Србијасгас, а затим и сви остали оператори.

Цене приступа преносном систему су регулисане од 2008, а дистрибутивним системима електричне енергије од 2010. за свих 5 дистрибуција.

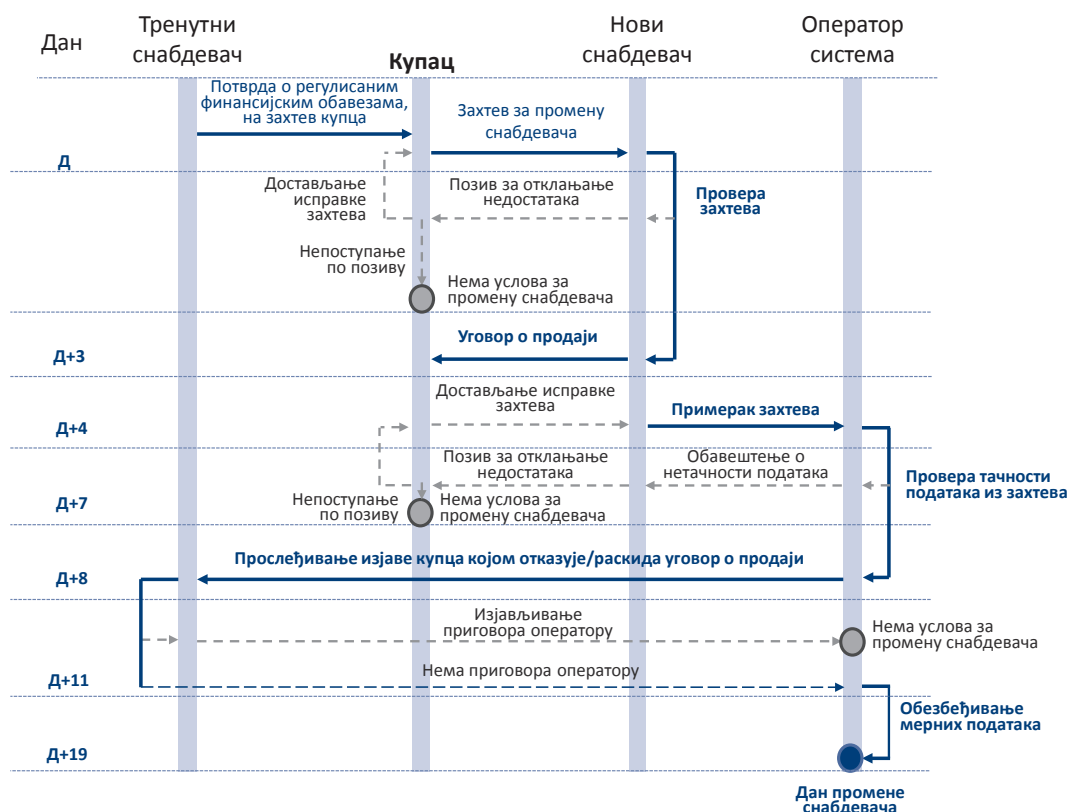
Цене приступа транспортном систему природног гаса су регулисане од 2008, а дистрибутивним системима природног гаса од 2009. године.

Правила о раду система за складиштење природног гаса, у складу са Законом, доноси оператор складишта природног гаса, а Агенција на њих даје сагласност. Приступ постојећем складишту није регулисан.

2.3 Правила о промени снабдевача

За Правила о промени снабдевача је битно да се примењују у случају потпуног снабдевања, да је промена снабдевача бесплатна и да не може трајати дуже од 21 дан, рачунајући од дана предаје уредног захтева.

На слици 2-2 је представљена шема за поступак промене снабдевача на захтев купца.

Слика 2-2: Шема поступка промене снабдевача на захтев купца

Правилима су обухваћени случајеви промене снабдевача на захтев купца, као и прелазак на резервно или јавно снабдевање када купац по Закону на то има право, као и поступак при промени снабдевача у случају раскида уговора о продаји због неплаћања.

Услов за промену снабдевача по захтеву купца је да купац по Закону има право на слободан избор снабдевача и да је регулисао финансијске обавезе према тренутном снабдевачу. Када купац изабере новог снабдевача и поднесе му захтев за промену снабдевача, заједно са потврдом о регулисаним финансијским обавезама према тренутном снабдевачу, све даље активности преузимају нови снабдевач и оператор система на који је објекат купца прикључен. О трајању промене снабдевача посебно треба водити рачуна ако се нови снабдевач тражи због тога што истиче уговор са тренутним снабдевачем. У свакој фази поступка се проверава валидност података и информација и, ако је потребно, тражи се њихова корекција. Када се сви недостаци отклоне, оператор система читава стање на мерачу и са тим даном се мења снабдевач, а балансна одговорност за места примопредаје купца прелази на новог снабдевача.

2.4 Регулисане и слободне цене енергије и енергената

До краја 2012. године, купци електричне енергије нису користили право на излазак на слободно тржиште, односно куповали су по регулисаним ценама. У 2013. години, по слободним тржишним ценама је продато 8% финалне потрошње.

Почев од 2010. године, купци природног гаса купују по тржишним ценама између 16% и 46% финалне годишње потрошње. Током 2013. године око 34% природног гаса је продато по слободним ценама.

2.5 Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом

Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом у 2013. години је била задовољавајућа.

Сигурност снабдевања природним гасом значајно је побољшана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор, са капацитетом истискивања од 5 милиона m^3 /дан.

Генерално, услови за сигурно снабдевање су бољи за електричну енергију јер се она производи на бази домаћих ресурса и веома мали део се увози у периодима најнижих температура. Потребне за гасом се углавном задовољавају увозом и то само једном конекцијом преко Мађарске.

Законом је предвиђен низ активности државних органа на обезбеђивању краткорочне и дугорочне сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом:

- Министарство надлежно за послове енергетике сваке године припрема извештај о сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- Влада РС ближе прописује услове испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и мере које се предузимају у случају да је угрожена сигурност испоруке електричне енергије и природног гаса купцима услед поремећаја у раду енергетског система или поремећаја на тржишту;
- У случају када је угрожена сигурност снабдевања купаца или рада енергетског система због недовољне понуде на тржишту енергије или наступања других ванредних околности, Влада прописује мере ограничења испоруке електричне енергије, односно природног гаса или посебне услове увоза или извоза појединих врста енергије, начин и услове за образовање и контролу цена, обавезу испоруке само одређеним корисницима или посебне услове обављања енергетских делатности уз минимални поремећај тржишта енергије у окружењу;
- Посебне мере се предвиђају за природни гас, те у том смислу, Влада РС доноси:
  - Превентивни акциони план ради обезбеђивања сигурности снабдевања природним гасом, који садржи процену ризика у погледу остваривања сигурности снабдевања и мере за ублажавање утврђених ризика које се односе на потребан транспортни капацитет којим би се задовољила укупна потражња и обезбедило снабдевање одређених група крајњих купаца природног гаса и
  - Кризни план којим се утврђују мере, енергетски субјекти који ће бити задужени за обезбеђивање сигурности рада транспортног система и сигурности снабдевања одређених група крајњих купаца, количине и капацитете природног гаса, у случају опште несташице природног гаса.

Радна група за анализу и праћење сигурности снабдевања енергијом и енергентима, коју је формирало Министарство и у чијем раду учествује и Агенција, редовно је заседала и предузимала одговарајуће мере у складу са актуелном ситуацијом, посебно у периоду повећане потрошње.

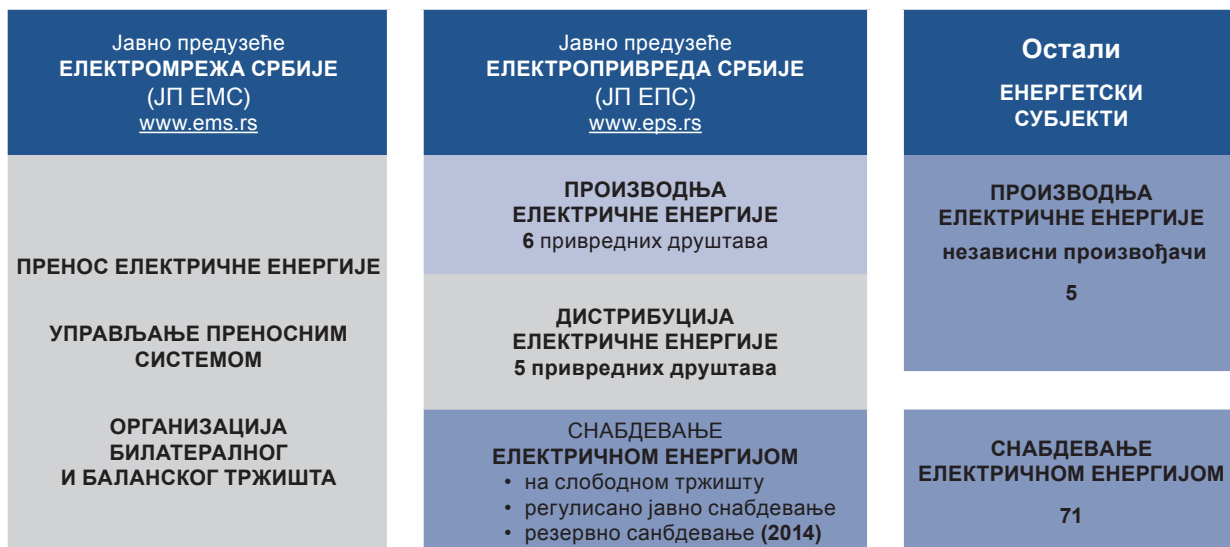
3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

3.1 Структура сектора и капацитети

3.1.1 Организациона и власничка структура сектора електричне енергије

Основна структура електроенергетског сектора је успостављена 2005. године, након доношења Закона о енергетици 2004. године („Службени гласник РС“ број 84/04), раздвајањем и унутрашњом реорганизацијом јединственог вертикално интегрисаног ЈП ЕПС.

Структура електроенергетског сектора крајем 2013. приказана је на слици 3-1.

Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора

Јавна предузећа ЈП ЕМС и ЈП ЕПС су формирана 01. јула 2005. одлуком Владе Републике Србије и оба су 100% у власништву Републике Србије.

Од 1999, део електроенергетског система који се налази на територији АПКМ је под управом УНМИК-а, у складу са Резолуцијом УН.

Делатност преноса и управљања преносним системом обавља ЈП ЕМС.

Шест привредних друштава за производњу електричне енергије и пет привредних друштава за дистрибуцију и управљање дистрибутивним системом, послују у оквиру вертикално интегрисаног предузећа ЈП ЕПС. ПД Обновљиви извори енергије се бави модернизацијом постојећих малих ХЕ у власништву ЈП ЕПС, као и изградњом нових малих ХЕ и других електрана на обновљиве изворе енергије. ПД Обновљиви извори енергије се бави модернизацијом постојећих малих ХЕ у власништву ЈП ЕПС, као и изградњом нових малих ХЕ и других електрана на обновљиве изворе енергије.

У Србији је лиценциран изузетно велики број снабдевача електричном енергијом (на крају 2013. их је било 72 и тај број се повећава). Само половина обавља ову делатност и то углавном у виду прекограничног промета ради транзита и трговине међу самим снабдевачима, укључујући и ЈП ЕПС, унутар Србије. Само два снабдевача су се бавила снабдевањем крајњих купаца, од којих је доминантан ЕПС Снабдевање. ПД ЕПС Снабдевање је од Владе РС одређен и за јавно снабдевање електричном енергијом по регулисаним ценама крајњих купаца који на то имају законско право.

Влада РС је изабрала ЈП ЕПС и за резервног снабдевача, након тендерске процедуре како је прописано Законом.

3.1.2 Раздвајање електроенергетских делатности и независност оператора

Раздвајање мрежних делатности преноса и дистрибуције електричне енергије, које представљају природне монополе, од производње и снабдевања, које су тржишног карактера, представља један од кључних елемената тржишних реформи.

Пренос електричне енергије и управљање преносним системом су 2005. издвојени у посебно предузеће ЈП ЕМС, чиме је остварено раздвајање оператора преносног система од вертикално интегрисаног ЈП ЕПС.

ЈП ЕПС је у 2013. години основало привредно друштво ЕПС Снабдевање, чиме је остварено раздвајање делатности дистрибуције (која се обавља у пет привредних друштава) и снабдевања, у погледу правне форме. Производња електричне енергије се обавља у шест привредних друштава, која су раздвојена од мрежних делатности у погледу правне форме.

Начин на који су енергетски субјекти који обављају делатности дистрибуције електричне енергије и управљања дистрибутивним системом раздвојили рачуне, није задовољавао захтеве из члана 19 Закона о енергетици, док се нису раздвојили у посебна правна лица. Наиме, дистрибутивна предузећа су утврђивала билансе стања и билансе успеха по делатностима на основу ex-post раздвајања књижења на јединственом рачуну привредног друштва, а не реалног (ex-ante) рачуноводственог раздвајања.

Законом је дефинисан и низ мера чијим спровођењем се остварује независност оператора дистрибутивног система, посебно у погледу доношење одлука о средствима потребним за управљање. Матично ПД ће моћи оператору система само да одобрава годишње финансијске планове и одређује границе задужености, али не и да издаје упутства за свакодневни рад.

За оператора система који послује унутар вертикално интегрисаног предузећа, прописано је да доноси Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања, чија је садржина утврђена Законом и да одреди лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма. Сагласност на програм даје Агенција. Оператори дистрибутивних система на чији систем је прикључено више од 100.000 крајњих купаца и на које се ова обавеза односи, током 2013. нису донели програме за обезбеђивање недискриминаторског понашања, нити су именовали лица одговорна за надзор.

Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности

	Пренос	Дистрибуција/ производња
	ДА/НЕ	ДА/НЕ
Власничко раздвајање	ДА	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	ДА
Посебно седиште	ДА	ДА
Посебна интернет- презентација	ДА	ДА
Раздвојени рачуни	-*	Непотпуно
Ревизија раздвојених рачуна	-*	НЕ
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-*	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	ДА	ДА
Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања	-*	НЕ
Именовано лице за спровођење програма	-*	НЕ
Годишњи извештај о остварењу Програма	-*	НЕ

* Оператор преносног система је посебно предузеће

3.1.3 Капацитети за производњу, пренос и дистрибуцију

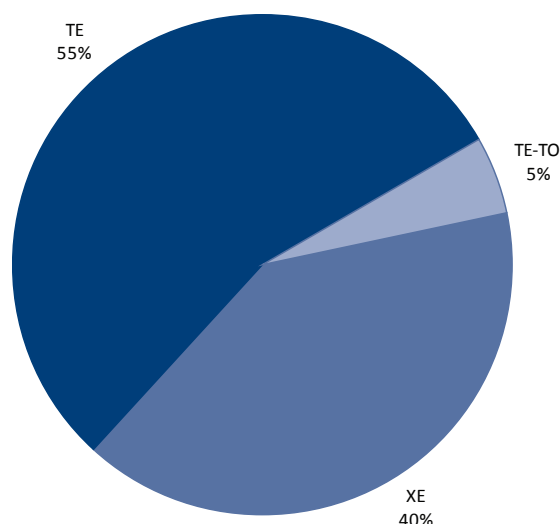
Укупна нето инсталисана снага електрана у Србији је 8.351 MW, укључујући мале хидроелектране и електране на територији АПКМ, које су под јурисдикцијом УНМИК. У термоелектранама на лигнит је инсталисано 5.140 MW у хидроелектранама 2.835 MW, у термоелектранама-топланама на природни гас или мазут 356 MW и у оквиру 13 малих хидроелектрана 19,8 MW. Лигнит за термоелектране се производи у површинским коповима који су у саставу ЈП ЕПС.

Укупна нето инсталисана снага електрана у Србији без АПКМ, укључујући и мале хидроелектране независних произвођача, је 7.177 MW (табела 3-2).

Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2013. (без АПКМ)

Технологија	Инсталисана снага MW
Хидроелектране	2.835
Термоелектране (угаљ)	3.905
Термоелектране – топлане (гас, мазут)	356
Гасне електране	-
Нуклеарне електране	-
Остало (обновљиви извори) - мале електране ЈП ЕПС	20
Мале електране - независни произвођачи	61
УКУПНА ИНСТАЛИСАНА СНАГА	7.177

Структура производних капацитета ЈП ЕПС, без електрана на територији АПКМ, је приказана на слици 3-2. Учешће снаге термоелектрана (ТЕ) и термоелектрана – топлана (ТЕ-ТО) је 60%, а хидроелектрана (ХЕ), укључујући и мале ХЕ, је 40%. Међу ХЕ ЈП ЕПС је и једна реверзибилна ХЕ снаге 2 x 307 MW, која је веома битна за управљање системом.

Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2013. (без АПКМ)

Ови капацитети су у оквиру пет привредних друштава ЈП ЕПС која имају лиценцу за производњу електричне енергије: ПД ХЕ Ђердап д.о.о, ПД Дринско-Лимске ХЕ д.о.о., ПД Панонске ТЕ-ТО д.о.о., ПД ТЕ Никола Тесла д.о.о. и ПД ТЕ и копови Костолац д.о.о. Мале ХЕ чији је власник ЈП ЕПС су у саставу привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о. и Југоисток д.о.о. На мрежу електродистрибуција су прикључене и 72 мале електране које нису у власништву ЈП ЕПС, укупне инсталисане снаге 61,1 MW.

ЈП ЕПС је управљао и радом две електране које нису у његовом власништву (ХЕ Пива и ХЕ Газиводе), укупне снаге 374 MW.

Лиценцу за производњу имају и привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о. и Југоисток д.о.о, предузеће Милан Благојевић-Наменска а.д. Лучани, ALLTECH SERBIA ферментациона индустрија а.д. Сента, GREEN WASTE д.о.о. Београд, ECO ENERGO GROUP д.о.о. Нови Београд и СОЛАР МАТАРОВА д.о.о. Нови Сад. Сви они располажу малим производним објектима прикљученим на дистрибутивну мрежу.

3.1.3.1 Пренос

Преносни систем, без АПКМ, чине 30 трансформаторских станица 400/x и 220/x kV/kV инсталисане снаге 13.469 MVA (од чега је 25 трафостаница инсталисане снаге 12.981 MVA у власништву ЈП ЕМС), 8 разводних постројења и водови напона 400, 220 и 110 kV укупне дужине од 9.637 km (од чега је 9.312 km далековода у власништву ЈП ЕМС). У власништву ЈП ЕМС је и 3 трансформаторске станице 110/x kV/kV. У 2013. години је започет и у завршној је фази процес предаје 53 трансформаторске станице 110/x kV/kV привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије и процес преузимања далековода 110 kV од тих привредних друштава. Завршетак предаје и преузимања објеката се очекује током 2014. године.

Преносни систем ЈП ЕМС је са суседним електроенергетским системима повезан преко 22 интерконективна далековода напона 400, 220 и 110 kV.

Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2013. (без АПКМ)

Елемент преносног система	Јединица мере	
Дужина мреже по напонским нивоима, укупно	km	9.312
400 kV	km	1.614
220 kV	km	1.884
110 kV	km	5.814
Број трансформатора		54
Број трафостаница и разводних постројења		33
Број интерконективних водова (активних)		22

3.1.3.2 Дистрибуција

Делатност дистрибуције електричне енергије на територији Републике Србије без АПКМ, обавља се у оквиру пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије – ПД Електровојводина д.о.о. Нови Сад, ПД Електродистрибуција Београд д.о.о. Београд, ПД Електросрбија д.о.о. Краљево, ПД Југоисток д.о.о. Ниш и ПД Центар д.о.о. Крагујевац. Дистрибутивни систем, без територије АПКМ, чини око 36.000 трансформаторских станица укупне инсталисане снаге око 30.600 MVA и око 158.900 km дистрибутивних водова, напонског нивоа 110, 35, 20, 10 и 0,4 kV, којима се електрична енергија дистрибуира до крајњих купаца.

У власништву привредних друштава је 34.230 трансформаторских станица укупне инсталисане снаге 28.965 MVA и 152.079 km дистрибутивних водова свих напонских нивоа, чија је структура дата у табели 3-4. Процес преузимања трансформаторских станица 110/x kV/kV од ЈП ЕМС током 2013. године није правно окончан, али без обзира на то у 2014. привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије ће у потпуности преузети обавезу одржавања тих објеката. Аналогно, ЈП ЕМС ће преузети обавезу одржавања далековода напона 110 kV чији је процес предаје такође у завршној фази.

Табела 3-4: Дужина водова ПД за дистрибуцију електричне енергије на крају 2013. (без АПКМ)

Напонски ниво	Дистрибутивно привредно друштво					Укупно
	Електровојводина	ЕДБ	Електросрбија	Југоисток	Центар	
110 kV	0	33	151	0	0	183
35 kV	1.355	955	2.137	1.698	706	6.851
20 kV	7.523	0	1.530	0	0	9.053
10 kV	623	4.564	12.037	9.387	3.953	30.564
0,4 kV	13.759	12.083	46.492	20.894	12.200	105.428
Укупно	23.260	17.635	62.347	31.978	16.859	152.079

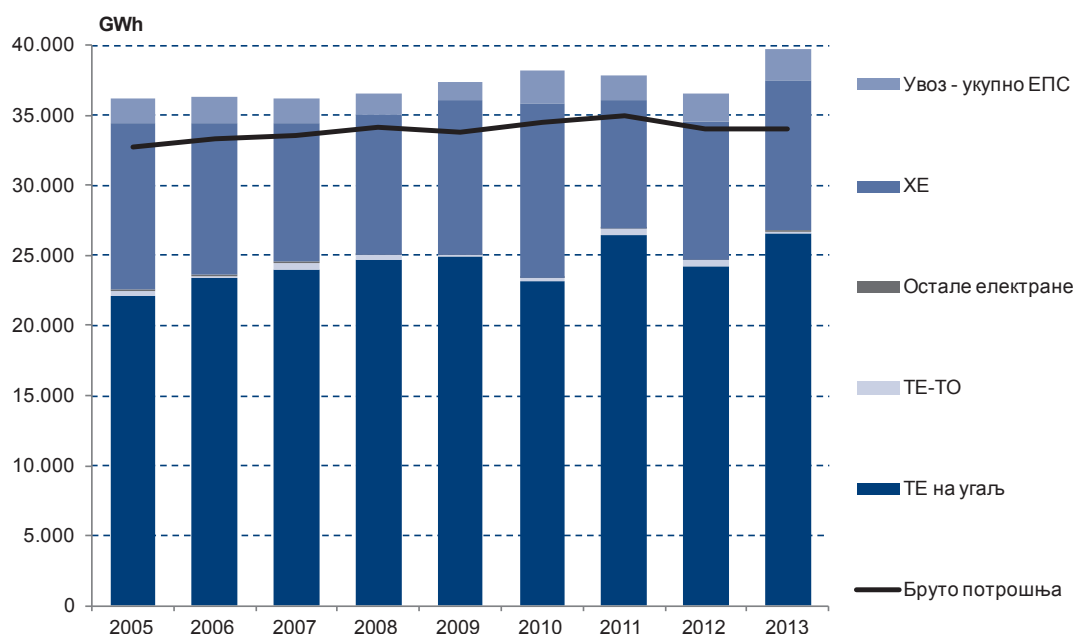
km

3.2 Остварена потрошња и производња

У 2013. години, потрошња електричне енергије је била на нивоу остварене у 2012. Детаљнији приказ потрошње је дат у тачки 3.6.1.2.

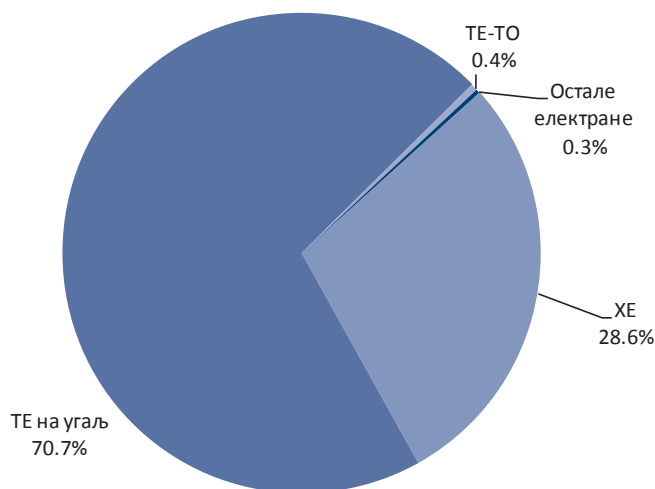
ЈП ЕПС је, почев од 2000-те, из године у годину повећавао производњу из постојећих капацитета, осим у 2012. када је, првенствено због дугих ревитализација на значајним капацитетима и хидролошких услова испод просечних, дошло до пада производње. У 2013. години достигнута је максимална производња од готово 37,5 TWh, што је за око 30% више него у 2000. Производња хидроелектрана је била на нивоу просечне, при чему је због сезонски неравномерних хидролошких прилика, у првој половини године била изнад, а у другој испод просека. Производња термоелектрана на угаљ је била изузетно добра, што је резултат ревитализационих активности у претходним годинама, али и редукованих трајања планских ремонта у 2013. Термоелектране-топлане су радиле сагласно потребама за грејањем током зимске сезоне и произвеле су значајно мање него у 2012. Производња из малих електрана прикључених на дистрибутивну мрежу је релативно мала, али су оне у 2013. произвеле за око 40% више електричне енергије, због повољних хидролошких услова и изградње нових капацитета, чему су допринели и подстицаји за повлашћене произвођаче.

Поред увоза по дугорочним уговорима о размени са електропривредама Црне Горе и Републике Српске, ЈП ЕПС је током 2013. увезао 630 GWh електричне енергије. На основу расположивих података, процењује се да је за потребе снабдевања крајњих купаца на слободном тржишту од стране осталих снабдевача, био потребан увоз од око 10 GWh.

Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без АПКМ)

У 2013. години, у електранама у Србији је остварена укупна производња од 37.537 GWh. Од тога су термоелектране на угаљ произвеле 70,7%, хидроелектране 28,6%, термоелектране-топлане 0,4% и остале, мале електране повезане на дистрибутивни систем 0,3%.

Слика 3-4: Структура производње у 2013. (без АПКМ)

Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005 –2013. (без АПКМ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
GWh									
ПРОИЗВОДЊА									
Хидроелектране	11.924	10.850	9.930	10.011	11.045	12.420	9.145	9.808	10.729
Термоелектране на угаљ	22.138	23.361	24.016	24.661	24.880	23.162	26.462	24.275	26.537
Термоелектране-топлане	382	180	483	367	139	222	408	390	167
Остале електране	57	53	40	40	48	61	46	73	104
Производња укупно	34.501	34.444	34.469	35.079	36.112	35.865	36.061	34.546	37.537
Остало (УНМИК)	1	21	88	0	44	93	184	144	0
УВОЗ									
Комерцијални увоз ЕПС и увоз снабдевача за купце у Србији	662	853	792	616	121	755	1.106	1.170	640
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.024	993	647	797	1.116	1.463	630	737	1.294
Годишњи уговори	3	0	249	121	85	86	64	125	218
Увоз - укупно ЕПС и за потребе снабдевања	1.689	1.846	1.688	1.534	1.322	2.304	1.800	2.032	2.152
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	36.191	36.311	36.245	36.613	37.478	38.262	38.045	36.722	39.687
ЕПС – продаја снабдевачима за извоз	1.076	812	249	173	1.442	1.286	764	251	3.140
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.285	1.201	1.235	1.220	1.184	1.204	1.210	1.214	1.235
Годишњи уговори	16	23	246	115	94	69	90	127	100
Укупно – ЕПС извоз и продаја снабдевачима за извоз	2.377	2.036	1.730	1.508	2.720	2.559	2.064	1.592	4.475
Потребе пумпања	962	852	864	878	903	1.049	860	875	1.007
Остало (УНМИК)	169	99	133	59	71	145	199	196	207
Бруто потрошња	32.683	33.324	33.518	34.168	33.784	34.509	34.928	34.059	34.000
Губици у преносној мрежи	1.423	1.295	1.286	1.224	1.106	1.065	1.096	1.022	1.013
Губици у дистрибутивној мрежи	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747	4.580	4.486
Укупни губици	5.648	5.729	5.869	5.895	5.970	6.022	5.843	5602	5.499
Губици у односу на бруто потрошњу	17,3%	17,2%	17,5%	17,3%	17,7%	17,5%	16,7%	16,4%	16,2%
Финална потрошња	27.035	27.595	27.649	28.273	27.814	28.487	29.085	28.457	28.501

3.3 Регулација оператора преносног система

Оператор преносног система је ЈП ЕМС, који има лиценцу за обављање енергетских делатности преноса и управљања преносним системом, организовања и администрирања билатералног и балансног тржишта електричне енергије.

Оператор преносног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад преносног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање преносним системом на начин који обезбеђује сигурност испоруке електричне енергије;
- недискриминаторни и економичан приступ преносном систему;
- развој преносног система којим се обезбеђује дугорочна способност преносног система да испуни рационалне захтеве за пренос електричне енергије;
- координиран рад преносног система Републике Србије са преносним системима у интерконекцији, односно са дистрибутивним системима у Републици Србији;
- балансирање система и обезбеђење системских услуга у преносном систему;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из преносног система и
- организовање и администрирање тржишта електричне енергије из своје надлежности.

Најважније активности оператора преносног система у 2013. години, којима се обезбеђује усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта електричне енергије, биле су следеће:

- израда нацрта десетогодишњег плана развоја преносног система;
- доношење правила за расподелу прекограничних преносних капацитета у 2014. години, општих и билатералних са операторима преносних система у Мађарској, Румунији, Бугарској и Хрватској;
- набавка енергије за надокнаду губитака у преносној мрежи у тендерској процедури;
- уговарање системских услуга;
- праћење сигурност снабдевања и достављање подлога Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања енергијом;
- утврђивање цене електричне енергије за потребе балансирања система, у складу са правилима о раду тржишта електричне енергије и редовно објављивање података о ангажованој балансној енергији и цени поравнања;
- прикупљање и објављивање података и информација везаних за транспарентност и праћење тржишта електричне енергије;
- размена са другим операторима система информација неопходних за безбедно и сигурно функционисање система;
- активности везане за предају трансформаторских станица 110/x kV/kV привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије и преузимање 110 kV далеководова;
- достављање Агенцији података и документације потребних за праћење рада оператора преносног система и регулацију цена;
- припреме за оснивање организованог тржишта електричне енергије и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада преносног система.

3.3.1 Правила о раду преносног система

Примена Правила о раду преносног система ЈП ЕМС је почела маја 2008, након што је Агенција на њих дала сагласност. Она су допуњена на иницијативу ЈП ЕМС у децембру 2011. Овим Правилима уређују се технички аспекти рада преносног система и односи између ЈП ЕМС као оператора преносног система и корисника тог система. Правила су објављена и на интернет страницама ЈП ЕМС и Агенције.

У току 2013. године, стручни тимови ЈП ЕМС и Агенције су радили на изменама и допунама Правила, како би их усагласили са новом Уредбом о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом и са Правилима о раду тржишта.

3.3.2 Регулација цене приступа систему за пренос електричне енергије

Регулисане цене приступа, односно коришћења преносног система, први пут су примењене 01. јануара 2008, након позитивног мишљења Агенције и сагласности Владе Републике Србије. После тога, оне су још четири пута кориговане. Кретање годишњег нивоа одобрених цена преноса приказано је у следећој табели:

Табела 3-6: Кретање годишњег нивоа просечних одобрених цена преноса

дин/kWh

	Годишњи ниво одобрене цене				
	од 1.1.2008.	од 1.8.2008.	од 1.3.2010.	од 1.4.2011.	од 1.3.2013.
Укупна цена за пренос електричне енергије	0,230	0,252	0,279	0,337	0,435
Нето цена за пренос електричне енергије*	0,105	0,104	0,114	0,169	0,184

* Нето цена за пренос електричне енергије се добија када се укупно одобрени максимални приход умањи за трошкове системских услуга и надокнаде губитака у преносној мрежи.

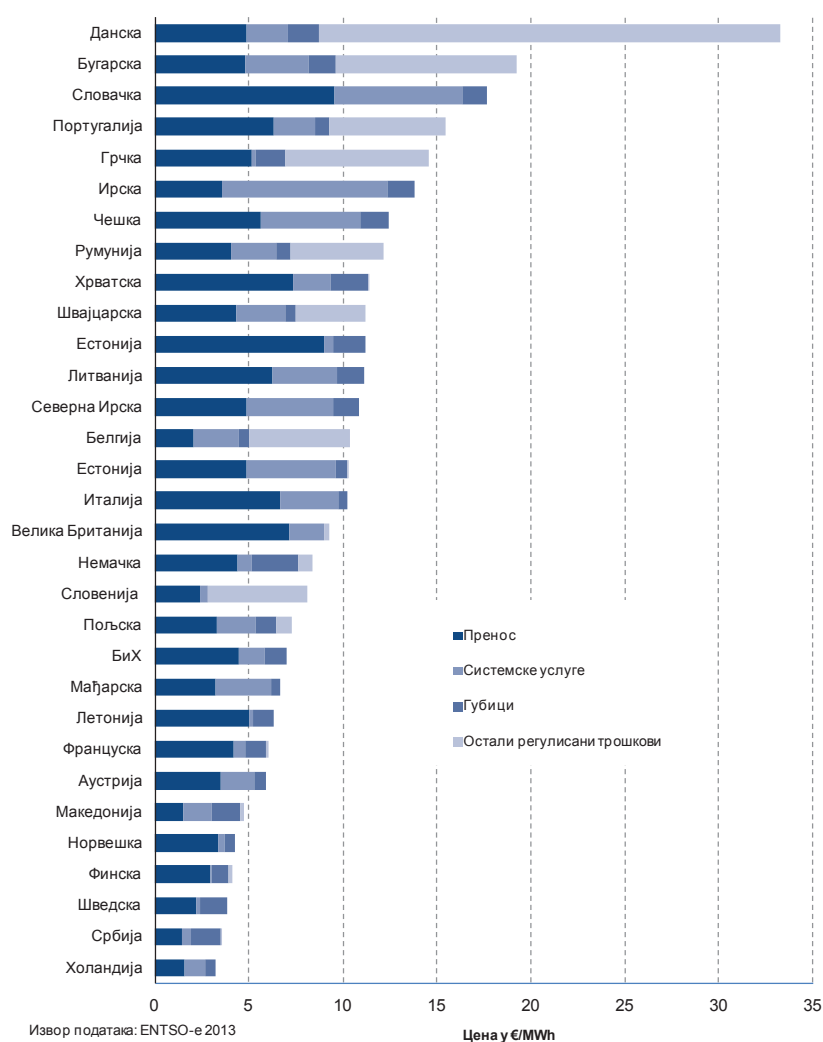
Тарифе које су у примени од 1. марта 2013. приказане су у табели 3-7.

Табела 3-7: Тарифе за приступ преносном систему од 1.03.2013.

динара

Тарифни елемент	Обрачунски елемент	Јединица мере	Тарифа од 01.03.2013.
Снага	обрачунска снага	kW	37,5638
	прекомерно преузета снага	kW	150,2554
Активна енергија	виши дневни	kWh	0,3303
	нижи дневни	kWh	0,1651
Реактивна енергија	реактивна енергија	kvarh	0,1399
	прекомерно преузета реактивна енергија	kvarh	0,2798

Применом важећих тарифа током 2013. године, остварена је просечна цена коришћења преносног система у износу од 0,42 дин/kWh. Према подацима ЕНТСО-Е, цена преноса у Србији је и након повећања у 2013. години, изузев Холандије, најнижа у поређењу са ценама у другим европским земљама (слика 3-5).

Слика 3-5: Структура цене преноса (€/MWh)

Актуелна цена приступа преносном систему може се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

3.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора преносног система је усклађен са директивом 2003/54/ЕС, како је приказано у табели 3-8.

Табела 3-8: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС

Задаци оператора система (члан 9 Директиве 2003/54/ЕС)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада	План развоја
Обезбеђивање дугорочне способности система да испуни разумне захтеве за пренос електричне енергије	ДА	ДА	ДА	ДА
Допринос сигурности снабдевања одговарајућим преносним капацитетима и поузданошћу система	ДА	-*	ДА	ДА
Управљање токовима енергије у систему, уважавајући размене са другим повезаним системима. Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада електроенергетског система. Он је такође обавезан да пружи све системске услуге уколико их не пружа други преносни систем с којим је повезан	-*	-*	ДА	-**
Обезбеђивање довољно информација за сигуран и ефикасан рад, координисан развој и могућност заједничког рада узајамно повезаних система оператора другог преносног система са којим је повезан	-*	-*	ДА	ДА
Недискриминација између корисника или група корисника система, нарочито не у корист предузећа са којим је повезан	ДА	ДА	ДА	-**
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	ДА	ДА	ДА	-**

* Није предмет методологија

** Није предмет плана развоја

3.3.4 Пренете количине електричне енергије

У табели 3-9 су приказани подаци о пренетој електричној енергији у 2013. у односу на билансом планиране количине и остварење у претходној, 2012. години. У односу на 2012. годину, пренето је за 4,3% више електричне енергије, што је првенствено било последица веће производње електричне енергије у електранама ЈП ЕПС прикљученим на преносни систем.

Табела 3-9: Основни показатељи остварења плана преноса

	Биланс		Остварено			Остварено	
	2013. без АПКМ	2013. са АПКМ	2012. са АПКМ	2013. без АПКМ	2013. са АПКМ	2013 Оств./Бил. без АПКМ	Оств. 2013/оств. 2012 са АПКМ
	1	2	3	4	5	4/1	5/3
Улаз (GWh)	40.900	46.591	45.866	41.463	47.853	101,4	104,3
Губици (GWh)	1.098	1.280	1.206	1.013	1.195	92,2	99,1
Губици (%)	2,68%	2,75%	2,63%	2,44%	2,50%	91,0	95,0
Излаз (GWh)	39.802	45.311	44.660	40.440	46.658	101,6	104,5

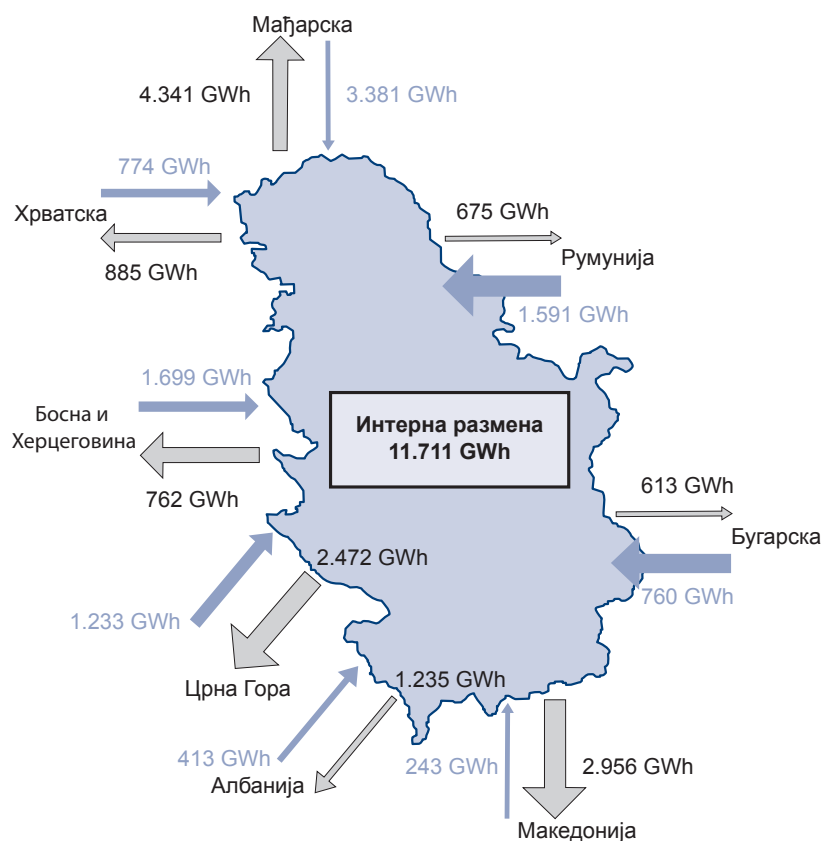
Остварени физички транзит електричне енергије у 2013. години, рачунат као нижа вредност средње сатне електричне енергије која је ушла, односно изашла из преносног система преко интерконективних далеководова, износио је 3.953 GWh. Износ физичког транзита по месецима дат је у табели 3-10.

Табела 3-10: Транзит електричне енергије по месецима у току 2013. (физички токови)

Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Транзит (GWh)	385	241	237	381	337	165	150	289	327	444	480	517

У 2013. години, укупно је преко преносног система, укључујући АПКМ, пренето 47.853 GWh, од тога је 43.200 GWh произведено у електранама прикљученим на преносни систем и 4.653 GWh је преузето из суседних система. Физички токови електричне енергије на границама регулационе области Србије у 2013 су приказани на слици 3-6.

Слика 3-6: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Србије у 2013.

На делу система ван АПКМ, пренето је 41.463 GWh, од тога је 37.433 GWh произведено без електрана на АПКМ, 3.494 GWh је преузето из суседних система, а остатак од 586 GWh је преузет са територије АПКМ. Највећи део пренете енергије је испоручен системима за дистрибуцију електричне енергије (просечно се дистрибуцијама испоручује око 70%), затим купцима и другим корисницима чији су објекти прикључени на преносни систем, суседним системима и реверзибилним и пумпним постројењима за потребе пумпања.

Табела 3-11: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без АПКМ)

	Јед. мере	2012	2013	2013/2012 (%)
Пренета електрична енергија	GWh	40.197	41.463	103,1
Максимална дневна бруто потрошња	GWh	141,4	124,1	87,8
Максимално сатно оптерећење	MW	6.622	5.895	89,0
Губици у преносном систему	GWh	1.024	1.013	98,9
Губици у преносном систему (као % пренете ел. енергије)	%	2,55	2,44	95,7

Губици електричне енергије у преносној мрежи су од 2005. смањени са 3,38% на 2,44% у 2013. години. У односу на 2012. годину, губици су смањени и због чињенице да су трафостанице 110/x kV/kV, као делови система за дистрибуцију, предате привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије, тако да губици електричне енергије у тим објектима више нису део губитака у преносној мрежи, већ су садржани у губицима у дистрибутивној мрежи.

Потрошња електричне енергије у Србији, а и у региону, је сезонски неравномерна, тако да се максимална потрошња по правилу остварује током зимског периода у најхладнијим данима или у данима непосредно пре празника. Током зимског периода, на почетку и на крају 2013. године, средње дневне температуре су биле знатно изнад просека. То је условило да се у тим данима потрошња електричне енергије у Србији, без АПКМ, кретала око 120.000 MWh. Највећа дневна бруто потрошња од 124.138 MWh је остварена 18. децембра. Истог дана је остварено и максимално сатно оптерећење у 2013. години од 5.895 MW.

3.3.5 Коришћење прекограничних преносних капацитета

Република Србија има осам граница и једанаест интерконективних водова (400kV и 220kV) на којима ЈП ЕМС додељује право на коришћење преносних капацитета, тако што ЈП ЕМС и суседни оператори преносних система располажу са по 50% нето преносног капацитета на свим интерконекторима, осим на српско-мађарској граници на којој су од 2011. и на српско-румунској граници на којој су од 2013. организоване заједничке експлицитне аукције за доделу 100% расположивог капацитета.

3.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система, одговоран за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета на интерконективним везама електроенергетског система Србије. Механизам за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета је дефинисан Правилима о раду преносног система и Правилима за доделу расположивих прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области Србије.

На правила и споразуме са суседним операторима система у Мађарској и Румунији, Агенција је дала сагласност крајем 2012. године.

Крајем 2013. године, ЈП ЕМС је постигао договор са операторима преносних система Бугарске (ЕСО ЕАД) и Хрватске (ХОПС) о организовању заједничких експлицитних аукција за доделу 100% расположивог капацитета у 2014. години и доставио Агенцији споразуме за давање сагласности. Савет Агенције је 13.12.2013. донео одлуку о давању сагласности на „Споразум између Хрватског Оператора пријеносног суства д.о.о. и Оператора преносног система Републике Србије - Јавног Предузеће „Електро mreжа Србије“ о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“ и на „Споразум између Оператора преносног система Републике Бугарске – Електроенергиен системен оператор ЕАД и Оператора преносног система Републике Србије - Јавног предузећа „Електро mreжа Србије“ о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“. Овим споразумима је дефинисано да у 2014. години ЕСО ЕАД и ХОПС организују дугорочне аукције за доделу 100% расположивог капацитета (годишње и месечне аукције), а да ЈП ЕМС додељује расположиви капацитет на дневном нивоу. Такође је договорено да ХОПС организује аукције за доделу расположивих преносних капацитета на унутардневном нивоу, док се аукција расположивих преносних капацитета на унутардневном нивоу на граници са Бугарском неће организовати.

3.3.5.2 Додела права на коришћење прекограничних капацитета

ЈП ЕМС је одговорно за прорачун, доделу и коришћење прекограничних преносних капацитета на свим границама регулационе области Републике Србије. Детаљније о додели прекограничних капацитета је изложено на интернет страници Оператора преносног система (www.ems.rs).

У табелама 3-12 и 3-13 су дате средње месечне вредности нето прекограничних преносних капацитета (NTC) на свим границама, у оба смера.

Табела 3-12: Средње месечне вредности NTC за смер улаза у Србију у 2013. (MW)

Граница/месеци	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Мађ → Срб	700	700	700	700	700	700	658	587	700	700	700	700
Рум → Срб	500	500	569	597	406	392	402	440	478	408	587	590
Буг → Срб	250	250	250	250	250	247	250	250	217	232	300	250
Мак → Срб	250	250	250	250	250	250	300	350	250	242	300	250
Алб → Срб	250	250	250	250	183	210	210	210	196	218	250	250
ЦГ → Срб	600	550	550	550	594	600	600	600	540	471	600	600
БиХ → Срб	500	400	500	400	432	500	500	500	450	550	530	500
Хрв → Срб	500	400	500	400	345	500	500	500	537	550	600	600

Табела 3-13: Средње месечне вредности NTC за смер излаза из Србије у 2013. (MW)

Граница/месеци	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Срб → Мађ	700	700	700	800	771	675	800	674	800	800	800	800
Срб → Рум	200	150	239	392	216	240	387	395	350	374	307	319
Срб → Буг	200	200	200	200	100	100	100	100	115	150	250	250
Срб → Мак	650	600	550	543	424	489	529	515	428	552	600	600
Срб → Алб	250	250	244	243	171	168	210	196	188	218	250	250
Срб → ЦГ	600	500	582	520	548	454	584	514	562	561	600	600
Срб → БиХ	400	400	450	428	392	352	460	408	313	300	530	400
Срб → Хрв	400	400	450	428	328	352	460	448	313	350	600	500

У току 2013. године, ЈП ЕМС је организовао експлицитне аукције прекограничних преносних капацитета на свим границама и смеровима регулационе области Републике Србије. На границама: Србија-Албанија, Србија-Босна и Херцеговина, Србија-Бугарска, Србија-Хрватска, Србија-Црна Гора и Србија-Македонија, у складу са “Правилима за расподелу прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области ЈП ЕМС за период 01.01.2013.год. - 31.12.2013. године“, ЈП ЕМС је током 2013. спроводио експлицитне аукције за 50% расположивог капацитета, са наплатом резервације капацитета према последњој прихваћеној

цени ("marginal price") у случају загушења. Доделу друге половине преносног капацитета су организовали оператори преносних система суседних земаља, у складу са својим правилима.

Током 2013. право учешћа у аукцијама за 50% расположивог капацитета имало је 45 учесника на тржишту, од којих је њих 26 активно учествовало у аукцијама.

Годишње аукције за доделу 50% расположивог прекограничног капацитета за 2013. годину одржане су 26. новембра 2012. године и на њима је учествовао 21 учесник и на свакој граници/смеру је забележено загушење. Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама су приказани у табели 3-14.

Табела 3-14: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Албанија – Србија	6,56	11	0,07
БиХ – Србија	5,80	15	0,35
Бугарска – Србија	4,97	15	1,31
Хрватска - Србија	4,70	12	0,32
Црна Гора - Србија	2,90	13	0,08
Македонија – Србија	4,00	10	0,13
Србија – Албанија	7,56	12	1,72
Србија – БиХ	4,20	10	0,2
Србија – Бугарска	5,96	17	0,71
Србија – Хрватска	5,20	13	0,32
Србија – Црна Гора	3,38	14	0,37
Србија – Македонија	5,00	12	1,23

ЈП ЕМС је током 2013. организовао месечне аукције за доделу 50% расположивог капацитета за сваки месец, на свим горе наведеним границама и смеровима. Број учесника на месечним аукцијама по месецима за 2013. је приказан у табели 3-15. Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама су приказани у табели 3-16.

Табела 3-15: Број учесника у месечним аукцијама за 2013.

Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Број учесника	19	18	21	21	20	19	20	19	19	19	19	20

Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.

Граница – смер	Број дана са нултим капацит.	Број појава загушења/ Укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Алб-Срб	6	14 / 17	1,98 / 3,88	5 - 11	0,03 – 1,33
БиХ-Срб	0	17 / 17	1,75 / 4,25	11 - 16	0,11 – 1,50
Буг-Срб	7	16 / 17	1,80 / 7,84	8 - 16	0,02 – 4,72
Хрв-Срб	9	15 / 16	1,25 / 2,60	7 - 13	0,05 – 0,23
ЦГ-Срб	0	19 / 19	1,16 / 3,43	10 - 15	0,01 – 1,10
Мак-Срб	5	15 / 16	1,22 / 4,84	8 - 13	0,03 – 0,85
Рум-Срб	6	25 / 27	1,73 / 4,60	7 - 11	0,24 – 1,84
Срб-Алб	0	29 / 29	1,03 / 5,90	7 - 13	0,03 – 1,10
Срб-БиХ	130	9 / 14	2,60 / 6,30	10 - 14	0,23 – 3,60
Срб-Буг	9	27 / 28	1,53 / 6,60	9 - 14	0,08 – 1,10
Срб-Хрв	0	30 / 31	1,05 / 4,60	9 - 15	0,01 – 0,57
Срб-ЦГ	5	27 / 28	1,58 / 3,99	7 - 12	0,26 – 14,21
Срб-Мак	1	12 / 12	1,10 / 2,44	13 - 19	0,02 - 0,43
Срб-Рум	0	27 / 27	1,12 / 7,96	10 - 13	0,05 - 1,25

Седмичне аукције су одржаване када је постојао преостали капацитет са месечних аукција, или када је због промена околности у преносном систему накнадно рачунат прекогранични преносни капацитет, након месечних аукција. Такав случај се десио у 9, 10, 11. и 12. седмици 2013. године, а што је приказано у табели 3-17.

Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 9, 10, 11. и 12. седмицу у 2013. (седмице у којима је било загушења)

Граница – смер Период		Преостали распољив капацитет (АТС) MW	Укупни захтевани капацитет MW	Опсег загушења: укупан захтевани/ Укупан додељени капацитет	Број учесника у седмичним аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Срб-Алб	9. седмица	16	15	0,94	2	0
	10. седмица	16	15	0,94	2	0
	11. седмица	16	10	0,63	1	0
	12. седмица	16	0	0	0	0

ЈП ЕМС је током 2013. организовао дугорочне (годишње и месечне) и унутардневне (first come-first served) аукције за доделу 100% расположивог капацитета на српско-мађарској граници, а мађарски оператор преносног система MAVIR ZRt. је додељивао расположив капацитет на дневном нивоу. Transelectrica је током 2013. организовала дугорочне (годишње и месечне) и унутардневне (first come-first served) аукције за доделу 100% расположивог капацитета на српско-румунској граници, а ЈП ЕМС је додељивао расположив капацитет на дневном нивоу.

У аукцијама за 100% расположивог капацитета на српско-мађарској граници, учествовало је 35 учесника, од 51 колико их је имало право да учествују. У аукцијама за 100% расположивог капацитета на српско-румунској граници, учествовало је 20 учесника, од 35 колико их је имало право да учествују.

Број учесника, као и остали општи подаци о заједничким годишњим аукцијама за 2013. годину на српско-мађарској и на српско-румунској граници приказани су у табели 3-18.

Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2013.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Маргинална цена EUR/MWh
Мађарска - Србија	3,88	20	0,76
Србија - Мађарска	2,93	17	0,11
Румунија – Србија	3,11	16	0,50
Србија - Румунија	2,55	14	0,07

Број учесника, као и остали општи подаци о заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској и на српско-румунској граници у 2013. приказани су у табели 3-19.

Табела 3-19: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској и српско-румунској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.

Граница – смер	Број дана са нултим капацитетом	Број појава загушења/ укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ Граница – смер укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег маргиналних цена EUR/MWh
Мађарска - Србија	5	12 / 12	1,72 – 2,70	17 - 23	0,1 – 1,03
Србија - Мађарска	5	12 / 12	1,11 – 10,10	15 - 23	0,01 – 0,87
Румунија – Србија	3	40 / 49	1,01 – 2,76	7 - 15	0,01 – 0,88
Србија - Румунија	3	41 / 63	1,04 – 3,08	6 - 13	0,01 – 0,37

3.3.5.3 Годишња размена преко граница регулационе области

Укупан обим прекограничних трансакција у 2013. је био 10.094 GWh у смеру улаза, односно 13.939 GWh у смеру излаза из тржишне области Србије, док је обим интерних трансакција био 11.711 GWh. У табели 3-20 приказан је обим пријављених и потврђених интерних и екстерних (прекограничних) трансакција у периоду 2008-2013.

Табела 3-20: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008-2013.

GWh

Година	Прекограничне трансакције – улаз	Прекограничне трансакције – излаз	Интерне трансакције
2008	7.077	7.203	2.045
2009	6.883	8.681	3.679
2010	10.551	11.581	5.835
2011	11.171	11.481	10.004
2012	10.781	10.769	7.815
2013	10.094	13.939	11.711

Поред трансакција приказаних у табели 3-20, део прекограничне размене је у 2013. реализован кроз повезани рад дистрибутивних система Србије и Босне и Херцеговине у износу од 58.825 MWh у смеру од Србије ка БиХ и 688 MWh у супротном смеру.

Примопредаја енергије са АПКМ је вршена кроз интерне и екстерне трансакције. У табели 3-21 је приказан обим екстерних и интерних трансакција са АПКМ у периоду 2008–2013.

Табела 3-21: Део екстерних и интерних трансакција које се односе на АПКМ од 2008-2013.

GWh

Година	Екстерне трансакције – предаја АПКМ	Екстерне трансакције – пријем од АПКМ	Интерне трансакције – предаја АПКМ	Интерне трансакције – пријем од АПКМ
2008	162	160	575	135
2009	522	125	245	149
2010	142	129	676	222
2011	31	88	785	283
2012	53	101	572	371
2013	64	101	458	755

Додатно, у односу на табелу 3-20, део интерне размене која се односи на АПКМ је реализован са делом преносног и дистрибутивног система на северу АПКМ (испоручено је 44.265 MWh ЈП Електрокосмет преко дистрибутивног система, а 135.218 MWh преко преносног система и примљено је 1.766 MWh преко преносног система).

У табели 3-22 је приказан обим прекограничних трансакција електричне енергије по границама.

Табела 3-22: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2013.

GWh

Граница са	Улаз у Србију	Излаз из Србије
Румунијом	1.591	675
Бугарском	760	613
Македонијом	243	2.956
Албанијом	413	1.235
Црном Гором	1.233	2.472
БиХ	1.699	762
Хрватском	774	885
Мађарском	3.381	4.341
По свим границама	10.094	13.939

3.4 Регулација оператора дистрибутивног система

Оператори дистрибутивних система су зависна привредна друштва ЈП ЕПС, која имају лиценцу за обављање енергетских делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом.

Оператор дистрибутивног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање дистрибутивним системом;
- недискриминаторски и економичан приступ дистрибутивном систему;
- развој дистрибутивног система којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни рационалне захтеве за дистрибуцију електричне енергије;

- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- давање информација енергетским субјектима и корисницима дистрибутивног система које су потребне за ефикасан приступ дистрибутивном систему, на принципима транспарентности и недискриминације;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из дистрибутивног система.

Најважније активности оператора дистрибутивног система у 2013. години, којима се обезбеђивало усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта електричне енергије, биле су следеће:

- одвајање од делатности снабдевања;
- спровођење мера за смањење губитака енергије у систему, који су изнад технички оправданог нивоа;
- израда десетогодишњег плана развоја дистрибутивног система и усклађивање са планом развоја преносног система, других дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца, који нису завршени;
- примена ценовника за типске прикључке у дистрибутивном систему донетих крајем 2012;
- припремама за отварање тржишта за купце који у 2014. години губе право на јавно снабдевање;
- сарадња са ЈП ЕМС у погледу припреме врсте података и формата, које оператор дистрибутивног система доставља оператору преноса у вези са функционисањем тржишта и балансне одговорности;
- достављање Агенцији података и документације потребне за праћење рада оператора и анализе података потребних за регулацију цена;
- достављање података Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања енергијом;
- преузимање трансформаторских станица 110/x kV/kV од ЈП ЕМС;
- набавка енергије за надокнаду губитака у дистрибутивној мрежи и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада дистрибутивног система.

Оператори дистрибутивних система имају законску обавезу да до средине 2021. године преузму мерне уређаје, мерно разводне ормане, прикључне водове, инсталацију и опрему у мерно разводном орману и друге уређаје који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца, односно произвођача, пошто су ти уређаји и опрема део дистрибутивног система. План њиховог преузимања, сваки оператор је требало да донесе до 01. јануара 2013, на основу извршене анализе стања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и утврђене потребе за њиховом заменом или утврђене потребе за усаглашавањем са захтевима из техничких прописа и правила о раду дистрибутивног система, али са овим послом се касни и због реорганизације дистрибутивних система.

3.4.1 Правила о раду дистрибутивног система

Правила о раду дистрибутивног система су у примени од почетка 2010. у свих пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије, након што је Агенција на њих дала сагласност. Овим правилима се уређују технички услови за прикључење корисника на систем, технички и други услови за безбедан погон дистрибутивног система и за обезбеђивање поуздане и континуиране испоруке електричне енергије купцима, поступци у кризним ситуацијама, правила о приступу треће стране дистрибутивном систему, функционални захтеви и класа тачности мерних уређаја, начин мерења електричне енергије и други услови. Ова правила је потребно ускладити са Законом и Уредбом о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом. Рад на овом усклађивању је започет у 2013. години.

Крајем 2013. године, оператори дистрибутивних система су донели допуну правила о раду, након добијене сагласности Агенције. Допуна се односи на дефинисање профила потрошње, односно начин одређивања сатних потрошњи за купце код којих се утрошена електрична енергија читава месечно.

3.4.2 Регулација цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије

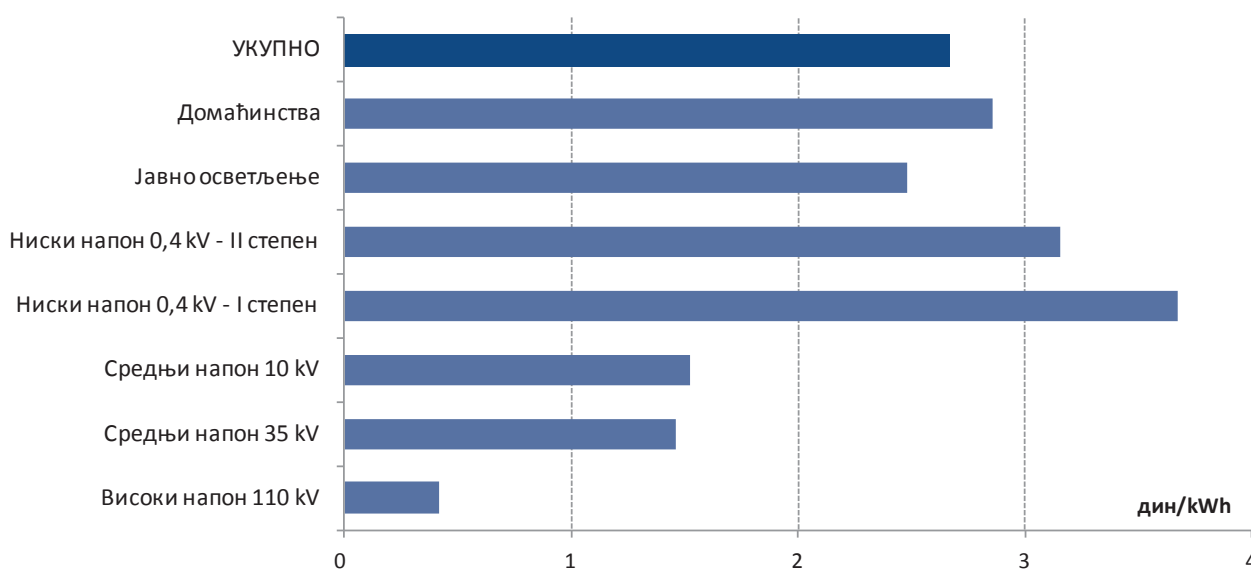
Дистрибутивна предузећа су први пут почела да примењују регулисане цене приступа дистрибутивном систему 1. марта 2010. године, након позитивног мишљења Агенције на предлог цена и сагласности Владе. Након тога, цене приступа дистрибутивним системима су кориговане 1. априла 2011. и 1. августа 2013. које још увек важе. Дефинисана цена приступа дистрибутивном систему омогућава купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу да купују електричну енергију од снабдевача на слободном тржишту. Међутим, у 2013. купци који су имали то право, нису користили могућност да промене снабдевача.

Табела 3-23: Кретање годишњег нивоа просечних одобрених цена дистрибутивног система – укупно Србија (без АПКМ)

дин/kWh

Категорија потрошње	Годишњи ниво одобрене цене		
	од 1.03.2010.	од 1.04.2011.	од 1.08.2013.
Средњи напон - укупно	1,171	1,385	1,557
Ниски напон (0,4 kV I степен)	2,710	3,189	3,525
Широка потрошња - укупно	2,113	2,432	3,268
- 0,4 kV II степен	2,381	2,721	3,747
- домаћинства	2,077	2,393	3,204
Јавно осветљење	1,614	1,895	3,063
Укупно ниски напон	2,196	2,537	3,303
УКУПНО	1,825	2,302	2,930

На слици 3-7 су приказане просечне цене приступа систему за пренос и дистрибуцију електричне енергије (заједно) за Србију (без АПКМ) по категоријама купаца у 2013. години. Укупна просечна цена преноса и дистрибуције за све купце је била 2,7 дин/kWh.

Слика 3-7: Остварена просечна годишња цена приступа дистрибутивном систему у 2013.

Актуелне цене приступа дистрибутивном систему по привредним друштвима могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У току 2013. године, Савет Агенције је донео две одлуке о изменама и допунама Методологије за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије, након јавних консултација у којима су учествовали и оператори и корисници дистрибутивних система.

Након формирања ПД ЕПС Снабдевање, највећи део активности везаних за снабдевање и даље обављају оператори дистрибутивног система као додатне послове, по уговорима о услугама. Кадровско и информатичко ојачање ПД ЕПС Снабдевање би омогућило постепено преузимање ових послова. Предуго задржавање оваквог односа привредних друштава би знатно отежало послове Агенције везане за регулацију цена приступа дистрибутивним системима, па и јавног снабдевања у мери у којој су оне у надлежности Агенције, односно увид у трошкове који настају кроз овакве уговоре и оцену њихове оправданости.

3.4.3 Дистрибуирана количина електричне енергије

Дистрибуирана електрична енергија је готово у целини преузета из преносног система. Веома мала количина енергије се преузима од електрана прикључених на дистрибутивни систем.

Табела 3-24: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2005–2013.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Дистрибуирано - Укупно преузето у дистрибутивни систем	28.556	29.030	29.355	29.942	29.970	30.453	30.604	30.256	30.069
Преузето из преносне мреже (без купаца на 110 kV)	28.449	28.977	29.315	29.902	30.392	30.558	29.922	30.183	29.965
Производња електрана прикључених на ДС	57	53	40	40	61	46	48	73	104
Укупно испоручено (без купаца на 110 kV)	24.331	24.596	24.772	25.271	25.106	25.496	25.797	25.672	25.583
Губици у дистрибутивном систему	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747	4.579	4.486
Губици у дистрибутивном систему (као % укупно преузете енергије)	14,7	15,3	15,6	15,6	16,2	16,3	15,5	15,1	14,9

Остварени губици електричне енергије у дистрибутивном систему су изнад технички оправданих. Толики ниво губитака се само делом може оправдати неминовним техничким губицима због високог учешћа потрошње на ниском напону (чак дупло веће него у ЕУ). Високи губици су првенствено последица неовлашћеног прикључења на дистрибутивну мрежу и неовлашћеног преузимања (крађе) електричне енергије. Поред тога, губици су високи и због дугогодишњег недовољног улагања у дистрибутивну мрежу. Посебан проблем предстаља велико кашњење у замени дотрајалих мерних уређаја. Оператори дистрибутивних система су и у 2013. наставили са активностима на смањењу губитака, првенствено појачаном контролом мерних места ради откривања крађе електричне енергије. Ове активности, али и нешто већа потрошња електричне енергије на средњем, а мања на ниском напону у односу на 2012, довеле су до извесног смањења губитака. Са друге стране, преузимање трансформаторских станица 110/x kV/kV од ЈП ЕМС условило је повећање техничких губитака у дистрибутивној мрежи. Сви наведени ефекти за резултат имају губитке који су у 2013. износили 14,9% од укупно преузете енергије, што је за око 100 GWh мање од губитака у 2012. када су износили 15,1%.

3.5 Регулација цена за регулисано снабдевање електричном енергијом

Регулисана цена електричне енергије за крајње купце, у складу са Законом из 2004, први пут су примењене 01. јануара 2008, након позитивног мишљења Агенције о предлогу ЈП ЕПС и сагласности Владе Републике Србије.

Регулисана цена електричне енергије за јавно снабдевање крајњих купаца, у складу са Законом из 2011, одобрена је 01. августа 2013. године. Просечно повећање цена за домаћинства је било 10,9%, а за све купце на јавном снабдевању 11,3%. У следећој табели приказано је кретање регулисаних цена електричне енергије за крајње купце. У категорији купаца Високи напон (110kV) приказане су цене за купце прикључене на дистрибутивни део мреже овог напонског нивоа (мали део потрошње) и не важе за купце прикључене на преносни систем.

Табела 3-25: Годишњи ниво просечне одобрене цене за крајње купце

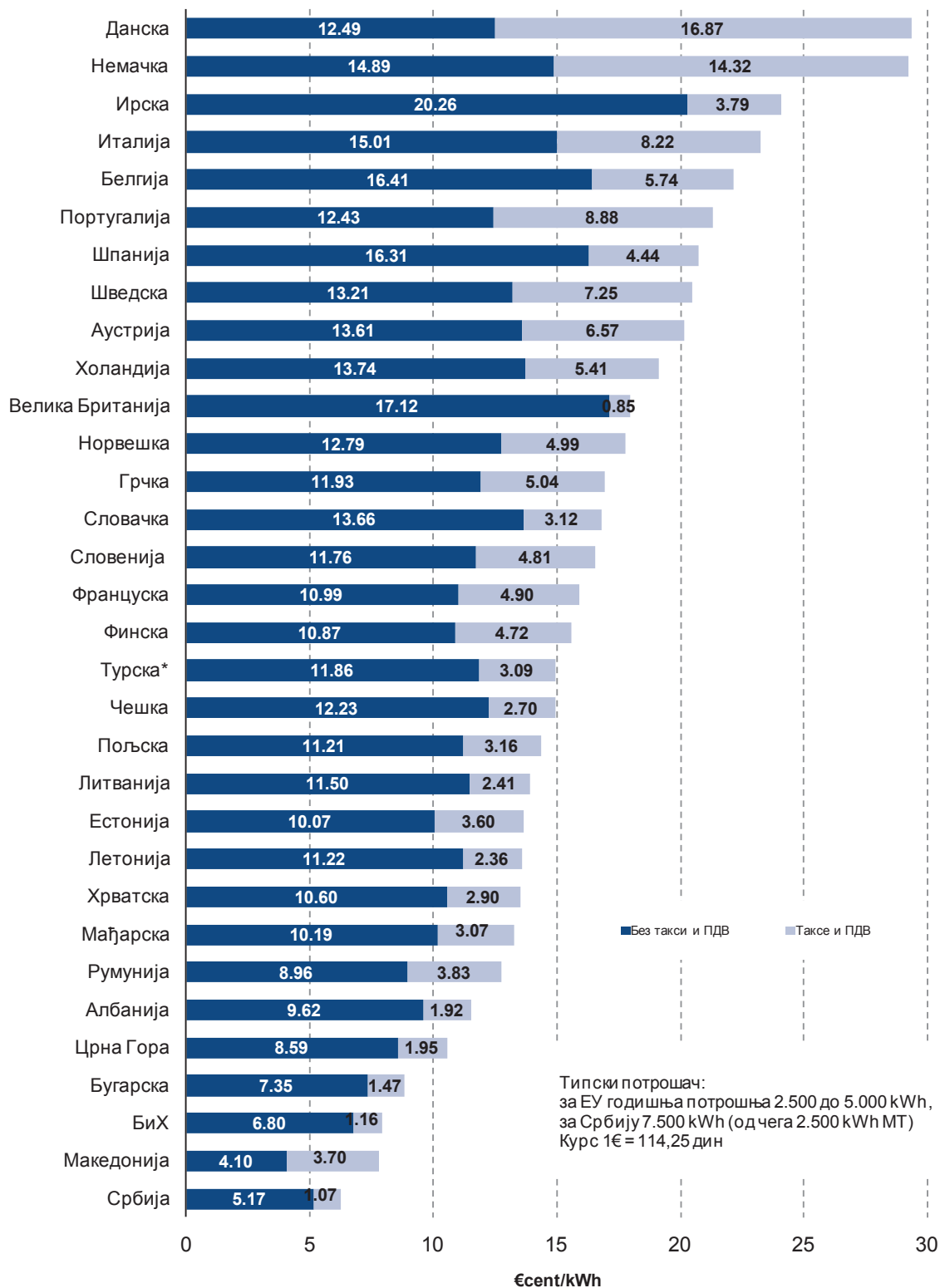
Категорија потрошње	Годишњи ниво одобрене цене			
	од 1.08.2008.	од 1.03.2010.	од 1.04.2011.	од 1.08.2013.
Високи напон (110kV)	3,250	3,509	4,078	4,514
Средњи напон – укупно	4,183	4,517	5,190	5,804
35 kV	3,917	4,231	4,667	5,209
10 kV	4,223	4,560	5,285	5,911
Укупно високи и средњи напон	3,877	4,186	5,140	5,746
Ниски напон (0,4 kV I степен)	6,118	6,613	7,565	8,501
Широка потрошња – укупно	4,580	5,109	5,792	6,423
- 0,4 kV II степен	6,060	6,766	7,649	8,483
- домаћинства	4,382	4,887	5,544	6,148
Јавно осветљење	4,446	4,557	5,243	5,743
Укупно ниски напон	4,821	5,335	6,054	6,729
УКУПНО	4,554	5,010	5,851	6,511

Актуелне регулисане цене електричне енергије за крајње купце се могу видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

До 2013. године, сви крајњи купци су набављали електричну енергију по регулисаним ценама. Од почетка 2013. године сви купци који су прикључени на преносну мрежу, морали су електричну енергију да набављају по тржишним ценама. Њихова цена је порасла просечно за 43%.

На сликама 3-8 и 3-10 је приказан упоредни преглед цена електричне енергије за референтне купце из категорија домаћинство и индустрија у Србији, земљама ЕУ и региона, у другом полугодшту 2013, обрачунате по методологији ЕУРОСТАТ-а. Цене у Србији су биле најниже у овом периоду за обе категорије купаца, не само у односу на развијене европске државе, него и у односу на земље у региону, које су приближно на истом нивоу економског развоја са Србијом.

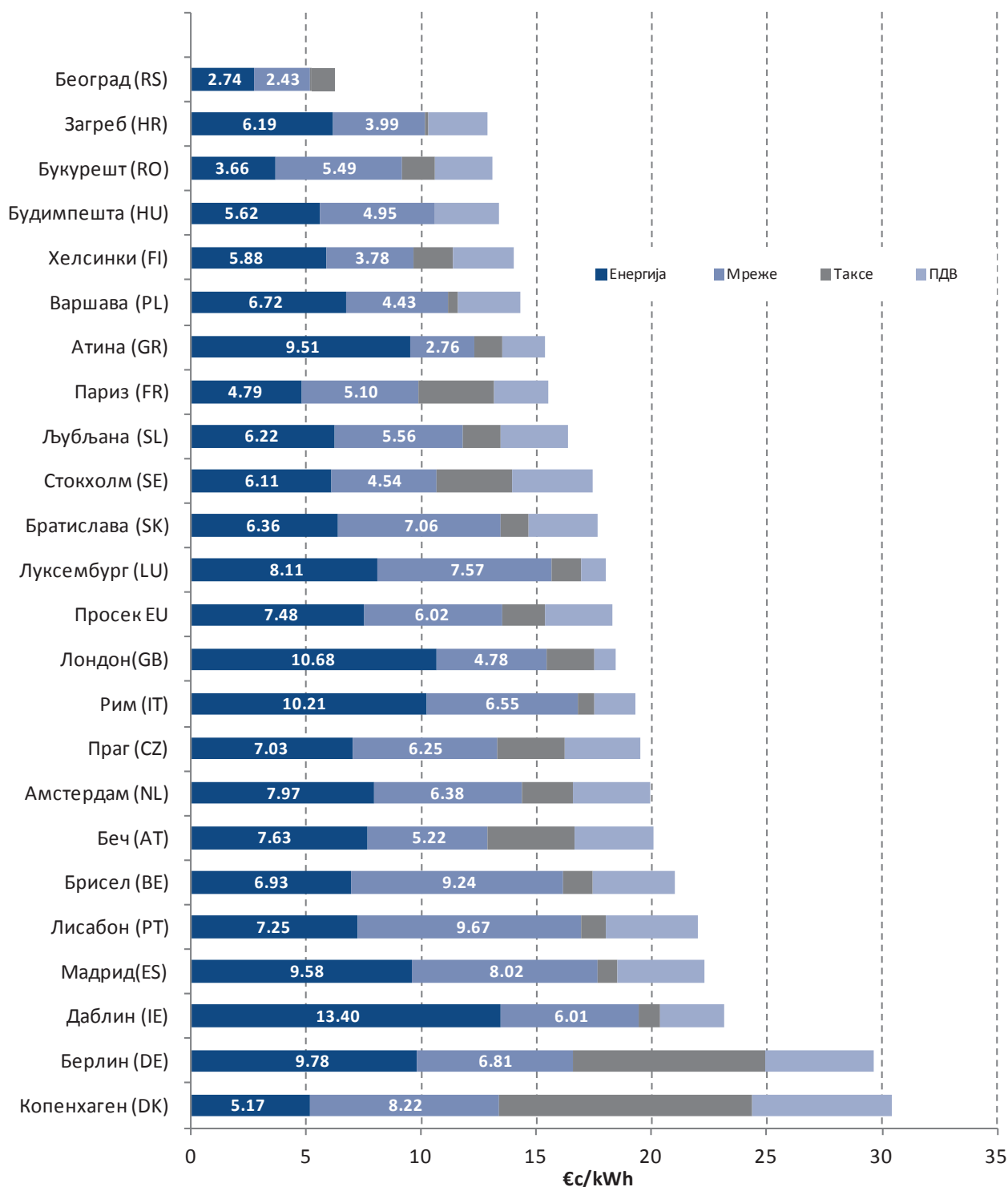

* Подаци из претходног полугођа

Подаци: EUROSTAT, Агенција за енергетику

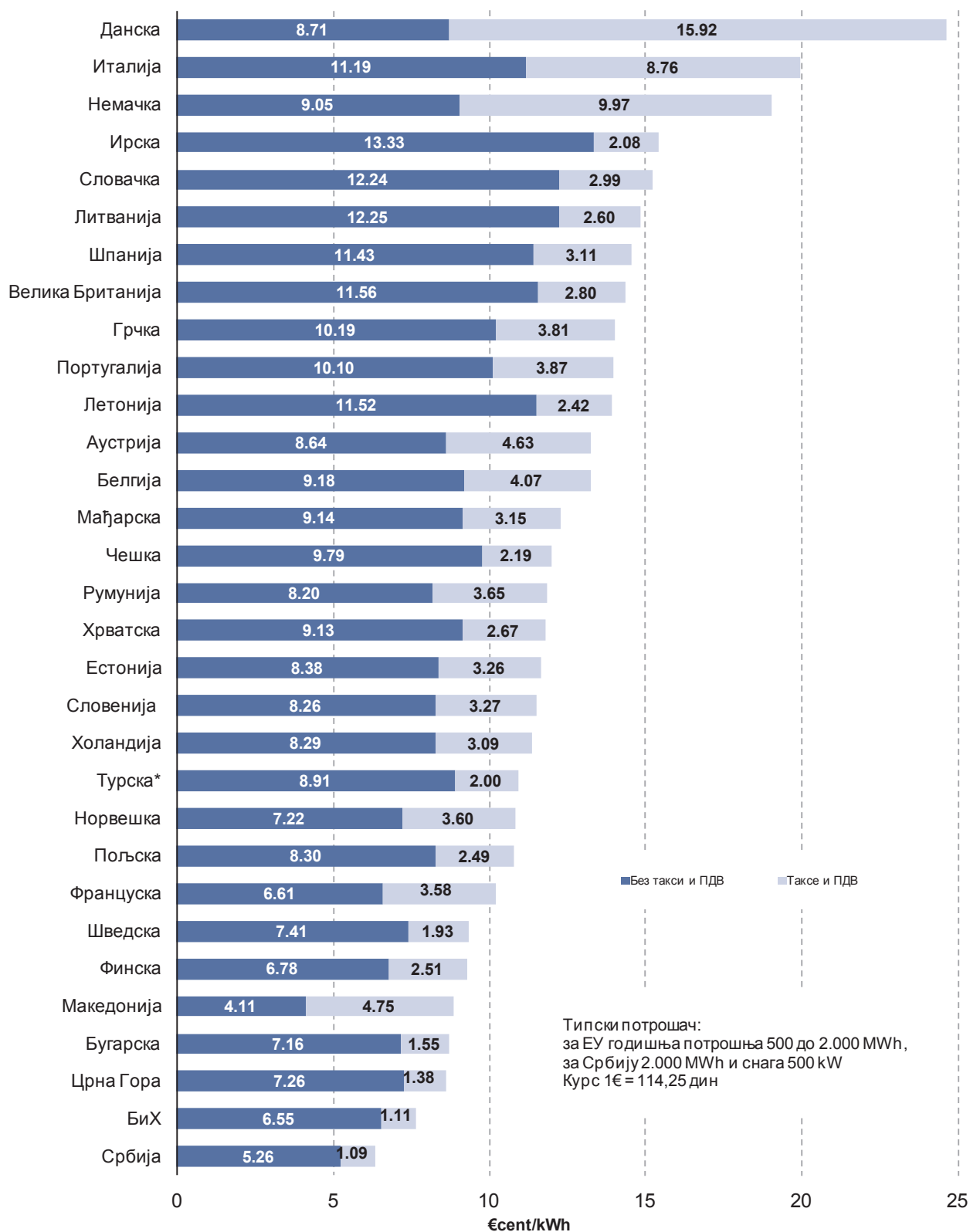
Слика 3-8: Цене електричне енергије за домаћинства – друга половина 2013.

На слици 39 је дата детаљнија структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2013. године. Подаци показују да су у Србији најниже и цене саме енергије и цене приступа мрежама (преносној и дистрибутивној).

Извор података: E-Control and VaasaET (цене 1. децембар 2013.)

Слика 3-9: Структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2013.

* Подаци из претходног полугођа

Подаци: EUROSTAT, Агенција за енергетику

Слика 3-10: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2013.

Садашњи ниво регулисаних цена електричне енергије је испод економски оправданог, што у великој мери ограничава будући раст и развој електроенергетског сектора, пошто са једне стране не ствара простор за домаћу акумулацију која би могла да се искористи за инвестиције, док са друге стране дестимулативно делује на друге инвеститоре и не подстиче довољно енергетску ефикасност.

3.6 Тржиште електричне енергије

Тржиште електричне енергије у Србији се састоји из:

билатералног тржишта електричне енергије;

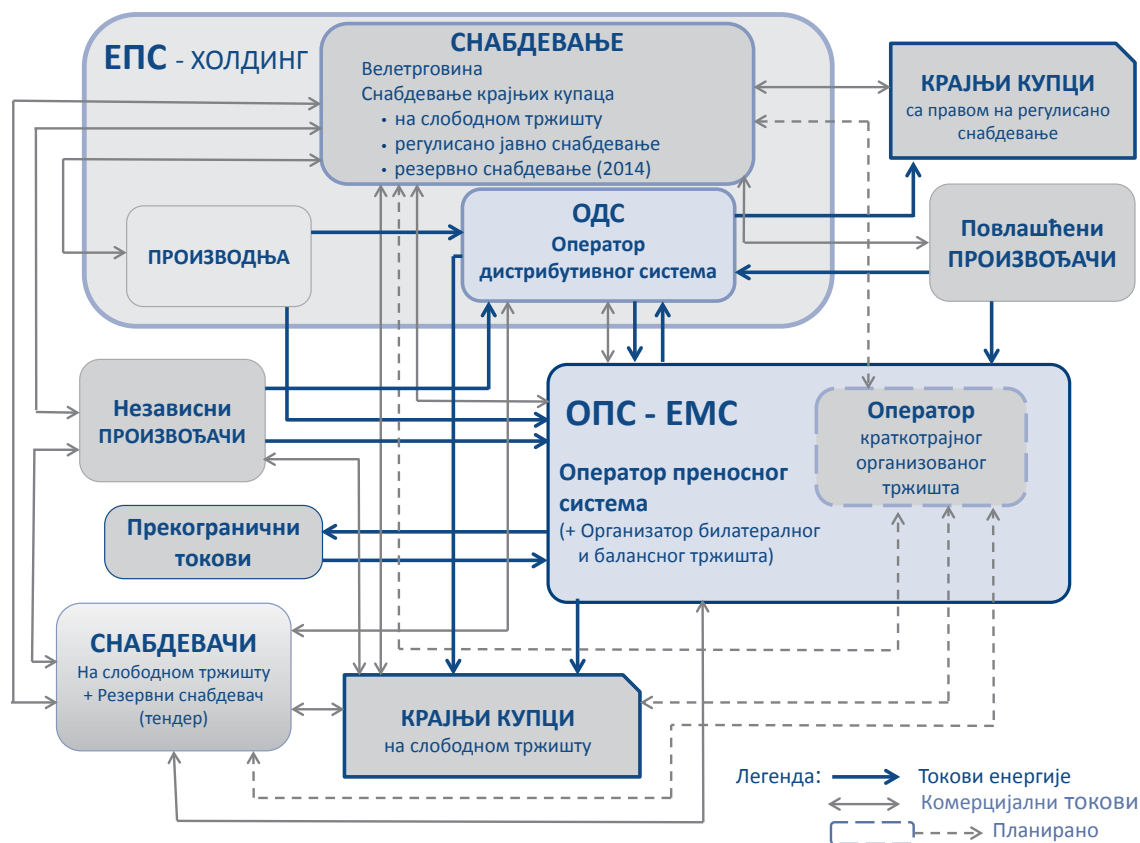
балансног тржишта електричне енергије и

организованог тржишта електричне енергије.

Учесници на тржишту електричне енергије су:

- произвођачи електричне енергије;
- снабдевачи електричном енергијом;
- јавни снабдевач електричном енергијом;
- крајњи купци;
- оператор преносног система у случају обезбеђивања системских услуга, балансирања система, обезбеђивања сигурног рада система и куповине електричне енергије за надокнаду губитака у преносном систему;
- оператор дистрибутивног система у случају куповине електричне енергије за надокнаду губитака у дистрибутивном систему и
- оператор тржишта.

Шема тржишта електричне енергије је приказана на слици 3-11.

Слика 3-11: Шема тржишта електричне енергије

3.6.1 Билатерално тржиште електричне енергије

На билатералном тржишту се одвијају куповина и продаја електричне енергије директно између учесника на тржишту, при чему су на veleпродајном билатералном тржишту учесници трговали електричном енергијом по слободним ценама, док се на малопродајном билатералном тржишту снабдевање одвијало по слободним и регулисаним ценама, с обзиром да су у 2013. години купци чији су објекти прикључени на преносни систем морали електричну енергију да купују на слободном тржишту. Остали купци су електричном енергијом снабдевани по регулисаним ценама.

3.6.1.1 Слободно великопродајно тржиште

Слободно великопродајно тржиште електричне енергије је у 2013. години било базирано на трговини између снабдевача, с обзиром да значајни независни произвођачи не постоје. Активност снабдевача на слободном тржишту је најизраженија у домену прекограничне размене, углавном за потребе транзита кроз Србију, који је доминантан због централне географске позиције електроенергетског система у региону и 8 граница, као и за потребе увоза за потребе крајњих купаца и извоза, при чему је током 2013. извоз био значајно већи од увоза. Током 2013. право на пријаву планова рада, на основу одговарајућег уговора потписаног са ЈП ЕМС, имало је 37 учесника на тржишту електричне енергије, од којих се 33 бавило прекограничном разменом, док су се преостала 4 бавила само трговином са снабдевачима на унутрашњем тржишту електричне енергије у Србији.

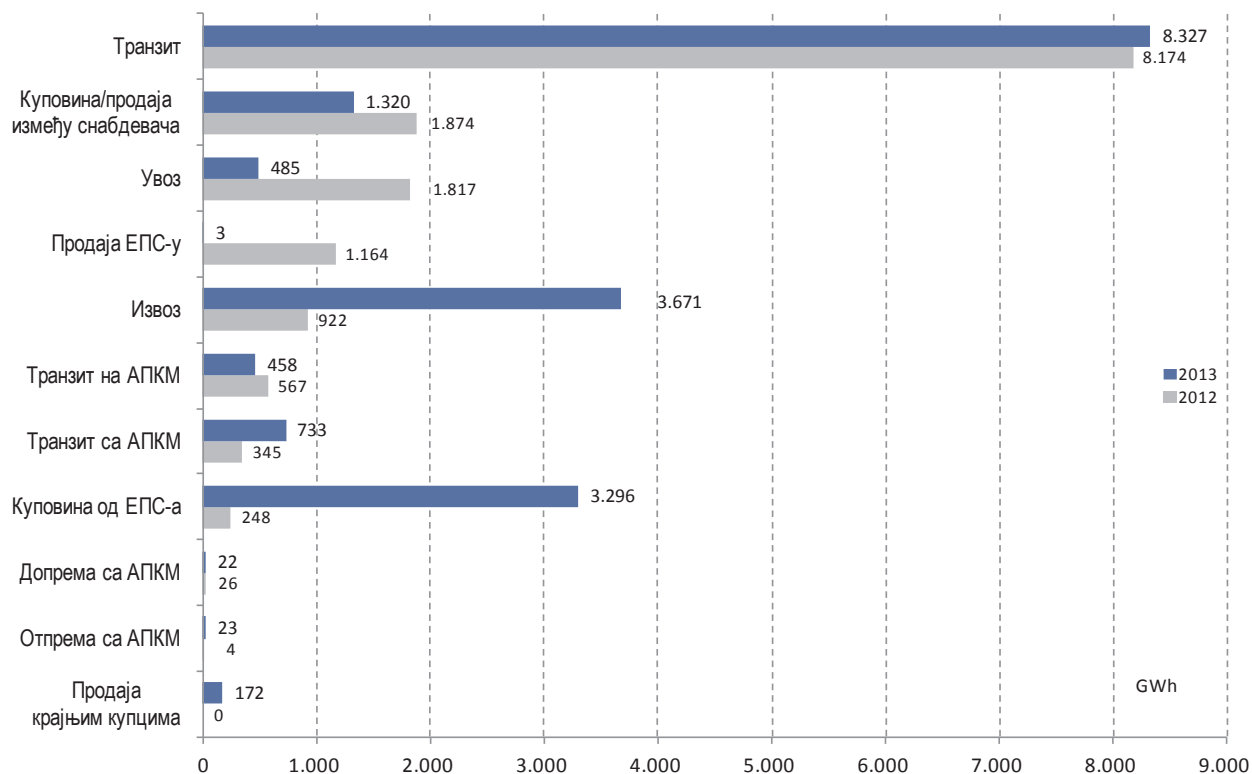
Табела 3-26: Број учесника на тржишту од 2008. до 2013.

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Број учесника на тржишту	30	31	35	35	45	37

Током 2013. је незнатно повећан транзит електричне енергије (комерцијални подаци) у односу на остварен у 2012, а значајно је повећана куповина електричне енергије од ЈП ЕПС на слободном тржишту. Током зимске сезоне, увоз ЈП ЕПС и куповина електричне енергије на слободном тржишту током зиме су били значајно мањи, захваљујући повећаној производњи ЈП ЕПС и смањеној потрошњи у зимском периоду због повољнијих временских услова. У осталим периодима године, повећана је продаја ЈП ЕПС другим снабдевачима на слободном тржишту, који су ту енергију углавном извозили.

ЈП ЕПС је био доминантан снабдевач крајњих купаца на слободном тржишту.

На слици 3-12 су приказане количине електричне енергије по активностима снабдевача у 2012. и 2013. години.

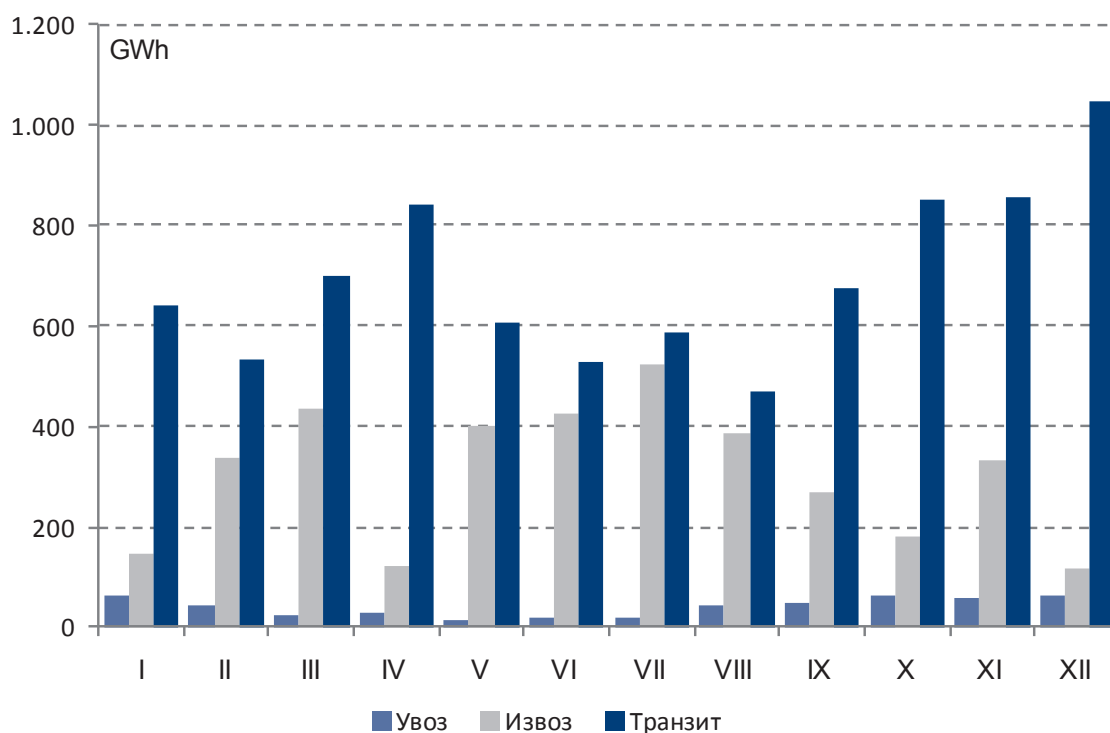

Слика 3-12: Количине електричне енергије по активностима снабдевача током 2012. и 2013.

Снабдевачи који су остварили највећи промет енергије по најинтензивнијим активностима су били:

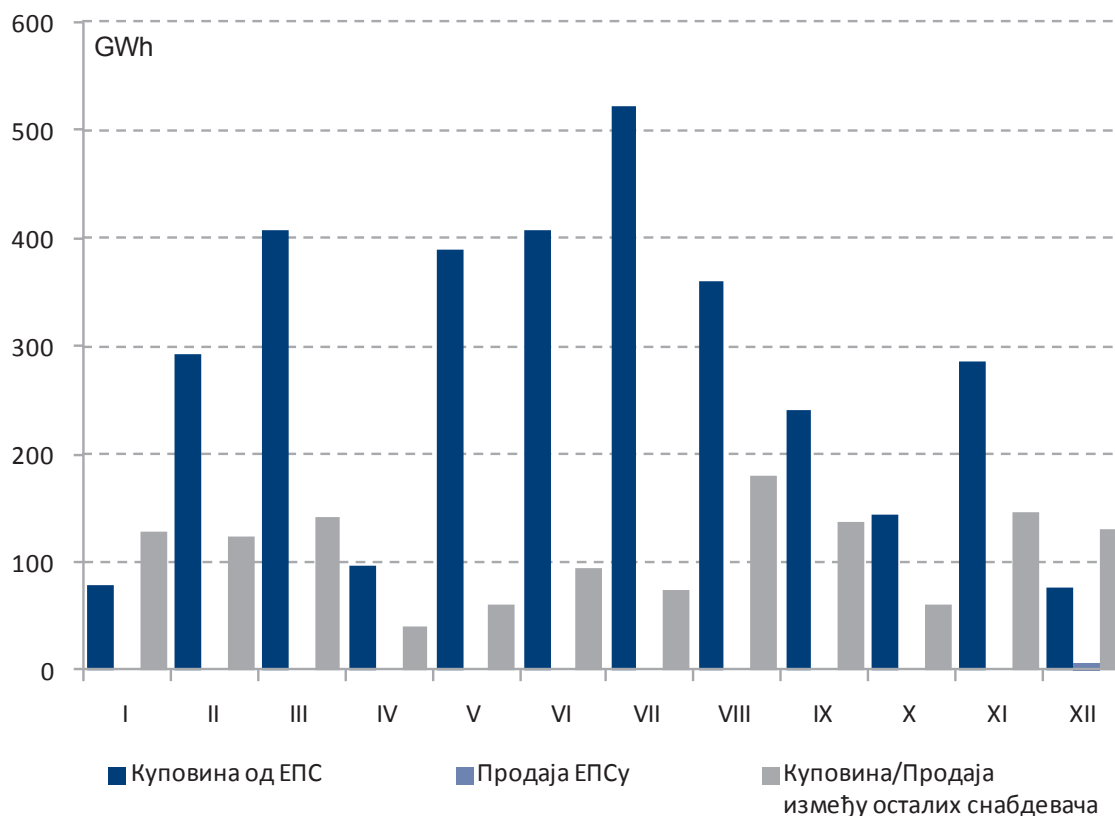
- **Транзит:** GEN-I d.o.o. Београд, EFT TRADE д.о.о. Београд, Danske commodities Serbia d.o.o. Београд, Rudnar Group a.d. Београд и EZPADA d.o.o. Београд;
- **Извоз:** EFT TRADE д.о.о. Београд, GEN-I d.o.o. Београд, EZPADA d.o.o. Београд, ПЛЦ ИНТЕРЕНЕРГО д.о.о. Београд,
- **Куповина од ЈП ЕПС:** EFT TRADE д.о.о. Београд, GEN-I d.o.o. Београд, EZPADA d.o.o. Београд, ПЛЦ ИНТЕРЕНЕРГО д.о.о. Београд, ALPIQ ENERGIJA RS, d.o.o. Београд и
- **Куповина/продаја између снабдевача:** EFT TRADE д.о.о. Београд, ALPIQ ENERGIJA RS, d.o.o. Београд, Rudnar Group a.d. Београд, GEN-I d.o.o. Београд, EVN Trading д.о.о. Београд, ПЛЦ ИНТЕРЕНЕРГО д.о.о. Београд, EZPADA d.o.o. Београд,

Обим увоза, извоза и транзита који су снабдевачи остварили по месецима у 2013. је приказан на слици 3-13.

Слика 3-13: Увоз, извоз и транзит снабдевача у 2013.

На слици 3-14 је приказана куповина и продаја електричне енергије између снабдевача и од ЈП ЕПС, са које се види да је куповина од ЈП ЕПС постојала током целе године и да је била значајна (преко 100 GWh) у свим месецима, осим у јануару и децембру. Може се уочити да та трговина кореспондира са месецима великог извоза. ЈП ЕПС је од снабдевача на слободном тржишту купио незначителне количине електричне енергије (4 GWh) и то само у децембру. Трговина између осталих снабдевача није показивала сезонску зависност.

Слика 3-14: Куповина/продаја између снабдевача у 2013.

У табели 3-27 су приказани релевантни показатељи развијености и концентрације тржишта електричне енергије у Србији (без АПКМ) у 2013. години, као и процентуална промена остварених вредности ових показатеља у односу на њихове вредности остварене у 2012. За сваку од наведених активности снабдевача, приказани су:

- укупна количина електричне енергије;
- учешће електричне енергије којом је трговало три снабдевача са највећим обимом трговине у укупној количини електричне енергије којом се трговало, по свакој активности;
- вредност Herfindahl-Hirschman индекса (HHI), која указује на ниво концентрације тржишта² и
- оцена нивоа концентрације тржишта за појединачне активности³.

Табела 3-27: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2013.

Активност снабдевача	Количина електричне енергије (GWh)		Учешће три снабдевача са највећим обимом трговине [%]		Херфиндал-Хиршманов индекс HHI		Ниво концентрисаности тржишта
	2013	2013/2012	2013	2013/2012	2013	2013/2012	
Трговина са ЈП ЕПС							
продаја ЕПС-у	4	-99,7	100	44,9	7.678	293,7	Висок
куповина од ЕПС-а	3.297	1.229,2	54	-6,9	1.210	-22,0	Умерено висок
продаја	1.143	-39,2	63	6,8	2013	6,4	Висок
куповина	1.298	-31	54	5,9	1.333	8,4	Умерено висок
Увоз и извоз електричне енергије							
увоз	486	-73,3	46	-32,4	1.156	-43,0	Умерено висок
извоз	3.672	296,5	52	-13,3	1.210	-18,3	Умерено висок
Транзит							
транзит	8.328	613,6	57	-17,4	1.194		

Ниво концентрисаности тржишта је и даље умерено висок до висок у свим активностима снабдевача. (С обзиром на врло малу количину електричне енергије продату ЈП ЕПС, концентрисаност која је у односу на 2012. повећана 2,9 пута, не треба сматрати релевантним показатељем.) И поред тога што се индекс концентрисаности тржишта HHI у области куповине електричне енергије од ЈП ЕПС снижио за 22%, ниво концентрисаности тржишта је и даље остао умерено висок. У односу на претходну годину, повећан је ниво концентрисаности тржишта између снабдевача и за куповину и за продају електричне енергије. Од 30 активних снабдевача, 6 снабдевача се јавља међу три доминантна у свакој од активности.

У домену увоза и извоза електричне енергије, дошло је до смањења концентрисаности тржишта, али је и даље концентрисаност на умерено високом нивоу.

3.6.1.2 Малопродајно тржиште

3.6.1.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима

Крајњим купцима је у 2013. укупно продато и испоручено 27.998 GWh, што је за 5,6 % више од потрошње у 2005. години. У односу на 2012, пораст потрошње крајњих купаца је занемарив. Међутим, у односу на 2011. када је потрошња крајњих купаца била максимална, продато је за 2,1% мање електричне енергије. У табели 3-28 је приказана потрошња електричне енергије у Србији (без АПКМ) у периоду 2005-2013, укључујући и електричну енергију коју су произвођачи преузели за сопствене потребе.

2 Herfindahl-Hirschman индекс се дефинише као збир квадрата учешћа појединих компанија на тржишту и што је вредност мања, то је развијенија конкуренција на тржишту.

3 За оцену концентрисаности тржишта се користе границе:

HHI < 1000 - неконцентрисано

001 < HHI < 1800 - умерено концентрисано

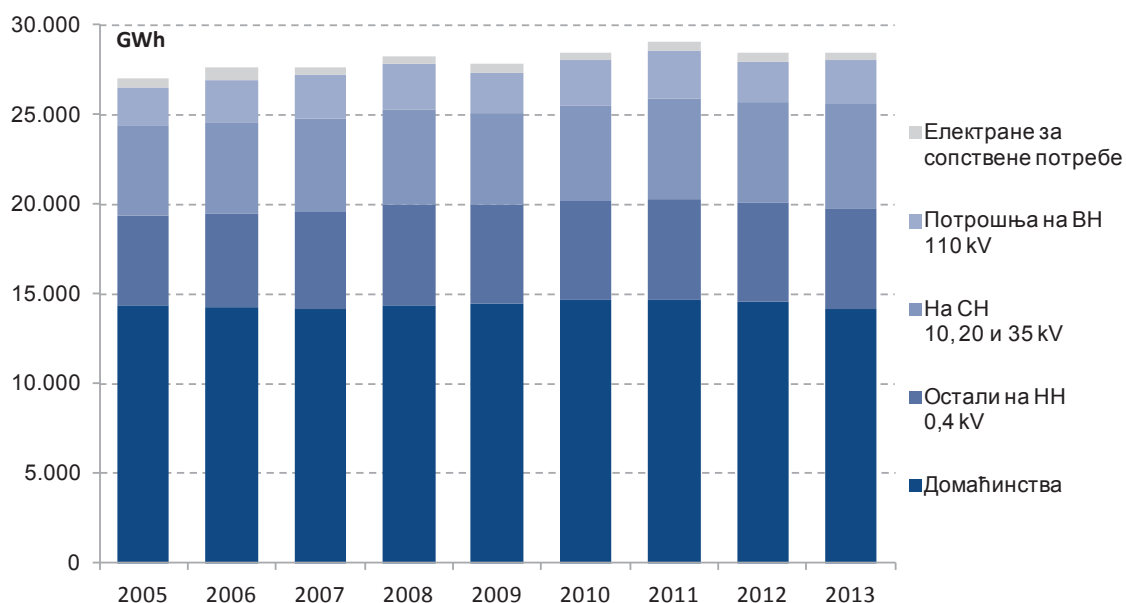
HHI > 1801 - високо концентрисано тржиште

Табела 3-28: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005-2013.

Категорија потрошње	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/ 2012
Домаћинства	14.407	14.276	14.145	14.313	14.412	14.645	14.666	14.517	14.147	97,5
Остали на ниском напону (0,4 kV)	4.957	5.195	5.379	5.614	5.567	5.534	5.640	5.585	5.580	99,9
Укупно на ниском напону (0,4 kV)	19.364	19.471	19.524	19.927	19.979	20.179	20.305	20.102	19.727	98,1
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	4.967	5.125	5.247	5.345	5.127	5.317	5.553	5.570	5.856	105,1
Купци на високом напону (110 kV)	2.183	2.337	2.430	2.570	2.216	2.555	2.751	2.312	2.415	104,5
Испоручено крајњим купцима	26.514	26.933	27.201	27.842	27.322	28.051	28.609	27.984	27.998	100,1
Испоручено ТЕ и ХЕ за сопствене потребе	521	662	447	431	492	436	476	473	503	106,3
Укупна потрошња	27.035	27.595	27.648	28.273	27.814	28.487	29.085	28.457	28.501	100,2

Укупна потрошња електричне енергије у 2013. је била незнатно већа од потрошње у 2012. Највећи пад потрошње у односу на 2012. од 2,5% је био код домаћинстава, што је првенствено последица изузетно топле зиме и не толико топлог лета. Код купаца на високом и средњем напону је остварен раст потрошње од 4,5% и 5,1%.

У неколико претходних година се благо повећавала потрошња у зимском периоду у домаћинствима, чега у 2013. није било, због топлије зиме. Агенција ће и даље посебно пратити потрошњу домаћинстава током зиме и анализирати потребу за увођењем додатних мера, како би се ефикасније дестимулисала нерационална потрошња електричне енергије за грејање.

Слика 3-15: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2013. (без АПКМ)

Укупан број мерних места испоруке купцима у Србији, без АПКМ (не рачунајући мерна места за објекте Железница Србије), крајем 2013. је био 3.580.579 и у односу на 2012. годину, тај број је смањен за 0,3%.

Табела 3-29: Број мерних места у 2012 и 2013.

Категорија потрошње	2012	2013	2013/2012
Домаћинства	3.207.385	3.184.522	99,3
Остали на ниском напону (0,4 kV)	380.647	391.712	102,9
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	4.182	4.316	103,2
Купци на високом напону напону (110 kV)	29	29	100,0
Укупан број мерних места	3.592.251	3.580.579	99,7

3.6.1.2.2 Продаја електричне енергије на слободном тржишту

Почетком 2013. сви крајњи купци чији су објекти повезани на систем за пренос електричне енергије, укључујући објекте ЈП ЕПС и ЈП ЕМС, морали су да купе електричну енергију на слободном малопродајном тржишту. Од 26 таквих купаца, само је један купац променио традиционалног снабдевача ЈП ЕПС (у оквиру кога је основано привредно друштво ЕПС Снабдевање), тако да је од 72 предузећа која су крајем 2013. била лиценцирана да обављају делатност снабдевања електричном енергијом на слободном тржишту, поред ЕПС Снабдевања, било активно још само једно, GEN-I д.о.о. Београд.

Купцима на слободном тржишту испоручено је 2.238 GWh електричне енергије, што је 8% укупне потрошње крајњих купаца, од чега је испорука за једног купца кога је снабдевао GEN-I износила 172 GWh, а за остале купце, које је снабдевало ЕПС Снабдевање, 2.066 GWh.

3.6.2 Балансно тржиште електричне енергије

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система, одговоран за балансирање система и обезбеђење системских услуга у електроенергетском систему у Републици Србији. Ступањем на снагу Правила о раду тржишта електричне енергије јануара 2013, уведен је концепт балансне одговорности на тржишту електричне енергије у Србији. У складу са овим Правилима, купци који су изгубили право на јавно снабдевање за сва места примопредаје на преносној мрежи, своју балансну одговорност су преносили на снабдевача, потписивањем уговора о продаји електричне енергије, по правилу, са потпуним снабдевањем. На овај начин су у 2013. формиране две балансне групе са правом пријаве дневних планова рада који садрже и потрошњу електричне енергије.

ЈП ЕМС је у 2013. такође изгубио право на куповину електричне енергије за потребе покривања губитака у преносној мрежи по регулисаним ценама. Кроз поступак јавних набавки, ЈП ЕМС је на слободном тржишту купио потребну електричну енергију уговором са ЈП ЕПС о потпуном снабдевању.

За потребе одржавања баланса између укупне производње, потрошње и пријављених блокова размена електричне енергије унутар своје регулационе области, у складу са Уговором о учешћу у балансном механизму потписаним са ЈП ЕПС, ЈП ЕМС је као оператор преносног система, ангажовао балансне ентитете секундарне и терцијарне регулације. Терцијарна регулација је активирана према редоследу ангажовања баланских ентитета који је оператору преносног система достављао ЈП ЕПС. Хаваријска размена се одвијала сагласно уговорима које је ЈП ЕМС склопио са суседним операторима преносних система. Активирана енергија за потребе балансирања система у 2013. била је 778 GWh, за коју је укупна пондерисана цена поравнања износила 30,91 €/MWh, односно узимајући у обзир смер ангажовања баланских ентитета, износила је 51,99 €/MWh за смер ангажовања навише и 13,85 €/MWh за смер ангажовања наниже.

Због обавезног изласка на слободно тржиште 1. јануара 2014. године купаца чији су објекти прикључени на дистрибутивну мрежу средњег и ниског напона, осим домаћинства и малих купаца, закључно са 31. децембром 2013. године, 38 учесника на тржишту електричне енергије је потписало Уговор о балансној одговорности и постало балансно одговорна страна.

3.6.3 Организовано тржиште електричне енергије

Према Закону о енергетици, организовање и администрирање организованог тржишта електричне енергије и његово повезивање са организованим тржиштима електричне енергије других земаља, у складу са међународно преузетим обавезама, обавља оператор тржишта. Организацију и рад оператора тржишта, услове и начин пословања учесника на организованом тржишту електричне енергије и друге услове којима се обезбеђује функционисање тржишта електричне енергије у складу са законом, ближе уређује Влада Републике Србије. До дана ступања на снагу прописа којим се ово уређује, ЈП ЕМС као енергетски субјект који има лиценцу за обављање енергетске делатности организовања тржишта електричне енергије наставља припрему за почетак рада овог тржишта.

3.6.4 Заједничке активности на развоју регионалног тржишта

Низ активности које су значајне за цео регион, одвија се у оквиру ЕнЗ, уз активно учешће представника Агенције. По сегментима, најзначајније су:

Велепродајно тржиште

Током 2013. ЕнЗ је покренула студију за симулацију спајања тржишта са циљем да се открију предности тог модела за осми регион.

Током 2013. ECRB је, на иницијативу радне групе за електричну енергију, представио Радној групи на високом нивоу препоруку о примени Уредбе (ЕС) 543/2013 везано за транспарентност у земљама чланицама Енергетске заједнице, са посебним освртом на статус Молдавије и Украјине. Циљ ове Уредбе је обезбеђивање довољно информација за учеснике на тржишту како би доносили ефикасне одлуке о производњи, потрошњи и трговини.

ECRB је закључио да оператори преносног система у земљама ЈИЕ не спроводе у року активности дефинисане Регионалним акционим планом и указано је на потребу да се отклоне препреке које онемогућавају операторе преносног система да испуне ове рокове. Иницирано је ажурирање рокова Регионалног акционог плана у складу са закључцима са Фирентинског форума и активностима на реализацији циљног тржишног модела ЕУ.

У оквиру сарадње између ECRB и ACER, ECRB је наставио са учешћем осмог региона^{3F4} у оквиру званичног кварталног извештаја ACER, као додаток који садржи извештај о напретку осмог региона у испуњењу регионалног акционог плана који се односи на прекогранична питања.

Током 2013. су на регионалном нивоу настављене активности Пројектног тима за успостављање Аукционе канцеларије за координисану расподелу права на коришћење прекограничних капацитета у југоисточној Европи, по механизму који ће у почетном периоду бити заснован на прорачуну вредности расположивог преносног капацитета. Пројектни тим са седиштем у Подгорици, је израдио нацрт аукционих правила, базираних на постојећим аукционим правилима Аукционе канцеларије за средње-источну Европу, и послата су операторима преносног система који су најавили своје учешће у пројекту на коментаре. ECRB је посредовао у анализи Аукционих правила од стране регулаторних тела, давањем препоруке за усвајање правила. Циљ Пројектног тима је да Аукциона канцеларија започне са спровођењем месечних аукција средином 2014, а најкасније организовањем годишњих аукција за 2015. годину. У раду ове канцеларије ће учествовати већина оператора преносног система региона, као и турски оператор преносног система. Српски, румунски и бугарски оператори за сада не учествују у раду пројектног тима, с тим што је ЈП ЕМС најавио да ће по почетку рада Аукционе канцеларије уговорити са њима заједничке аукције на релевантним границама.

Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносног система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа (ITC Agreement), који је 09.02.2011. потписао 40 оператора преносног система из 34 државе, међу којима и српски оператор преносног система ЈП ЕМС, са неодређеним роком важења и у складу са Смерницама за међусобну надокнаду трошкова ТСО за коришћење суседних преносних мрежа, примењиван је и током 2013. године.

Тржиште балансне енергије

ECRB је током 2013. вршио анализу постојећих баланских механизма у региону и заједно са Секретаријатом ЕнЗ започео иницијативу за стварање регионалног балансног механизма у региону ЈИЕ, а у складу са мрежним правилима за балансирање и регионалним иницијативама ACER. Сагледано је да је производња у већини уговорних страна ЕнЗ још увек регулисана, што представља препреку за успостављање тржишно оријентисаног балансног механизма. Прва фаза балансне иницијативе се састоји у регулаторној подршци операторима преносног система да саставе уговоре на нивоу контролног блока о заједничкој набавци балансне резерве, што је у складу са мрежним правилима ACER. Оператори преносног система контролног блока Словенија-Хрватска-БиХ су крајем 2013. постигли договор о закључењу уговора почетком 2014, док су оператори преносног система контролног блока Србија-Македонија-Црна Гора током 2013. започели преговоре о потписивању уговора о заједничкој набавци балансне резерве.

Надгледање тржишта

ECRB је током 2013. разматрао допуне и измене Смерница за регулаторно надгледање тржишта у југоисточној Европи по питању увођења индикатора за производњу. У смерницама су детаљно описани индикатори на основу којих се оцењује да ли тржиште функционише у складу са донетим правилима и на принципима транспарентности и недискриминације. Ове смернице би у почетку садржале само препоруке регулаторима у региону за сакупљање неопходних сетова података за надгледање прекограничних параметара у нашем региону, а касније би се ове препоруке прошириле и на друге параметре за надгледање тржишта, у складу са постигнутим степеном отворености и развијености тржишта и доступношћу података. Примена ових смерница има за циљ успостављање хармонизованог приступа у обављању регулаторних задатака и увођење могућности за регионално надгледање тржишта. Ове смернице не би биле правно обавезујуће. Током 2013, чланови Радне групе за електричну енергију ECRB имали су улогу администратора регионалног надзора тржишта електричне енергије коришћењем софтвера за интернет платформу, уз ротацију у трајању од по месец дана. Циљ овог пробног рада је упознавање корисника софтвера са његовим функцијама, као и са могућностима опција извештавања и детекције одступања индикатора. Овај софтвер ће служити за регулаторне потребе надзора националних оператора, али и за регионални надзор, за различите временске хоризонте. По завршеном пробном периоду тестирања софтвера за све учеснике на ротационом принципу, наставиће се овај пробни рад. Крајем 2013. године Радна група за електричну енергију ECRB се сагласила са текстом Смерница за надзор тржишта електричне енергије и припремила документ за одобрење ECRB почетком 2014. Ентитет који ће надзорати регионално тржиште, администратор и локација софтвера за надзор тржишта нису још увек дефинисани и биће предмет дискусије током 2014, као и проширење важности Смерница на рад Аукционе канцеларије.

3.7 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

У складу са обавезама утврђеним Законом, Агенција је у 2013. години донела Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом (Правила о квалитету). Правила о квалитету су донета на основу досадашњег петогодишњег искуства у прикупљању података и праћењу показатеља квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом, као и међународне праксе у надзору квалитета услуга које пружају енергетски субјекти. Правила су успостављена у циљу хармонизације начина евидентирања података и прорачуна показатеља квалитета,

4 8. регион чине Уговорне стране Енергетске заједнице, укључујући шест суседних земаља Учесница (Бугарска, Грчка, Мађарска, Румунија, Словенија и Италија за интерконективне далеководне са Придруженим странама). Основан је у циљу имплементације заједничке процедуре за управљање загушењима и алокацију преносних капацитета на регионалном нивоу

како би се омогућило формирање базе комплетних, поузданих и упоредивих података о показатељима за потребе њиховог поређења и регулације. Прикупљени подаци и израчунати показатељи ће омогућити да се у наредним фазама пропишу захтеване вредности показатеља и начин оцењивања достигнутог квалитета, а после тога и начин поступања у случају одступања од захтеваних вредности показатеља, у зависности од степена одступања.

У области електричне енергије је прикупљање података о квалитету испоруке и снабдевања почело пре пет година када су дефинисана Информациона правила којима су утврђени врста, обим и формат података о техничким и комерцијалним аспектима квалитета које енергетски субјекти морају да прикупљају, као и рокови за достављање података Агенцији, на основу којих су прорачунавани показатељи техничких и комерцијалних аспеката квалитета у испоруци и снабдевању електричном енергијом. Полазећи од захтева информационог правила већина дистрибутивних предузећа је у протеклом периоду значајно унапредила праксу и инфраструктуру неопходну за евидентирања података, прорачуна показатеља и извештавања о квалитету, нарочито у области евидентирања непрекидности испоруке.

3.7.1 Непрекидност испоруке електричне енергије

Непрекидност испоруке електричне енергије, која се карактерише бројем и трајањем прекида испоруке електричне енергије, редовно се прати од стране енергетских субјеката за пренос и дистрибуцију електричне енергије који достављају Агенцији месечне извештаје за све непланиране и планиране прекиде у преносној и дистрибутивној мрежи који су трајали дуже од 3 минута. На основу достављених информација Агенција прорачунава показатеље непрекидности испоруке. На овај начин су прорачунати годишњи показатељи непрекидности испоруке у преносној и дистрибутивној мрежи, за непланиране и планиране прекиде у периоду 2009 до 2013. године.

3.7.1.1 Показатељи квалитета испоруке са преносне мреже

Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи, који се прате и прорачунавају су:

- Испала снага [MW] – укупна испала снага на свим мерним местима која су остала без напајања услед прекида;
- ENS [MWh] – укупна неиспоручена електрична енергија, која представља укупну неиспоручену електричну енергију за време свих прекида;
- ENS [%] – удео неиспоручене електричне енергије у укупно испорученој електричној енергији;
- AIT [min] – просечно трајање прекида напајања у минутима, које представља количник неиспоручене електричне енергије и средње снаге.

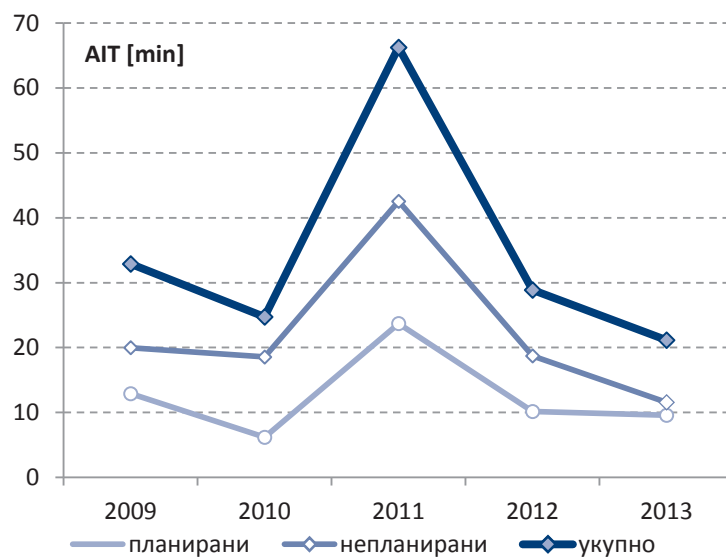
Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009–2013. су приказани у табели 3-30.

Табела 3-30: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009–2013.

	Прекиди MW	Испала снага	ENS	ENS
		MWh	%	
2009				
	Планирани	189	984	0,002
	Непланирани	3.589	1.525	0,004
	Укупно	3.778	2.509	0,006
2010				
	Планирани	131	473	0,001
	Непланирани	2.790	1.418	0,004
	Укупно	2.921	1.891	0,005
2011				
	Планирани	392	1.875	0,005
	Непланирани	3.212	3.364	0,008
	Укупно	3.604	5.239	0,013
2012				
	Планирани	129	757	0,002
	Непланирани	2.390	1.395	0,004
	Укупно	2.519	2.152	0,005
2013				
	Планирани	161	618	0,002
	Непланирани	1770	747	0,002
	Укупно	1931	1365	0,004

На основу података у табели, уочава се значајно смањење испале снаге и неиспоручене електричне енергије услед непланираних прекида, као резултат улагања у одржавање и развој преносне мреже, као и унапређење управљања преносним системом.

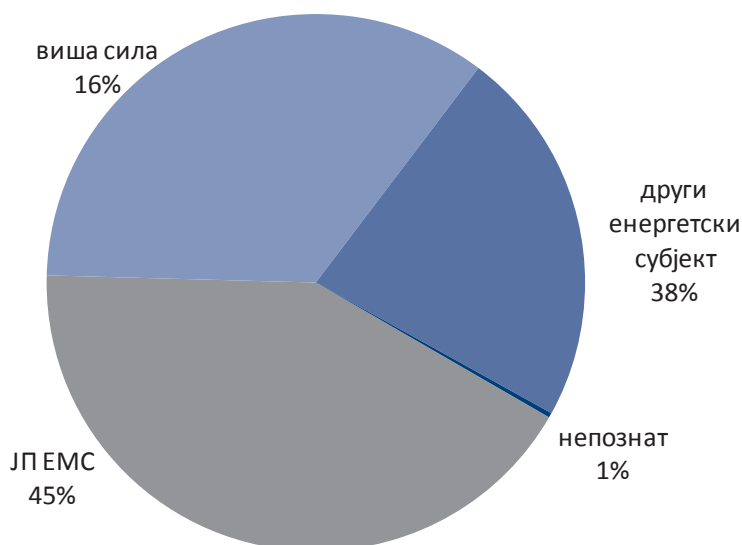
Вредности најчешће коришћеног показатеља непрекидности у преносној мрежи АИТ, одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказане су на слици 3-16.

Слика 3-16: Просечно трајање прекида напајања

Са дијаграма се уочава да је у протеклој години дошло до смањења просечног времена трајања непланираног прекида, које је износило 11,57 минута што је уједно и најнижа вредност остварена у последњих пет година. Просечно трајање планираног прекида је остало на нивоу од претходне године и износило је 9,57 минута. На вредности показатеља за непланиране прекиде поред ЈП ЕМС-а, значајно утичу и прекиди чији су узрочници били други енергетски субјекти, односно оператори дистрибутивног система, чије се учешће у односу на претходну годину повећало за 16%. Са друге стране, учешће више силе у непланираним прекидима је смањено за скоро 50% у односу на претходну годину. Смањење учешћа прекида непознатог порекла указује на унапређење идентификације узрока прекида. На слици 3-17 су приказани сви узроци непланираних прекида и њихово учешће у неиспорученој енергији услед непланираних прекида у 2013.

Значајно повећање вредности просечног трајања прекида напајања у 2011. је проузроковано повећаним бројем и трајањем прекида изазваних вишом силом, од којих је најзначајнији утицај имао олујни ветар у јуну 2011, када је неиспоручена електрична енергија износила 54% од укупно неиспоручене електричне енергије у 2011. Трајање планираних прекида у 2011. је последица трајања инвестиционих радова у преносној мрежи, чији је резултат значајно утицао на побољшање квалитета испоруке наредне две године.

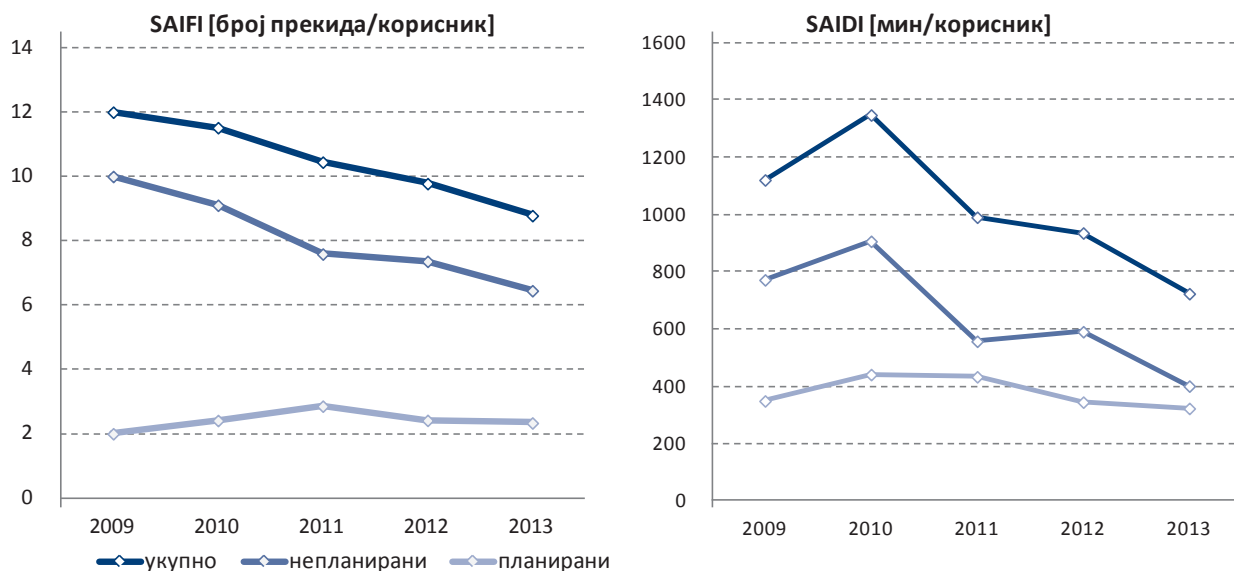
Слика 3-17: Узроци непланираних прекида и њихово учешће у неиспорученој енергији услед непланираних прекида у 2013.

3.7.1.2 Показатељи квалитета у дистрибутивној мрежи

Непрекидност испоруке у дистрибутивној мрежи се оцењује на основу показатеља:

- SAIFI [број прекида/корисник] – просечна учестаност прекида напајања по кориснику, која се рачуна као количник кумулативног броја прекида напајања корисника и укупног броја корисника и
- SAIDI [мин/корисник] – просечно трајање прекида напајања у минутима по кориснику, које се рачуна као количник кумулативног трајања прекида напајања корисника и укупног броја корисника.

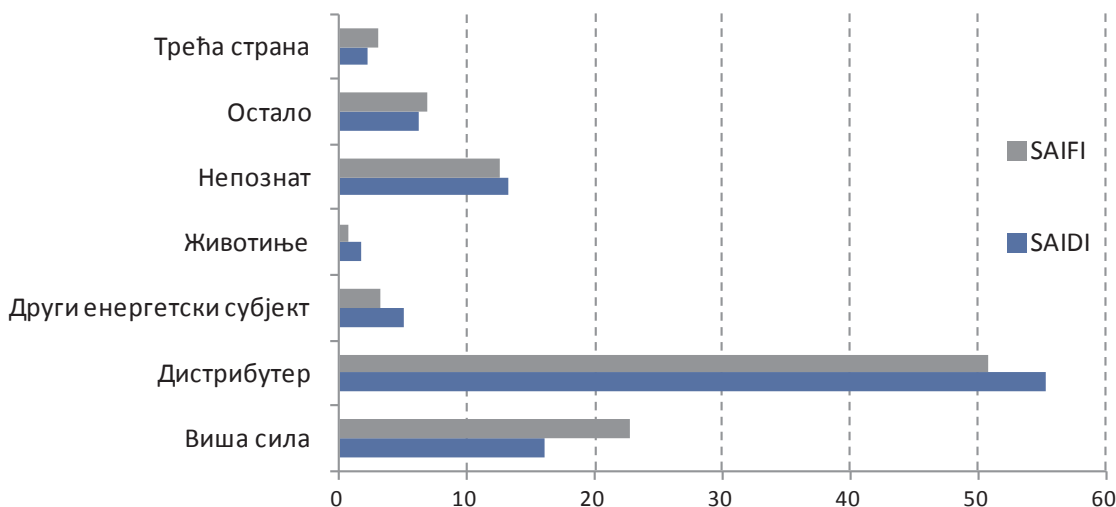
Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у дистрибутивној мрежи за период 2009–2013. одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказани су на слици 3-18:

Слика 3-18: SAIFI и SAIDI за период 2009 - 2013.

Код показатеља непрекидности за непланиране прекиде у дистрибутивној мрежи је у 2013. на нивоу Србије дошло до значајног побољшања. Просечна учестаност непланираних прекида је смањена за 1 прекид по кориснику, док је просечно трајање непланираног прекида смањено за скоро 200 минута по кориснику, што представља велико унапређење у односу на претходну годину. Ово може да укаже на побољшање активности дистрибутивних предузећа на унапређивању планирања развоја и одржавања мреже, управљања дистрибутивним системом и прекидима, али може да буде и резултат много повољнијих метеоролошких прилика и стабилније потрошње електричне енергије у 2013. у односу на 2012. годину. Како су ове вредности и даље значајно више од вредности у земљама Европске уније⁵, даље мере у правцу смањења броја и трајања прекида напајања су неопходне. Просечна учестаност и трајање планираних прекида се задржала на истом, такође високом нивоу у односу на међународну праксу.

Разлози за појаву непланираних прекида и њихов удео у укупном броју и трајању прекида приказани су на слици 3-19.

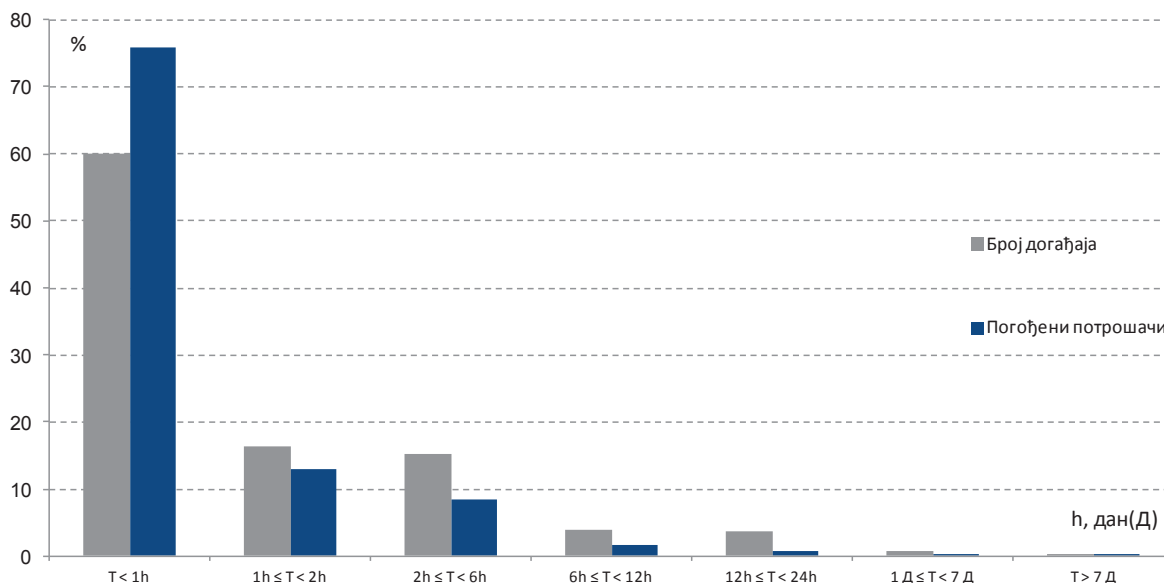

Слика 3-19: Учешће узрока непланираних прекида у SAIFI и SAIDI за 2013. годину

5 5th CEER Benchmarking Report on the Quality of Electricity Supply 2011

Учешће појединих узрока прекида у броју и трајању непланираних прекида није значајно промењено у односу на претходну годину. Удео више силе, као и непознатих и осталих узрока у суми, и даље су веома изражени и крећу се око 20%. Бољом идентификацијом узрока прекида, могле би се предузети адекватне мере за отклањање узрока ових прекида и смањење њиховог броја и трајања.

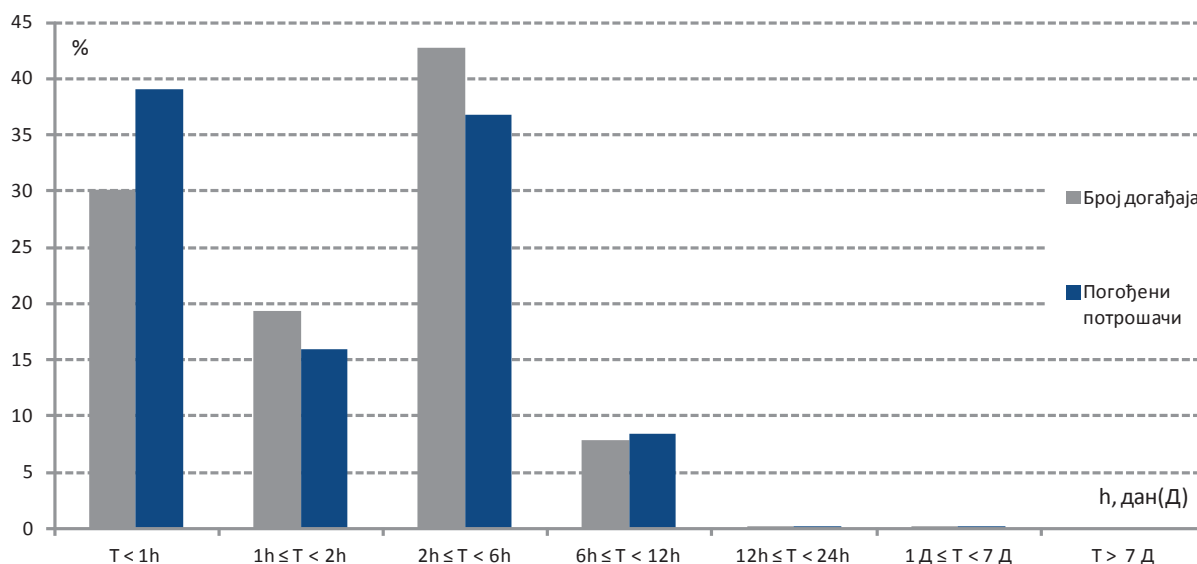
Учешће прекида одређеног трајања у укупном броју прекида, као и учешће догађаја који су изазвали прекиде одређеног трајања у укупном броју догађаја који су довели до прекида напајања, приказани су на слици 3-20 за непланиране прекиде, а на слици 3-21 за планиране.

Слика 3-20: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за непланиране прекиде

Као и у претходној години, највише непланираних прекида је трајало краће од 1h, а за свако дуже трајање прекида, број непланираних прекида је био све мањи.

У случају планираних прекида (слика 3-20), и даље је изразито је приметан велики број догађаја који су изазвали прекиде који су трајали од 2 до 6 часова, као и број тих прекида. Ово указује да је неопходно предузети мере у циљу смањења броја прекида који трају дуже од два сата, превасходно унапређењем система управљања прекидима и бољим планирањем радова у оквиру служби одржавања, али и улагањем у дистрибутивни систем.

Слика 3-21: Учешће прекида/догађаја у зависности од дужине трајања прекида за планиране прекиде

3.7.2 Квалитет електричне енергије

Квалитет електричне енергије је други аспект техничког квалитета, уз непрекидност испоруке, који су оператори система у обавези да прате према новодонетим Правилима Агенције. Правилима је дефинисано

да оператори система морају да евидентирају сметње у раду услед којих напон и фреквенција излазе изван граница које су прописане Уредбом о условима испоруке и снабдевања и Правилама о раду преносног односно дистрибутивног система. У досадашњој пракси, оператори система нису достављали Агенцији на увид извештаје о лошим напонским приликама у мрежи, осим са аспекта жалби корисника које се прате у оквиру комерцијалног квалитета.

3.7.3 Комерцијални квалитет

Правила о праћењу квалитета која је донела Агенција дефинишу податке које оператори система, односно снабдевачи морају да евидентирају како би се омогућило праћење комерцијалног квалитета, односно праћење извршавања прописаних обавеза у односу енергетског субјекта према купцима, односно корисницима услуга.

На основу раније донетих Информационих правила, субјекти су почели да развијају праксу редовног достављања Агенцији извештаја о комерцијалним аспектима квалитета, што је у 2012. и 2013. години омогућило да се добију вредности појединих показатеља комерцијалног квалитета на националном нивоу. Упркос значајном ангажману дистрибутивних предузећа у овој области, регистрација података о комерцијалном квалитету још увек није достигло очекивани ниво поузданости и тачности, који би омогућио релевантну анализу показатеља у националним и међународним оквирима.

У 2013. години, за потребе праћења комерцијалног квалитета, јавна предузећа за дистрибуцију електричне енергије су редовно достављала Агенцији за енергетику кварталне извештаје, као и коначан годишњи извештај, са подацима у обиму и формату дефинисаним од стране Агенције.

Прикупљени подаци су за потребе анализе груписани у четири основне категорије којима се може описати комерцијални квалитет, а које су од највећег значаја за купце:

- 1) прикључење, обустава и искључење;
- 2) мерење и обрачун;
- 3) отклањање техничких сметњи у испоруци и
- 4) корисничке услуге.

Приказани подаци, нарочито о просечним временима извршавања појединих обавеза су индикативног карактера, с обзиром да су израчунати на основу расположивог скупа података који је некомплетан, пошто поједини енергетски субјекти још увек нису били у могућности да доставе релевантне податке.

3.7.3.1 Прикључење, обустава и искључење

Подаци које су оператори система регистровали о захтевима за прикључење на систем обједињени су и приказани у табели 3-31.

Табела 3-31: Захтеви за прикључење по напонским нивоима

Захтеви за прикључење		СН	НН	Укупно	
Број	поднетих захтева	287	31.281	31.568	
	решених захтева	којима се одобрава прикључење	245	22.557	22.802
		којима се одбија прикључење	0	451	451
		који су решени на други начин	25	5.376	5.401
		Укупно	270	28.384	28.654
		у року од 30 дана	168	22.366	22.536
%	решених захтева у односу на број поднетих	94	91	91	
	захтева којима се одобрава прикључење у односу на број решених	91	79	80	
	решених захтева у року од 30 дана	62	79	79	
Просечно време	потребно за одлучивање по захтеву изражено у данима	21	19	20	

У односу на претходну годину, број поднетих захтева за прикључење, као и број решења којима се одобрава прикључење је нешто мањи, док је број одбијених захтева знатно повећан. Просечно време потребно за одлучивање по захтеву је смањено за око 5 дана у односу на 2012.

Табела 3-32: Прикључење објеката по напонским нивоима

Прикључење		СН	НН	Укупно
Број	прикључених објеката	161	38.537	38.698
	прикључених објеката у року од 15 дана	76	24.926	25.002
%	прикључених објеката у року од 15 дана	47	65	65
Просечно трајање у данима	потребно за прикључење од дана испуњења свих услова	13	9	11

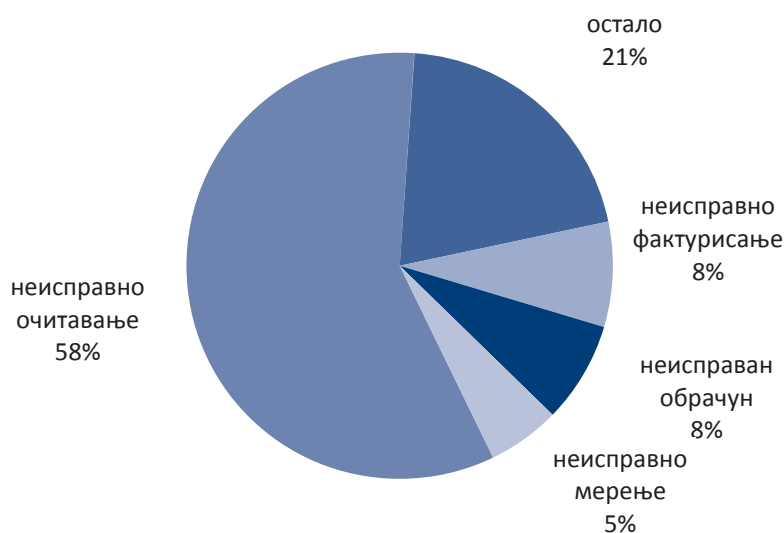
Показатељи који описују прикључење објеката (табела 3-33) су остали готово непромењени у односу на 2012. годину, укључујући просечно време потребно за прикључење од дана испуњења услова које износи 11 дана . У 2013. години је пријављено преко 300.000 обустава због неизмиривања обавеза за испоручену електричну енергију у прописаном року, што је 20% више него у 2012. Просечно време поновног прикључења након престанка разлога за обуставу/искључење, односно након неосноване обуставе/искључења је зависно од ПД за дистрибуцију електричне енергије, између 1 и 3 дана, што је у оквирима вредности из претходне године.

3.7.3.2 Мерење и обрачун

Редовне контроле мерних уређаја су у 2013. години планиране за 313.327 бројила и реализоване су на 303.542, односно 97% случајева, при чему је у 31.495, око 10% случајева уочена неправилност. Од стране купаца, захтевано је 23.384 ванредних контрола мерних места, а контрола је спроведена за 20.856 захтева (око 90%), при чему су у 47% спроведених ванредних контрола (9.776) уочене неправилности које су отклоњене у 9.740 случајева.

Исправна мерења након регистровања нестанка, сметње или оштећења мерних уређаја су у 97% случајева обезбеђена у року од 2 дана након регистровања сметњи. Просечно време потребно за обезбеђење исправног мерења од дана регистровања нестанка, сметње или оштећења мерних уређаја категорије корисника високи, средњи и ниски напон је у просеку било између 2 и 4 дана, док је код категорије широка потрошња просечно време било дуже, различито по дистрибуцијама, а највише је износило 8 дана.

Од укупног броја обрачуна, који је у 2013. години износио 42.098.194, кориговано је око 1% обрачуна, при чему је више од половине коригованих обрачуна било услед неисправног читавања. Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна је дат на слици 3-22:

Слика 3-22: Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна

Просечно време решавања приговора на обрачун је било различито по дистрибуцијама и износило је највише 8 дана.

3.7.3.3 Отклањање техничких сметњи у испоруци

Од укупног броја захтева купаца за отклањање напонских сметњи које се понављају у дужем временском периоду (1281), више од 74% захтева (949) је било основано. Напонске сметње су отклоњене у 712 случајева, односно 75% случајева у којима је захтев био основан, што је за неколико процената мањи учинак неко у 2012.

Евиденцију података о просечном времену одзива дистрибутера на захтев купца за отклањање напонске сметње, односно времену од подношења захтева до провере напона на лицу места и обавештавања купца, као и о просечном времену од утврђивања до отклањања напонских сметњи потребно је унапредити како би могла да се добије реалнија слика о квалитету услуге у овом погледу.

3.7.3.4 Корисничке услуге

Упркос напретку који је остварен на унапређењу пружања услуга корисницима у корисничким и контакт центрима (центри за пријем позива корисника), подаци на основу којих би се оценио квалитет пружених услуга у овим центрима још увек су претежно нерасположиви услед одсуства одговарајуће информатичке подршке за праћење и регистровање података. Енергетски субјекти ће у будућим активностима на праћењу квалитета корисничких услуга морати да унапреде, односно започну евиденцију ових података.

3.8 Сигурност снабдевања електричном енергијом

Од 2000. улагањима у ревитализацију и модернизацију, повећани су поузданост и ефикасност постројења у термоелектранама и рудницима лигнита који обезбеђују гориво за термоелектране, делом и у хидроелектранама, као и у преносној мрежи. Такође, кроз ревитализацију, код појединих електрана је повећана снага на прагу преноса. Све то је довело до повећања производње термоелектрана, а њихова поузданост је у 2013. достигла 96,2%, што је упоредиво са поузданошћу и нивоом коришћења капацитета таквих електрана у ЕУ. Поузданост хидроелектрана је износила 99,7%. Овим је у односу на 2000. и без нових производних капацитета, битно повећана сигурност снабдевања електричном енергијом и смањена потреба за увозом.

Општа оцена је да је сигурност снабдевања у 2013. години била задовољавајућа. Поред поузданог рада електрана, томе су значајно допринеле и са енергетског становишта, повољне метеоролошке прилике и надпросечни дотоци на профелима хидроелектрана.

Преносна мрежа није била ограничење у погледу сигурности снабдевања.

На нижим напонским нивоима, у дубини дистрибутивне мреже, се повремено јављају ниски напони и прекиди испоруке електричне енергије, али је изостанак ледених дана знатно допринео поузданијем раду дистрибутивног система него у претходном периоду. Међутим и поред тог побољшања, овај део електроенергетског система по својим перформансама знатно заостаје за осталим деловима, између осталог и због недовољних инвестиција у дистрибутивну мрежу током протекле деценије.

Влада РС је усвојила Нацрт Стратегије развоја енергетике Републике Србије за период до 2025. године са пројекцијама до 2030. године. ЈП ЕПС нема актуелизован дугорочни план развоја.

3.8.1 Прогноза потрошње

У Републици Србији се за период до 2025. очекује пораст потрошње електричне енергије мањи од 1% просечно годишње. При томе се рачуна на раст потрошње у индустријском сектору, као и примену мера за повећање енергетске ефикасности у свим секторима потрошње. Неизвесност динамике економског раста, веома отежава прогнозу потрошње и увећава ризик за потенцијалне инвеститоре.

3.8.2 Производне могућности

Нове електране су неопходне да би се покрио раст потрошње електричне енергије и да би се замениле електране које ће се, због старости и немогућности испуњења захтева за заштиту животне средине, повлачити из погона. ЈП ЕПС припрема или најављује даље ревитализације и модернизације постојећих електрана и изградњу нових, које би реализовао самостално или у сарадњи са стратешким партнерима. И неки други инвеститори најављују изградњу нових електрана, а све већи део потреба у будућности ће се покривати обновљивим изворима енергије, у складу са Националним акционим планом за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије око 3.100 GWh до 2020. године.

Одлуком Министарског савета ЕнЗ, примена ЕУ Директиве о великим ложиштима, односно о емисији сумпорних и азотних оксида, одложена је до 2023. уз посебне услове. Последица је да се преко 1.100 MW на које се односи ова Директива и који сада обезбеђују више од 15% укупне производње, могу задржати у погону до тог рока, уз одређени режим рада. У тој мери се одлаже неопходност изградње нових електрана.

Термоелектране

У наредним годинама је предвиђена ревитализација и модернизација термоблокова у којима то није урађено, а почев од ТЕ Костолац Б1, снаге 350 MW.

Због старости, ниске ефикасности, високих трошкова производње и заштите животне средине, у најстаријој термоелектрани Колубара, агрегат А4 снаге 32 MW је практично већ повучен из погона, док ће се агрегати А1 и А2, укупне инсталисане снаге 64 MW, у блиској будућности такође повући из погона.

Најизвеснији нови термокапацитет је трећи блок у ТЕ Костолац Б, снаге 350 MW, на лигнит. Током 2013. настављене су активности које тек треба да доведу до најповољнијих решења за изградњу електрана које ће се касније градити за обезбеђење дугорочне сигурности снабдевања, укључујући и замену термоелектрана које ће се повлачити из погона. Кандидати су термоелектране на угаљ и термоелектране на гас са гасно-парним комбинованим циклусом.

Капацитети у рудницима лигнита се морају благовремено усклађивати са потребама термоелектрана и отворати нови копови, који ће заменити и копове у којима се исцрпљује угаљ.

Хидроелектране

У току је или је планирана ревитализација и модернизација хидроелектрана Ђердап 1 снаге 1058 MW, Зворник снаге 96 MW и других хидроелектрана.

Поред ревитализације и модернизације постојећих хидроелектрана, разматра се или припрема изградња хидроелектрана на Ибру, Дрини и Морави, као и реверзибилне хидроелектране Бистрица, снаге 4x170 MW.

3.8.3 Коришћење обновљивих извора енергије

Уредбом о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије се ближе прописују мере подстицаја за

коришћење обновљивих извора енергије и откупна цена за тако произведену енергију – feed-in тарифе. Мере подстицаја обухватају откупне цене одређене према врсти електране у којој се производи електрична енергија коришћењем обновљивих извора енергије и према инсталисаној снази.

Услови стицања статуса повлашћеног произвођача прописани су Уредбом о условима за стицање статуса повлашћеног произвођача електричне енергије и критеријумима за оцену испуњености тих услова. За спровођење наведених уредби је одговорно Министарство надлежно за енергетику.

Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије које су примењиване у 2013. години приказане су у табели 3-33.

Табела 3-33: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије у 2013.

Редни број	Врста електране	Инсталисана снага (MW)	Мера подстицаја - откупна цена (с€/ kWh)
1	Хидроелектране		
1.1		до 0,5 MW	9,7
1.2		од 0,5 MW до 2 MW	10,316 – 1,233*P
1.3		од 2 MW до 10 MW	7,85
1.4	на постојећој инфраструктури	до 2 MW	7,35
1.4	на постојећој инфраструктури	од 2 MW до 10 MW	5,9
2	Електране на биомасу		
2.1		до 0,5 MW	13,6
2.2		од 0,5 MW до 5 MW	13,845 – 0,489*P
2.3		од 5 MW до 10 MW	11,4
3.	Електране на биогаз		
3.1		до 0,2 MW	16,0
3.2		од 0,2 MW до 2 MW	16,444 – 2,222*P
3.3		преко 2 MW	12,0
4.	Електране на депонијски гас и гас из постројења за третман комуналних отпадних вода		6,7
5.	Електране на ветар		9,5
6.	Електране на енергију сунчевог зрачења		23
7.	Електране на геотермалну енергију		7,5
8.	Електране са комбинованом производњом на фосилна горива		
8.1		до 0,2 MW	$C_0=10,4$
8.2		од 0,2 MW до 2 MW	$C_0=10,667-1,333*P$
8.3		од 2 MW до 10 MW	$C_0=8,2$
8.4	на постојећој инфраструктури	до 10 MW	$C_0=7,6$
9.	Електране на отпад		
9.1		до 1 MW	9,2
9.2		од 1 MW до 10 MW	8,5
	Корекција откупне цене за електране са комбинованом производњом на природни гас	$C = C_0 * (0,7 * \Gamma / 27,83 + 0,3)$ C - нова откупна цена електричне енергије C ₀ - референтна откупна цена одређена на основу цене природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“ од 27,83 дин/м ³ Γ (дин/ м ³) - нова цена природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“	

У 2013. је донета нова Уредба са откупним ценама за повлашћене произвођаче електричне енергије које ће бити примењиване у 2014. години, приказаним у табели 3-34.

Табела 3-34: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије по новој Уредби – важе од 01.01.2014.

Редни број	Врста електране	Инсталисана снага (MW)	Мера подстицаја - откупна цена (с€/ kWh)
1	Хидроелектране		
1.1		до 0,2 MW	12,40
1.2		од 0,2 MW до 0,5 MW	13,727-6,633* P
1.3		од 0,5 MW до 1 MW	10,41
1.4		од 1 MW до 10 MW	10,747-0,337* P
1.4		од 10 MW до 30 MW	7,38
1.4	на постојећој инфраструктури	до 30 MW	5,9
2	Електране на биомасу		
2.1		до 1 MW	13,26
2.2		од 1 MW до 10 MW	13,82 - 0,56*P
2.3		преко 10 MW	8,22
3.	Електране на биогаз	од 5 MW до 10 MW	11,4
3.1		до 0,2 MW	15,66
3.2		од 0,2 MW до 1 MW	16,498 – 4,188*P
3.3		преко 1 MW	12,31
3.4	на биогаз животињског порекла		12,31
4.	Електране на депонијски гас и гас из постројења за третман комуналних отпадних вода		6,91
5.	Електране на ветар		9,20
6.	Соларне електране		
6.1		На објекту до 0,03 MW	20,66
6.2		На објекту од 0,03 MW до 0,05 MW	20,941 – 9,383*P
6.3		На земљи	16,25
6.4		од 0,2 MW до 2 MW	$C_0 = 10,667-1,333*P$
6.5		од 2 MW до 10 MW	$C_0 = 8,2$
7.	Геотермалне електране		
7.1		до 1 MW	9,67
7.2		од 1 MW до 5 MW	10,358-0,688*P
7.3		преко 5 MW	6,92
8.	Електране на отпад		8,57
9.	Електране са комбинованом производњом на угљ	до 10 MW	8,04
10.	Електране са комбинованом производњом на природни гас	до 10 MW	8,89
	Редовна годишња корекција подстицајних откупних цена због инфлације у евро зони врши се у фебруару сваке године, почевши од 2014. године, на следећи начин:	$C_1 = C_0 * (1 + \Pi_{\text{инф}}/100)$ где је: C_1 - нова подстицајна откупна цена, C_0 - стара подстицајна откупна цена, $\Pi_{\text{инф}}$ – годишња инфлација у евро зони објављена од стране надлежне институције Европске уније и изражена у %.	
	Корекција откупне цене за електране са комбинованом производњом на природни гас	$C = C_0 * 0.36 + 0,64 * \Gamma / 35.59$ где је: C - нова откупна цена електричне енергије C_0 - подстицајна откупна цена, одређена на основу тарифе „енергент” од 35.59 динара по m^3 , из цене природног гаса по којој снабдевач који снабдева јавне снабдеваче продаје природни гас јавним снабдевачима, а која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код Јавног предузећа „Србијагас” Нови Сад, Γ - нова тарифа „енергент” из цене природног гаса по којој снабдевач који снабдева јавне снабдеваче продаје природни гас јавним снабдевачима, а која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код Јавног предузећа „Србијагас” Нови Сад, изражена у динарима по m^3 .	

Количине електричне енергије преузете од повлашћених произвођача у 2013. су приказане у табели 3-35.

Табела 3-35: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2013.

	MWh, %		
Извори обновљиве енергије / гориво за комбиновану производњу	2012	2013	2013/2012
Водотокови	50.962	61.664	121,0
Фосилна горива (угаљ, мазут и природни гас) – комбинована производња	15.498	21.063	135,9
Биогас	6.335	14.052	221,8
Биомаса	0	5.052	-
Отпад	0	14	-
Сунчева енергија	81	1.490	1839,5
Остало	207	682	331,1
УКУПНО	73.083	104.017	142,3

У оквиру Уговора о ЕнЗ, за потписнице Уговора су утврђени циљни обавезујући проценти за повећање удела обновљиве енергије у бруто финалној потрошњи енергије до 2020. године, тако да је Србија преузела обавезу да у 2020. години 27% бруто финалне потрошње енергије обезбеди из обновљивих извора.

Агенција нема посебних овлашћења у области обновљивих извора енергије, изузев издавања лиценци за објекте инсталисане снаге 1 MW или више.

3.8.4 Изградња нових преносних капацитета

Током 2013. године, у преносном систему су спроведене активности на редовном одржавању и ремонтима као и реконструкцији објеката, што је у највећој мери било сагласно донетим плановима. Настављен је рад на започетим инвестиционим пројектима, али није било великих објеката који су завршени и пуштени у погон. Од значајнијих инвестиционих радова, завршена је реконструкција 110kV далековода и обезбеђено двострано напајање за фабрику аутомобила у Крагујевцу и на преносни систем су повезане три нове трансформаторске станице 110/x kV/kV, а настављене су реконструкције трансформаторских станица ТС 220/110 kV Београд 3, ТС 400/220 kV Обреновац, ТС 220/110/35 kV Београд 5 и разводног постројења РП 400 kV Дрмно.

Законом о енергетици је уређено да оператор преносног система припрема План развоја преносног система сваке године за наступајући десетогодишњи период. План развоја се ради на основу ревизије претходног, сходно новим сазнањима и захтевима, узимајући у обзир стечена искуства у управљању и одржавању преносне мреже и усаглашава са плановима оператора дистрибутивних и оператора суседних преносних система. У Плану развоја се сагледава положај преносног система Републике Србије у синхроној области „Континентална Европа“ и на тај начин се активно учествује у изради десетогодишњег пан-европског плана развоја преносних система, као и Регионалног инвестиционог плана у оквиру асоцијације ENTSO-E.

План развоја преносног система за период од 2014. до 2024. који је ЈП ЕМС припремио и доставио Агенцији на давање сагласности је у основи прилагођен одредбама Закона о енергетици. У односу на претходни план, овај документ је у неким елементима унапређен и додатно усклађен са критеријумима ENTSO-E. План је урађен уз уважавање Пан-европског десетогодишњег плана развоја преносне мреже и регионалних инвестиционих планова. Овај документ је значајно унапређен у односу на претходни.

Анализом стања преносне мреже у оквиру постојећег Плана развоја преносног система, уз уважавање прогнозиране потрошње и очекиваног уласка у погон нових производних јединица, ЈП ЕМС је предложио изградњу нових, односно адаптацију или реконструкцију постојећих елемената преносне мреже, чиме би се отклонила постојећа и очекивана загушења и повећала ефикасност рада преносног система.

У плану је дефинисано више појединачних пројеката који обједињени представљају јединствени пројекат назван Трансбалкански коридор. Најзначајније активности обухваћене овим пројектом су:

- изградња новог интерконективног двоструког далековода 400 kV ТС Панчево 2 – ТС Решица (Румунија) који ће знатно допринети сигурности напајања читавог региона;
- наставак изградње ТС 400/110 kV Београд 20, инсталисане снаге 2x300 MVA, без које нема ни сигурног напајања централних београдских зона;
- изградња новог далековода 400 kV ТС Крагујевац 2 – ТС Краљево 3;
- у региону западне Србије подизање мреже 220 kV на 400 kV напонски ниво - подизање чвора Бајина Башта на 400 kV напонски ниво и изградња новог двоструког 400 kV далековода између ТС Обреновац и ТС Бајина Башта и
- изградња 400 kV интерконективних далековода између Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине.

Имајући у виду планиране потребе, изградњу нових извора, планирани развој регионалне и европске мреже, ови пројекти ће допринети сигурности снабдевања и поузданости рада система. Услови и динамика реализације интерконекције између Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине ће се додатно детаљније разматрати након завршетка додатне студијске документације.

У погледу преносне мреже 220 kV напонског нивоа, стратешко опредељење ЈП ЕМС је постепено укидање ове мреже, односно њено подизање на 400 kV напонски ниво. Међутим, до тада планирана је изградња ТС 220/110 kV Бистрица и повећање инсталисане снаге у неколико 220/110 kV трансформаторских станица.

По питању развоја 110 kV преносне мреже, План развоја даје решења за постојеће области где није задовољена сигурност испоруке електричне енергије, а то је пре свих област Рашке и јужног Баната. У Плану развоја су такође дата решења за расплете далековода који прате нове преносне објекте, као што је случај са подручјем града Београда и Ниша. План развоја је усаглашаван са плановима развоја оператора дистрибутивног система, сходно подацима који су привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије доставила ЈП ЕМС у припремној фази израде Плана.

3.8.5 Мере оператора дистрибутивних система

Оператор дистрибутивног система у складу са Законом, има обавезу доношења десетогодишњих планова развоја, који треба да буду усклађени са планом развоја преносног система и захтевима за прикључење на дистрибутивни систем. Оператори дистрибутивног система су током 2013. године припремили и већина њих је доставила Агенцији десетогодишње планове, који су усклађивани са плановима развоја преносног и суседних дистрибутивних система.

Да би се надокнадило кашњење у инвестицијама, отклонили недостаци и унапредио рад система, плановима је предвиђен низ мера за повећање сигурности испоруке енергије купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу. То су, пре свега, завршетак започетих и нове инвестиције у изградњу мреже, ревитализација или замена постојеће застареле опреме у дистрибутивној мрежи, као и друге активности на модернизацији погона и пословања. Саставни део плана је и план преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, инсталација и опреме у мерно разводним орманима, прикључних водова и других уређаја који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца, односно произвођача.

Током 2013. године, у дистрибутивним системима, завршени су или су започети следећи радови:

- на ДВ:
  - изградња и реконструкција низа ДВ у дистрибутивној мрежи;
  - изградња мреже нижих напонских нивоа, у складу са локалним растом потрошње електричне енергије и потребом подизања квалитета снабдевања;
- на ТС:
  - завршена је изградња и на преносни систем су прикључене 3 нове ТС 110/x kV/kV;
  - на одређеном броју постојећих ТС урађена је реконструкција и проширење капацитета;
  - током 2013. године преузете су 53 трафостанице 110/x kV/kV које су биле у власништву ЈП ЕМС и предвиђена је њихова реконструкција и модернизација у наредном десетогодишњем периоду, иако правни поступак преузимања није у потпуности завршен, што се очекује током 2014. године;
- мерење и управљање:
  - унапређење мерне опреме и даљи развој и увођење система за даљинско читавање није урађено у очекиваном обиму, првенствено због неуспелих тендера, што је онемогућило значајније набавке нових бројила електричне енергије, али је направљен помак пошто су усаглашени технички услови које мерна опрема, првенствено бројила електричне енергије, морају да задовоље.

3.8.5.1 Напредне мреже

У дистрибуцијама је предвиђена замена мерних уређаја савременијим. ЈП ЕПС припрема пројекат модернизације система за дистрибуцију електричне енергије и снабдевања, како би се обезбедило надгледање, заштита и аутоматизована оптимизација рада свих делова система и инсталација корисника система, од електрана, преко мреже, до прикључених објеката. Током 2011. је за реализацију овог задатка добијен кредит и припреман је тендер за набавку потребне опреме, првенствено нових бројила. У 2012. години је расписан тендер, али је због жалби обустављен, тако да је набавка значајније количине нових бројила пролонгирана за наредни период. Током 2013. године поново је рађена студија оправданости замене бројила како би се могао наставити поступак набавке мерне опреме.

Напредне мреже и мерни системи ће омогућити вишу поузданост и квалитет испоруке електричне енергије. Оне ће поспешити и боље управљање потрошњом и динамичније тржиште електричне енергије, као и значајно смањити техничке и комерцијалне губитке.

3.8.5.2 Смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи

Оператори дистрибутивних система су неким инвестиционим активностима у 2013. (повећањем капацитета мреже, заменом бројила, измештањем мерних места) и повећањем наплате, започели тренд смањења губитака енергије у мрежама.

Међутим, те активности нису биле по обиму довољне и нису биле сразмерне величини губитака и потреби да се они сведу на технички прихватљив ниво.

Будуће инвестиционе мере које треба неупоредиво више да допринесу смањењу губитака електричне енергије у дистрибутивним мрежама подразумевају:

- изградњу нових објеката мреже, далековода и трансформаторских станица;
- преузимање мерних уређаја, мерно разводних ормана, инсталације и опреме у мерно разводним орманима, прикључних водова и других уређаја који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца и њихово довођење у стање сагласно техничким прописима и правилима рада дистрибутивног система;
- набавку и уградњу нових бројила код већине купаца;
- модернизацију система мерења са даљинским читавањем и управљање потрошњом;
- унапређење техничког и пословног система обрачуна и наплате електричне енергије и активирање постојећих и уградња нових уређаја за компензацију реактивне снаге.

4 ПРИРОДНИ ГАС

4.1 Структура сектора и капацитети

4.1.1 Организациона и власничка структура

Основна структура сектора природног гаса Србије је успостављена након доношења Закона о енергетици из 2004. године и поделе Јавног предузећа Нафтна индустрија Србије на три компаније. Структура гасног сектора крајем 2013. је приказана на слици 4-1.

Нафтна индустрија Србије (НИС)	Подземно складиште гаса БАНАТСКИ ДВОР	Јавно предузеће СРБИЈАГАС	YUGOROSGAZ а.д.	32 Енергетска субјекта	14 Енергетских субјекта
ПРОИЗВОДЊА природног гаса		ТРАНСПОРТ и управљање транспортним системом за природни гас	ТРАНСПОРТ и управљање транспортним системом за природни гас	ДИСТРИБУЦИЈА и управљање дистрибутивним системом за природни гас	
СНАБДЕВАЊЕ природним гасом на слободном тржишту	СКЛАДИШТЕЊЕ и управљање складиштем природног гаса	ДИСТРИБУЦИЈА и управљање дистрибутивним системом за природни гас	ДИСТРИБУЦИЈА и управљање дистрибутивним системом за природни гас		СНАБДЕВАЊЕ природним гасом на слободном тржишту
		СНАБДЕВАЊЕ природним гасом - на слободном тржишту - јавних снабдевача - јавно снабдевање - резервно снабдевање	СНАБДЕВАЊЕ природним гасом - на слободном тржишту - јавно снабдевање	СНАБДЕВАЊЕ природним гасом - јавно снабдевање (31) - на слободном тржишту (8)	

Слика 4-1: Организациона структура сектора природног гаса

Једини произвођач природног гаса је „Нафтна индустрија Србије” а.д. Нови Сад (у даљем тексту: НИС). Производња гаса није регулисана делатност.

Оператори транспортног система, који обављају делатност транспорта и управљања транспортним системом су ЈП Србијагас и Yugorosgaz а.д.

Оператори дистрибутивног система обављају делатност дистрибуције и управљања дистрибутивним системом. Поред ЈП Србијагас и Yugorosgaz а.д. још 31 предузеће обавља ову делатност, од којих је највећи број у власништву општина и градова, део је у мешовитом, а део у приватном власништву. Пошто сви оператори дистрибутивног система имају мање од 100.000 прикључених крајњих купаца, они имају право да се баве и снабдевањем, на регулисаном и на слободном тржишту и нису обавезни да правно раздвоје оператора система и снабдевача (у складу са чланом 18 Закона). Крајем 2013. године, 33 оператора дистрибутивног система је имало лиценце за јавно снабдевање. Лиценцу за снабдевање на слободном тржишту има 10 оператора дистрибутивног система и још 14 енергетских субјекта који се баве само снабдевањем. У 2013. су на слободном тржишту била активна само три снабдевача: ЈП Србијагас, Руско-српска трговинска корпорација (Russian – Serbian Trading Corporation, a.d., РСТ) и Elgas Energy Trading d.o.o.

Предузеће Yugorosgaz а.д. је основано 1996. године. Пословање Yugorosgaz а.д. обухвата транспорт, дистрибуцију и снабдевање природним гасом, укључујући набавку природног гаса за купце у Србији. Актуелни акционари су Газпром Москва 50%, ЈП Србијагас 25% и Central ME Energy and Gas, Беч 25%.

Оператор складишта обавља делатност складиштења и управљања складиштем природног гаса. Постоји само једно, Подземно складиште природног гаса Банатски Двор, д.о.о, чији су оснивачи и власници ЈП Србијагас (49%) и Gazprom Germania (51%) на основу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде (Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде „Службени гласник РС-Међународни уговори”, број 83/08) закљученог јануара 2008, а договор о реализацији заједничког пројекта потписан је у октобру 2009. године.

Доминантни учесник на тржишту је ЈП Србијасгаз са 64% учешћа у укупној продаји природног гаса у 2013. години.

На основу спроведеног поступка јавног тендера, Влада РС је 23.07.2013. донела решење којим је одредила ЈП Србијасгаз, за снабдевача који ће снабдевати јавне снабдеваче природним гасом у периоду од 01.09.2013. до 01.01.2015. Цена по којој се јавни снабдевачи снабдевају је формирана према условима тендера и усвојена од стране Владе Републике Србије, а методологија њене промене је дефинисана условима тендера.

4.1.2 Раздвајање енергетских делатности и независност оператора

Сва дистрибутивна предузећа у Србији су књиговодствено раздвојила делатности дистрибуције, снабдевања и других енергетских и неенергетских делатности.

У 2013. години, Yugorosgaz a.d. Београд, као вертикално интегрисано предузеће, правно је раздвајило оператора транспортног система, па је Агенција по утврђивању испуњености прописаних услова, септембра 2013. године на захтев новог друштва - Yugorosgaz-Транспорт д.о.о Ниш, издала лиценцу за обављање транспорта и управљање транспортним системом, чиме је испуњен Законом прописан услов раздвајања оператора Yugorosgaz-Транспорт д.о.о Ниш у погледу правне форме од вертикално интегрисаног предузећа Yugorosgaz a.d. Београд.

Нови оператор транспортног система Yugorosgaz-Транспорт д.о.о Ниш до краја 2013. није доставио Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања ради давања сагласности Агенције, коју обавезу има по Закону, ради уређивања гаранција независности у одлучивању и организацији од вертикално интегрисаног предузећа.

Оператора транспортног система у ЈП Србијасгаз није раздвојен од верикално интегрисаног предузећа, због чега није било услова за предузимање Законом прописаних активности Агенције.

Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности

	Транспорт/ производња	Транспорт/ снабдевање	Дистрибуција/ снабдевање
Власничко раздвајање	ДА	НЕ	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	НЕ	НЕ
Посебно седиште	ДА	НЕ	НЕ
Посебна web- презентација	ДА	НЕ	НЕ
Раздвојени рачуни	-*	ДА	ДА
Ревизија раздвојених рачуна	-*	ДА	ДА
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-*	НЕ	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	-*	НЕ	-**
Програм за обезбеђивање недискриминаторног понашања	-*	НЕ	-**
Именовано лице за спровођење програма	-*	НЕ	-**
Годишњи извештај о остварењу Програма	-*	НЕ	-**

* Транспорт и производња су власнички раздвојени

** Обавеза се не односи на операторе дистрибутивног система са мање од 100.000 крајњих купаца

4.1.3 Капацитети за транспорт, дистрибуцију и складиштење природног гаса

Транспортни и дистрибутивни системи природног гаса су развијани у складу са стратешким и програмским документима Републике.

4.1.3.1 Транспорт

На крају 2013. године, дужина транспортног система ЈП Србијасгаз је била 2.273 km у северној и централној Србији, а транспортног система Yugorosgaz а.д. 125 km у јужном делу Србије (табела 4-2). ЈП Србијасгаз има власништво над 95% транспортне гасоводне мреже, а Yugorosgaz а.д. над преосталих 5%.

Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010 - 2013.

Година	2010	2011	2012	2013
Дужина мреже (km)	2.258	2.321	2.391	2.398

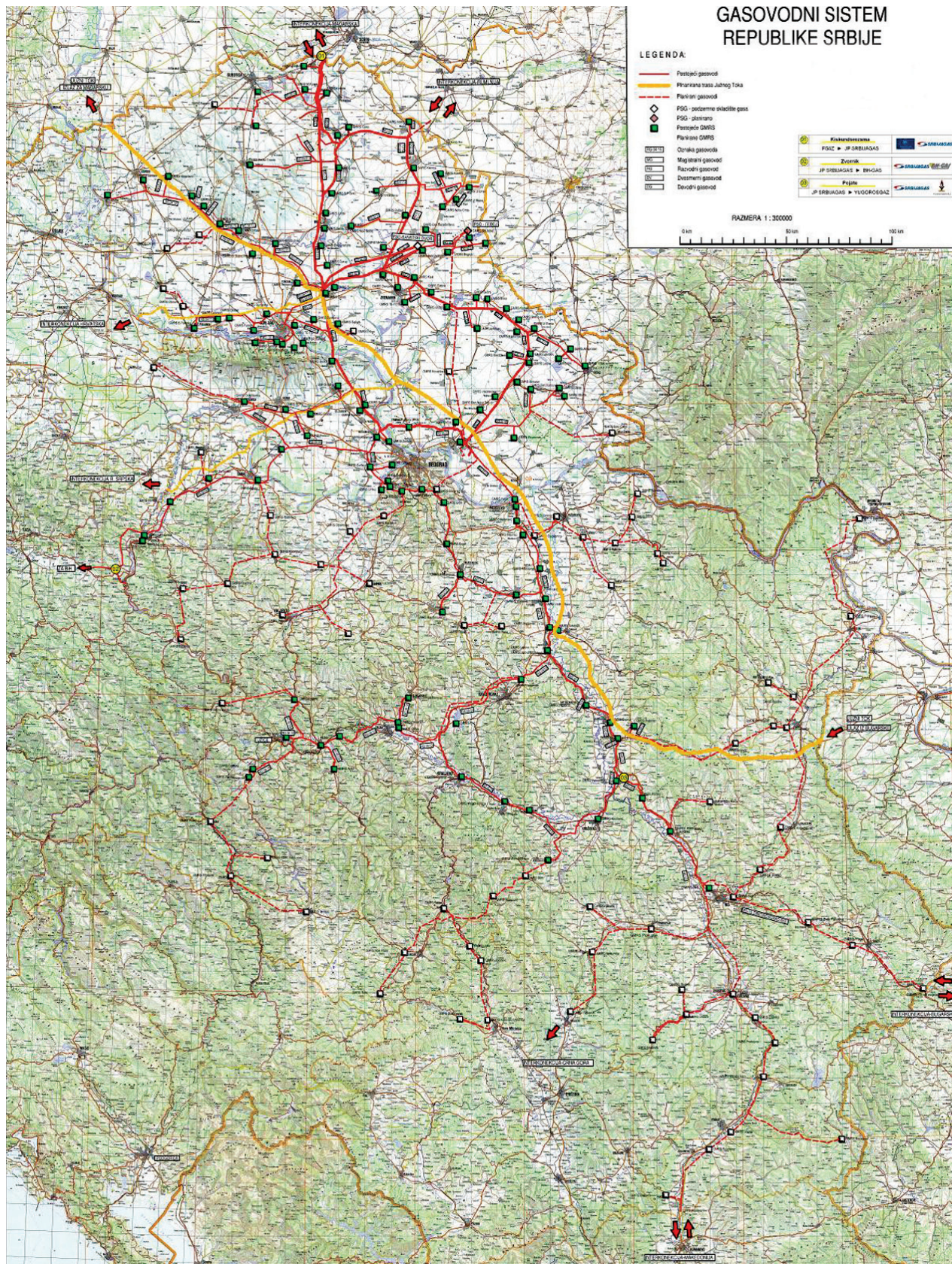
Око 5 милиона становника живи у области која има изграђену транспортну мрежу која обезбеђује потенцијал за даљи развој гасног система и раст потрошње природног гаса.

У табели 4-3 су приказане најважније техничке карактеристике транспортних система ЈП Србијас и Yugorosgaz а.д.

Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система

Главне техничке карактеристике транспортног система	ЈП Србијас	Yugorosgaz а.д.
Капацитет	≈ 18 мил. m ³ / дан	≈ 2,19 мил. m ³ / дан
Притисак	16 - 75 bar	16 - 55 bar
Дужина	2.273 km	125 km
Пречници	DN 150 - DN 750	DN 168 - DN 530
Старост гасовода - просечна	30 година	10 година
Компресорска станица, снага	4,4 MW	-
Број улаза у транспортни систем	12	1
Из другог транспортног система	1	1
Са производних поља – домаћи гас	10	-
Из складишта	1	-
Број излаза са транспортног система	265	5
Мерно регулационе станице на излазу са транспортног система	262	5
Примопредајне станице	2	-
Излаз у транспортни систем Yugorosgaz	1	-
Интерконектор према БиХ	1	-
Складиште природног гаса	1	-

Транспортни гасоводни системи нису адекватно опремљени мерно аквизиционом опремом неопходном за развој тржишта. Оператори транспортних система су били дужни да још до 2011. обезбеде аутоматско прикупљање и обраду података о протоцима природног гаса са интервалом прикупљања од 24 часа или краћем, за сва места испоруке са транспортног система, али до сада овај посао нису завршили.

Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије

4.1.3.2 Дистрибуција

Дужина дистрибутивне мреже је од 2010. до 2013. године повећана за 10,8%, односно на 15.839 km, чиме су створени услови за приључење нових купаца.

Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010 - 2013.

	2010	2011	2012	2013
Дужина дистрибутивне мреже (km)	14.299	14.628	15.348	15.839

Укупна дужина дистрибутивне мреже (без прикључака) на крају 2013. године је 15.839 km. Активних прикључака има 261 хиљада.

Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2013.

Редни број	Назив дистрибутера природног гаса	Правна форма	Дужина дистрибутивне мреже (m)	Број активних прикључака
1	7. Октобар, Нови Кнежевац	ЈКП	49.652	1.559
2	Беогаз, Београд	ДОО	211.326	8.394
3	Београдске електране, Нови Београд	ЈКП	330.710	3.877
4	Boss Petrol, Трстеник	ДОО	24.084	26
5	Чока, Чока	ЈКП	27.190	809
6	Други октобар, Вршац	ДП	198.040	12.780
7	Елгас, Сента	ЈП	58.980	1.762
8	Гас - Феромонт, Стара Пазова	АД	565.399	16.647
9	Гас - Рума, Рума	ЈП	448.735	6.977
10	Гас, Бечеј	ДОО	192.840	1.643
11	Гас, Темерин	ЈП	266.500	6.612
12	Градитељ, Србобран	ЈКП	150.200	2.277
13	Грејање, Зрењанин	ДП	510.564	20.404
14	Ингас, Инђија	ЈП	357.464	9.404
15	Интерклима, Врњачка бања	ДОО	103.050	957
16	Комуналац, Нови Бечеј	ЈП	121.158	2.307
17	Ковин – Гас, Ковин	ЈП	333.094	3.994
18	Лозница - Гас, Лозница	ОАД	125.640	1.309
19	ЛП - Гас, Београд*	ДОО	38.050	1.731
20	Нови Сад - Гас, Нови Сад	ДП	2.362.175	44.684
21	Полет, Пландиште	ДЈКП	239.300	3.592
22	Ресава Гас, Свилајнац	ДОО	48.220	298
23	Родгас, Бачка Топола	АД	204.704	1.260
24	Сигас, Пожега	ДОО	19.987	283
25	Слога, Кањижа	АД	171.300	4.013
26	Сомбор - Гас, Сомбор	ДОО	172.000	1.750
27	Србијагас, Нови Сад	ЈП	7.033.227	82.429
28	Срем - Гас, Сремска Митровица	ЈП	262.428	4.615
29	Стандард, Ада	ЈКП	41.939	988
30	Суботицагас, Суботица	ЈКП	402.310	8.822
31	Топлана – Шабац, Шабац	ЈКП	170.271	2.275
32	Ужице-гас, Ужице	ДОО	120.003	262
33	Врбас – Гас, Врбас	ЈП	182.664	1.618
34	Yugorosgaz, Београд	АД	296.116	657
	УКУПНО		15.839.320	261.015

* ЛП Гас има мрежу и купце, али нема решен статус.

Учешће дистрибутивне мреже ЈП Србијагас у укупној дужини дистрибутивних мрежа је 44%.

4.1.3.3 Складиштење

Подземно складиште гаса Банатски Двор је лоцирано у простор исцрпљеног гасног лежишта чији је капацитет био 3,3 милијарде кубних метара природног гаса. Укупна површина складишта је око 54 квадратна километра. Тренутно је расположив капацитет од 450 милиона кубних метара гаса и максимална продуктивност у процесу извлачења износи 5 милиона кубних метара на дан. Након друге фазе развоја складиште ће моћи да прими 800 милиона кубних метара гаса. Банатски Двор је лоциран 22 km источно од града Зрењанина и 44 km од главног гасног разводног чвора у Госпођинцима. Подземно складиште је са два гасовода повезано са гасним разводним чвором у Елемиру.

Складиште Банатски Двор је пуштено у рад током новембра 2011. године. Уколико буде потребе за складишним капацитетима, капацитет складишта се може повећати на 800 милиона m^3 . Двосмерним гасоводом Госпођинци - Банатски Двор омогућено је несметано и потпуно повезивање подземног складишта гаса са транспортним системом. Основни подаци о овом гасоводу су:

- дужина 42,5 km
- називни пречник DN 500
- максимални радни притисак: $p_{max}=75 \text{ bar}$
- максимални проток гаса:
  - пражњење ПСГ Б. Двор $Q=415.000 \text{ m}^3/\text{h}$ (10 милиона $m^3/\text{дан}$)
  - пуњење ПСГ Б. Двор $Q=230.000 \text{ m}^3/\text{h}$ (5,5 милиона $m^3/\text{дан}$)

Ово складиште је значајно за обезбеђивање сигурног снабдевања природним гасом у Србији.

Током 2013, максимални технички капацитет утискивања је био 2,6 милиона $m^3/\text{дан}$, а максимални технички капацитет повлачења је био 5 милиона $m^3/\text{дан}$. Што се тиче остварених протока, максималне дневне утиснуте количине су у 2013. биле 2,5 милиона $m^3/\text{дан}$, а максималне дневне повучене количине су износиле 4,2 милиона $m^3/\text{дан}$.

Током 2013, количине јастучног гаса у складишту се нису мењале и током целе године су изосиле 530 милиона m^3 . Корисници складишта су утиснули 342 милиона m^3 комерцијалног гаса, а из складишта повукли 268 милиона m^3 .

Из транспортног система је у складиште предато 347 милиона m^3 , а из складишта повучено у транспортни систем 266 милиона m^3 природног гаса.

Разлика у количинама утиснутим у складиште и повученим из складиште, у односу на количине предате са транспортног система и преузете у транспортни систем, представљају количине потребне за сопствену потрошњу подземног складишта гаса.

4.2 Остварена потрошња и извори снабдевања природним гасом

У 2013. години је укупно, из увоза, домаће производње и подземног складишта, за потрошњу било расположиво 2.465 милиона m^3 природног гаса.

Највећи део природног гаса се обезбеђује увозом из Руске Федерације по дугорочном уговору који се анексира сваке године. У 2013. години, увоз природног гаса је био 1.884 милиона m^3 , од чега из Руске Федерације 1.155 милиона m^3 по дугорочном уговору, а по осталим уговорима (из Казахстана) 729 милиона m^3 .

Домаћа производња од 468 милиона m^3 у 2013. се није значајно променила у односу на производњу у 2012. (за 3% је мања) и њено учешће у укупно расположивим количинама је било 19%.

Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2012 и 2013.

	2012 милиона m^3	2013 милиона m^3	2013/2012
Производња преузета у транспортни систем	466	451	97
Производња преузета у дистрибутивни систем	18	17	94
Производња укупно	484	468	97
Увоз из Руске Федерације по дугорочном уговору	705	1.155	164
Увоз из других извора/по другим уговорима	813	729	90
Увоз укупно	1.518	1.884	124
Преузето из подземног складишта	161	113	70
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	2.163	2.465	114
Утиснуто у складиште	120	251	209
Бруто потрошња	2.043	2.214	108
Губици и сопств. потрошња транспортног система	2	6	300
Губици у дистрибутивној мрежи	19	16	84
За финалну потрошњу	2.022	2.192	108

У 2013. је потрошено 2.192 милиона m^3 природног гаса, за 8% више него у 2012. Потрошња је опала у домаћинствима за 11%, у топланама је опала за 8%, а у индустрији је повећана за 22%. За разлику од 2012. када је из лајн-пака искоришћено око 5 милиона m^3 природног гаса, у 2013. природни гас из лајн-пака није коришћен за покривање потрошње.

Број купаца природног гаса је у 2013. повећан за 2.044 у односу на 2012. и на крају 2013. је износио 261.015. Од тога су 249.006 или 95,4% домаћинства, што значи да само око 10% од свих домаћинстава у Србији има прикључак на гас.

Табела 4-7: Број купаца на крају 2012. и 2013.

Категорија потрошње	Број купаца		Разлика 2013-2012
	2012	2013	
Домаћинства	247.387	249.006	1.619
Топлане	68	73	5
Индустрија и остали	11.516	11.936	420
Укупно	258.971	261.015	2.044

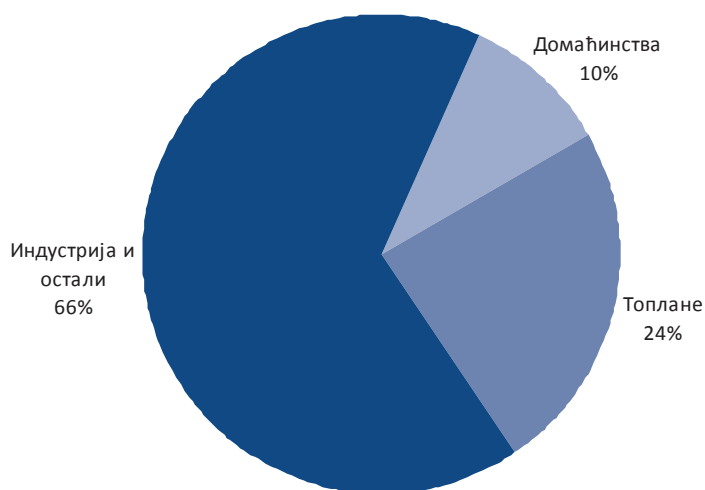
Структура потрошње по категоријама купаца приказана је у табели 4-8.

Табела 4-8: Структура потрошње у 2012. и 2013.

Категорије потрошње	2012 милиона m^3	2013 милиона m^3	2013/2012
Домаћинства	245	218	89
Топлане	570	526	92
Индустрија и остали	1.189	1.448	122
Укупно	2.004	2.192	108

Потрошња у домаћинствима учествовала је са 10% у укупној потрошњи природног гаса у 2013. години, потрошња топлана је била 24%, а преосталих 66% су потрошили индустрија и остали купци.

Структура финалне потрошње природног гаса у 2013. години дата је на слици 4-3.

Слика 4-3: Структура финалне потрошње природног гаса у Србији у 2013.

Просечна годишња потрошња природног гаса по домаћинству је у 2013. била 873 m^3 .

4.3 Регулација оператора транспортног система

Оператори транспортног система су ЈП Србијагас и Yugorosgaz а.д., који имају лиценцу за обављање енергетских делатности транспорта и управљања транспортним системом.

Оператор транспортног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад транспортног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад транспортног система природног гаса;
- управљање транспортним системом;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност транспортног система да испуни рационалне захтеве за транспортом природног гаса;

- координиран рад транспортног система са другим транспортним, односно дистрибутивним системима и складиштем природног гаса;
- балансирање система;
- недискриминаторски приступ транспортном систему;
- исправност и поузданост мерења природног гаса на местима примопредаје у и из транспортног система;
- организовање и администрирање тржишта природног гаса,

Најважније активности оператора транспортног система у 2013. години, којима се обезбеђује усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта природног гаса, биле су следеће:

- рад на правилима о раду транспортног система;
- припрема плана развоја транспортног система за период од десет година и његово усклађивање са захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- праћење сигурности снабдевања и достављање подлога Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања природним гасом;
- размена са другим операторима система информација неопходних за безбедно и сигурно функционисање система;
- достављање Агенцији података и документације потребних за регулацију цена и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада транспортног система.

Оператор транспортног система природног гаса је дужан да план развоја сваке године достави Агенцији ради давања сагласности.

4.3.1 Правила рада система за транспорт природног гаса

ЈП Србијасгас је, након позитивног мишљења Агенције, објавио Правила рада система за транспорт природног гаса у августу 2013 године. Ова правила садрже и правила расподеле капацитета и правила о раду тржишта природног гаса. Почетак примене ових одредби је био планиран за 2014, али је одложен за 2015, јер расподела капацитета захтева правно одвајање делатности транспорта природног гаса од делатности снабдевања. Yugorosgaz а.д је доставио свој предлог Правила рада система за транспорт природног гаса у октобру 2013. године. Планирано је да Правила рада система за транспорт природног гаса Yugorosgaz а.д. буду усвојена у 2014. години.

4.3.2 Регулација цене приступа транспортном систему

Регулисане цене приступа, односно коришћења транспортног система, у складу са Законом о енергетици, су први пут примењене 15. октобра 2008. године.

Током 2013. године цене приступа систему за транспорт природног гаса нису мењане и у примени су биле цене на које је, после позитивног мишљења Агенције, Влада дала сагласност 2011. године. Тарифе за приступ систему за транспорт које су примењиване у 2013. години су дате у табели 4-9.

Табела 4-9: Цене приступа систему за транспорт 2013.

Назив транспортера природног гаса	Тарифни став		
	Енергент дин/м ³	Капацитет дин/м ³ /дан/година	Енергент за управљање истемом дин/м ³
ЈП Србијасгас, Нови Сад	0,79	54,98	0,00
Yugorosgaz, а.д., Београд (Yugorosgaz-Транспорт, д.о.о., Ниш)	1,13	75,52	0,00

Просечна цена коришћења транспортног система ЈП Србијасгас је 1.13 дин/м³, а Yugorosgaz (Yugorosgaz-Транспорт) 1,62 дин/м³.

Табела 4-10: Кретање годишњег нивоа одобрених цена транспорта природног гаса

	дин/м ³	
	Септ. 2008	Авг.2011
ЈП Србијасгас	1,10	1,13
	Нов. 2009	Септ.2011
Југоросгас	2,29	1,62

4.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора транспортног система је усклађен са Директивом 2003/55/ЕЦ, како је приказано у табели 4-11.

Табела 4-11: Усклађеност рада ЈП Србијасгаз и Yugorosgaz, а.д. са захтевима члана 8 Директиве 2003/55/ЕЦ

Задаци оператора система (члан 8 Директиве 2003/55/ЕЦ)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада	План развоја
Управљање, одржавање и развој сигурних, поузданих и ефикасних постројења за транспорт водећи рачуна о животној средини	-*	-*	ДА	НЕ
Удржавање од дискриминације између корисника система или категорија корисника система, а посебно у корист повезаних предузећа	ДА	ДА	ДА	-**
Обезбеђивање довољно информација другим операторима транспорта, дистрибуције или складишта како би се транспорт или складиштење могли одвијати на сигуран и ефикасан начин	-*	-*	ДА	-**
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	ДА	ДА	ДА	-**

* Није предмет методологија

** Није предмет плана развоја

4.3.4 Транспортване количине природног гаса

У транспортни систем Србијасгаза је током 2013. преузето 2.734 милиона м³ природног гаса. Ове количине су транспортване за потребе: купаца, транспорта за БиХ, складиштења, оператора транспортних и дистрибутивних система за надокнаду губитака гаса и потрошњу компресора, а 95 милиона м³ природног гаса је, сагласно дугорочном уговору са ЈП Србијасгаз, транспортвано у складиште за потребе Гаспромекспорта. Транспорт се одвијао поуздано и безбедно, уз даљински надзор и контролу параметара стања транспортног система из диспечерских центара који се налазе у Београду и Новом Саду.

Табела 4-12: Транспортване количине природног гаса у 2012 и 2013.

	2012	2013	2013/2012
	милиона м ³	милиона м ³	
Производња	466	451	97
Улаз у земљу из Мађарске за потребе Србије	1.861	1.823	98
Улаз у земљу за потребе БиХ	261	194	74
Укупно	2.588	2.468	95
Из складишта	161	266	165
Транспортвано	2.749	2.734	99

4.3.5 Коришћење прекограничних транспортних капацитета

Република Србија има две интерконеције са другим гасоводним системима (по једну улазну и излазну тачку), а то су гасоводи:

- Мађарска - Србија (Кишкундорожма) - улазна тачка
- Србија - БиХ (Зворник) - излазна тачка

Обе интерконеције су део транспортног система Србијасгаза, док на транспортном систему Yugorosgaza а.д. нема гасовода повезаних са транспортним системима суседних земаља.

4.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета

Правила за расподелу транспортних капацитета и управљање преоптерећењем су дефинисана правилима о раду система за транспорт природног гаса. Истим правилима је дефинисан и механизам за расподелу капацитета и управљање преоптерећењем на интерконеktivним везама. Прва расподела капацитета треба да буде организована у 2015. години.

4.3.5.2 Додела капацитета на интерконеktivним водовима и управљање загушењима

Право на коришћење капацитета на интерконеktivним гасоводима додељује ЈП Србијасгаз, као оператор транспортног система који има интерконеције са другим земљама. У 2013. години су додељивана права на коришћење капацитета на улазној тачки Мађарска - Србија (Кишкундорожма) за потребе ЈП Србијасгаз, РСТ и Привредног друштва за производњу и транспорт гаса БХ-Гас д.о.о. Сарајево, а излазни капацитет на

интерконектору ка БиХ само за потребе БХ-Гаса. У 2013. години није било проблема са загушењем, односно и током зимских месеци је било слободних капацитета на интерконекторима.

У 2013. години, улазни непрекидни капацитет на граници са Мађарском од 540.000 м³/час (13 милиона м³/дан) био је просечно искоришћен 42,5% (у 2012. је био 45,6%), при чему треба имати у виду и да је потрошња природног гаса сезонски изразито неравномерна и да је искоришћеност капацитета знатно нижа у летњим месецима. Највећа дневно преузета количина у транспортни систем на граници са Мађарском у току 2013. је износила 11,44 милиона м³/дан, од којих је 10,15 милиона м³/дан било за купце у Србији, а 1,29 милиона м³/дан за потребе БиХ. Са расположивим капацитетом интерконектора за потребе купаца природног гаса у Србији од 11 милиона м³/дан и степеном искоришћења интерконектора од 90%, могућ је годишњи увоз од 3,6 милијарди м³, што је значајно више од просечног годишњег увоза у периоду 2005 - 2013.

4.3.6 Балансирање

Према Закону, оператори транспортног система су одговорни за балансирање система природног гаса у Републици Србији. Оператор је дужан да набавља природни гас за потребе балансирања и обезбеђивања сигурног рада система и за надокнаду губитака у транспортном систему, на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације.

Балансирање система је у току 2013. године реализовано променом најави количина увозног гаса и коришћењем запремине система у току дана, као и коришћењем природног гаса из складишта. Када су потребе за природним гасом на излазима са транспортног система веће од уговореног капацитета на улазима, оператор транспортног система може прекинути део капацитета на излазу купцима који имају могућност коришћења алтернативног горива, у циљу успостављања баланса у систему, али у току 2013. године није било потребе за прекидима излазних капацитета.

Учесници на тржишту природног гаса морају да уреде своју балансну одговорност закључењем уговора о транспорту, којим се регулише финансијска одговорност за разлику између количине природног гаса предате на улазима у транспортни систем и преузете на излазима са транспортног система. Оператор транспортног система природног гаса је одговоран за успостављање и спровођење балансне одговорности учесника на тржишту и вођење регистра балансне одговорности, у складу са правилима о раду система за транспорт природног гаса и правилима о промени снабдевача. Правила о раду система за транспорт природног гаса ЈП Србијагас предвиђају да оператор транспортног система склапа годишњи уговор са снабдевачем који ће обезбедити услугу балансирања, односно који ће преузети природни гас када има вишка у систему, а испоручити природни гас када има мањка у систему. Када се развије тржиште природног гаса у Србији на дневном нивоу, оператор транспортног система ће услугу балансирања куповати на тржишту. Примена балансне одговорности за кориснике транспортног система треба да почне 2015. године.

4.4 Регулација оператора дистрибутивног система

У 2013. години, 33 предузећа су обављала енергетске делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом (лиценцу још увек има и Јавно комунално стамбено предузеће ЕКОС Житиште, које више не обавља ову делатност и чије купце је преузео ЈП Србијагас). Доминантна карактеристика дистрибутивног сектора природног гаса је велика уситњеност, из чега произилази одсуство економије обима, што има за последицу да купци плаћају веће трошкове коришћења мрежа. У појединим случајевима, ЈП Србијагас је преузео мање дистрибуције које нису могле да се одрже, али нема довољно иницијатива у смеру укрупњавања. У развијеним европским земљама је, након почетка примене регулације цена, дошло до смањења броја дистрибутивних предузећа у сектору природног гаса.

Велики број малих дистрибуција са недовољним кадровским капацитетима, захтева и огромно време и ангажовање Агенције у фази припреме и контроле података ради регулације цена.

Оператор дистрибутивног система природног гаса је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад дистрибутивног система природног гаса;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни потребе за дистрибуцијом природног гаса на економски оправдан начин;
- недискриминаторни приступ дистрибутивном систему;
- управљање дистрибутивним системом и
- исправност и поузданост мерења испорученог природног гаса.

Најважније активности оператора дистрибутивног система у 2013. години, којима се обезбеђивало усклађивање рада са обавезама из Закона, биле су следеће:

- израда ценовника за типске прикључке у дистрибутивном систему;
- предузимање прописаних мера безбедности у току експлоатације дистрибутивног система;
- достављање података Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања;
- достављање података Агенцији ради регулације цена јавног снабдевања и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада система.

4.4.1 Правила о раду дистрибутивног система

Законски рок за подношење правила о раду дистрибутивног система Агенцији на сагласност је шест месеци након објављивања Правила о раду транспортног система. Правила о раду транспортног система природног гаса Србијагаса су објављена 21.08.2013. Правила о раду транспортног система природног гаса Југоросгаса су у фази усаглашавања. Оператор дистрибутивног система Србијагас је доставио Агенцији предлог Правила о раду дистрибутивног система, која су у фази усаглашавања, а очекује се да ће до краја 2014. сви оператори дистрибутивних система имати усвојена Правила о раду дистрибутивног система.

4.4.2 Регулација цене приступа дистрибутивном систему

Регулисане цене приступа, односно коришћења дистрибутивног система, у складу са Законом о енергетици, су први пут примењене 15. октобра 2008. године.

Табела 4-13: Просечне одобрене цене операторима дистрибутивног система

Редни број	Назив дистрибутера природног гаса	Просечна одобрена цена дин/м ³	
		2008–09	Септ. 2011
1	7. Октобар, Нови Кнежевац	3,54	3,90
2	Беогаз, Београд	3,74	3,28
3	Београдске електране, Нови Бг		5,06
4	Boss Petrol, Трстеник		
5	Чока, Чока	5,61	6,16
6	Други октобар, Вршац	3,61	6,21
7	Елгас, Сента	3,13	6,57
8	Гас - Феромонт, Стара Пазова	1,43	5,10
9	Гас - Рума, Рума	3,88	5,52
10	Гас, Бечеј	5,34	5,68
11	Гас, Темерин	3,37	5,57
12	Градитељ, Србобран	3,44	6,38
13	Грејање, Зрењанин	6,52	7,85
14	Ингас, Инђија	2,44	5,35
15	Интерклима, Врњачка бања	5,36	6,31
16	Комуналац, Нови Бечеј	4,05	6,41
17	Ковин - Гас, Ковин	1,64	3,25
18	Лозница - Гас, Лозница		4,85
19	Нови Сад - Гас, Нови Сад	2,57	5,51
20	Полет, Пландиште	5,70	7,02
21	Ресава Гас, Свилајнац		
22	Родгас, Бачка Топола	4,18	4,21
23	Сигас, Пожега		11,28
24	Слога, Кањижа		5,47
25	Сомбор - Гас, Сомбор	6,11	6,16
26	Србијагас, Нови Сад	1,97	1,21
27	Срем - Гас, Сремска Митровица	5,30	5,76
28	Стандард, Ада	4,12	8,62
29	Суботицагас, Суботица	5,28	6,39
30	Топлана - Шабац, Шабац		
31	Ужице-гас, Ужице		5,13
32	Врбас - Гас, Врбас	2,75	4,74
33	Yugorosgaz, Београд	1,85	2,66
	УКУПНО	2,33	2,25

Током 2013. године, цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса нису се мењале и у примени су биле цене на које је после позитивног мишљења Агенције, Влада дала сагласност 2011. године. Просечна

цена приступа дистрибутивном систему за све дистрибутивне мреже у Србији је 2,3 дин/м³ (са мрежом ЈП Србијагас), а просечно 5,2 дин/м³ за све остале мреже које не укључују мрежу ЈП Србијагас. Велика разлика у трошковима између појединих дистрибутивних предузећа произилази из структуре и броја купаца, величине система, услова финансирања, корекционог елемента произашлог из више или мање признатих трошкова из претходног периода и других фактора. Међутим, цене приступа мрежама у Србији су знатно ниже него у европским земљама (видети слику 4-6).

Актуелне цене приступа дистрибутивном систему природног гаса могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

4.4.3 Дистрибуирана количина природног гаса

Природни гас се преузима у дистрибутивне системе највећим делом из система за транспорт природног гаса. Део природног гаса се испоручује из дистрибутивног система Србијагаса другим дистрибутерима. Само мали део се обезбеђује из производње природног гаса повезане на дистрибутивни систем. У табели 4-14 су приказане количине природног гаса које су дистрибуиране системима за дистрибуцију природног гаса у 2013. години.

Табела 4-14: Дистрибуиране количине природног гаса у 2013.

	2012 милиона м ³	2013 милиона м ³	2013/2012
Укупно дистрибуирано	1.360	1.366	100
преузето из транспортног система	1.244	1.260	101
из дистрибутивних система	97	89	92
од производње	19	17	89
губици	19	14	74
	1,4%	1,0%	71

4.5 Регулација цена природног гаса за јавно снабдевање

Регулисане цене природног гаса за крајње купце, у складу са Законом о енергетици, су први пут примењене 15. октобра 2008. године. Током 2013. године цене природног гаса за јавно снабдевање су мењане три пута: у фебруару, септембру и децембру, услед промена набавне цене природног гаса за јавно снабдевање. У фебруару просечно повећање цена за домаћинства је било 8,6%, а за све купце на јавном снабдевању 9,5%. У септембру просечно повећање је износило 4,4% за домаћинства и 5,7% за све купце, док су у децембру 2013. просечне цене за домаћинства снижене у распону од 2,9 до 3,4%, односно за све купце од 2,7 до 3,5% по јавним снабдевачима.

Табела 4-15: Просечан ниво одобрене цене природног гаса за тарифне купце

дин/м³

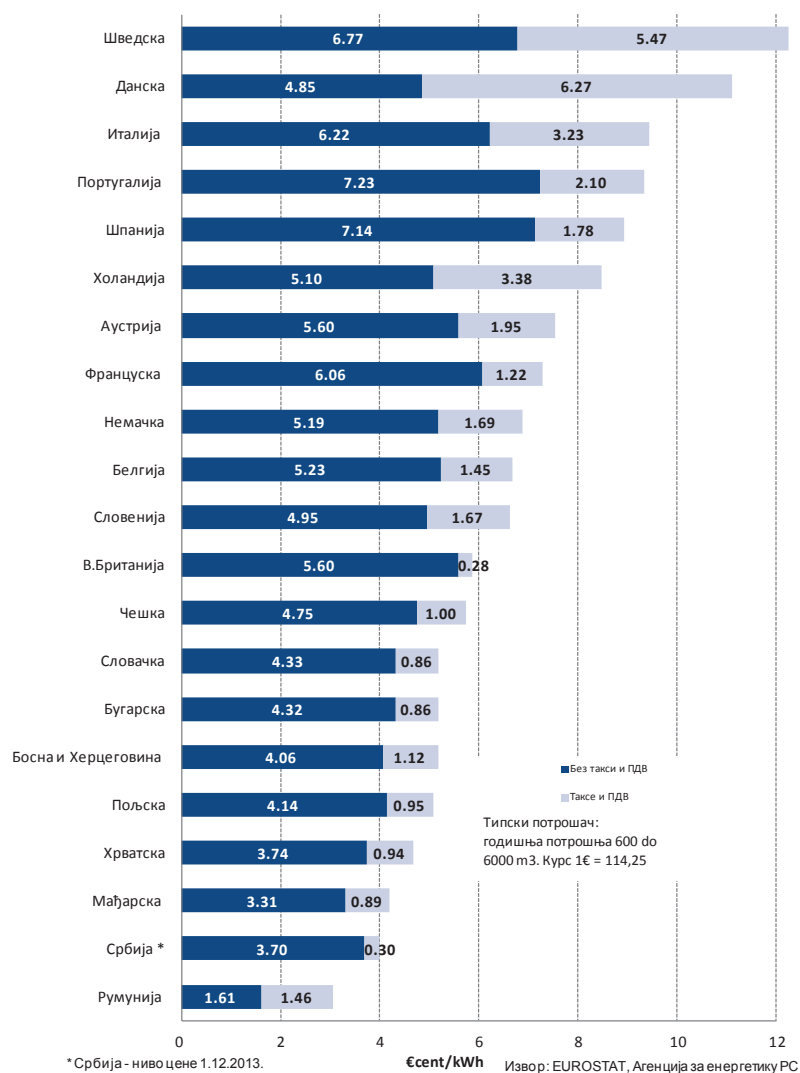
Ред. број	Назив јавног снабдевача природног гаса	Просечна одобрена цена – сви купци					Просечна цена домаћинства				
		2009	Сеп-11	Феб-13	Сеп-13	Дец-13	2009	Сеп-11	Феб-13	Сеп-13	Дец-13
1	7. Октобар, Нови Кнеж.	36,10	40,49	44,01	45,01	43,55	36,04	40,43	43,95	45,09	43,63
2	Беогаз, Београд	36,32	40,59	44,11	45,24	43,78	36,35	41,00	44,52	45,56	44,10
3	Београдске електране, БГ		41,39	44,91	45,85	44,39		42,00	45,52	46,31	44,85
4	Boss Petrol, Трстеник										
5	Чока, Чока	36,83	42,08	45,60	47,86	46,40	37,64	42,96	46,48	48,76	47,30
6	Други октобар, Вршац	34,18	41,43	44,95	47,29	45,83	35,63	43,61	47,13	49,32	47,86
7	Елгас, Сента	34,92	43,35	46,87	47,84	46,38	35,06	43,22	46,74	47,78	46,32
8	Гас - Феромонт, Ст.Пазова	31,56	40,44	43,96	46,07	44,61	31,76	40,92	44,45	46,51	45,05
9	Гас - Рума, Рума	33,87	40,46	43,98	46,39	44,93	34,89	41,84	45,36	47,65	46,19
10	Гас, Бечеј	37,76	42,15	45,67	46,80	45,34	38,03	42,44	45,96	47,11	45,65
11	Гас, Темерин	33,98	41,14	44,66	46,84	45,38	34,09	41,19	44,71	46,90	45,44
12	Градитељ, Србобран	35,67	43,69	47,21	48,28	46,82	36,32	44,65	48,17	49,09	47,63
13	Грејање, Зрењанин	36,85	44,72	48,24	49,66	48,20	37,00	44,86	48,38	49,81	48,35
14	Ингас, Инђија	32,91	40,08	43,60	45,94	44,48	34,02	41,15	44,67	46,92	45,46
15	Интерклима, Врњач. бања	34,90	40,30	43,78	46,25	44,81	35,52	41,04	44,52	46,92	45,48
16	Комуналац, Нови Бечеј	34,78	41,65	45,17	47,46	46,00	35,19	41,94	45,46	47,76	46,30
17	Ковин - Гас, Ковин	32,10	38,51	42,04	44,44	42,98	33,87	40,86	44,38	46,62	45,16
18	Лозница - Гас, Лозница		39,30	42,82	45,30	43,84	34,01	40,34	43,86	46,28	44,82
19	Нови Сад - Гас, Нови Сад	34,25	41,31	44,83	46,39	44,93	34,96	41,97	45,49	46,98	45,52
20	Полет, Планиште	36,05	42,82	46,34	48,69	47,23	36,51	44,08	47,60	49,95	48,49
21	Ресава Гас, Свилајнац		36,31	39,83	41,34	39,88	34,01	37,58	41,11	42,49	41,03
22	Родгас, Бачка Топола	34,21	39,00	42,49	44,90	43,44	35,53	40,42	45,19	47,49	46,03
23	Сигас, Пожега		47,90	51,42	54,09	52,63	34,01	49,30	52,82	55,51	54,05
24	Слога, Кањижа		40,76	44,28	46,36	44,90	39,12	41,72	45,24	47,26	45,80
25	Сомбор - Гас, Сомбор	36,46	40,87	44,39	46,77	45,31	36,69	43,59	47,11	49,37	47,91
26	Србијагаз, Нови Сад	30,70	35,40	38,92	41,64	40,18	34,01	37,80	41,32	43,70	42,24
27	Срем - Гас, Ср. Митровица	35,33	40,68	44,20	46,51	45,05	35,98	42,60	46,12	48,21	46,75
28	Стандард, Ада	35,68	45,93	49,45	50,41	48,95	36,48	46,74	50,26	51,10	49,64
29	Суботицагаз, Суботица	35,32	41,05	44,57	46,91	45,45	36,19	41,98	45,50	47,76	46,30
30	Топлана - Шабац, Шабац										
31	Ужице-гас, Ужице		39,52	42,96	44,75	43,32		40,74	44,18	46,00	44,57
32	Врбас - Гас, Врбас	32,44	39,15	42,67	45,07	43,61	34,51	41,59	45,11	47,41	45,95
33	Yugorosgaz, Београд	31,53	36,24	39,69	41,99	40,56	34,68	36,83	40,28	42,96	41,53
	УКУПНО	31,24	36,91	40,55	43,23	41,77	34,54	40,87	44,39	46,32	44,86

У цени природног гаса за јавно снабдевање, код свих јавних снабдевача, доминантан удео, више од 80% имају трошкови набавке природног гаса. На слици 4-4 је приказана структура просечне регулисане цене природног гаса за јавно снабдевање ЈП Србијагаз, која се примењује од 1. децембра 2013. године.

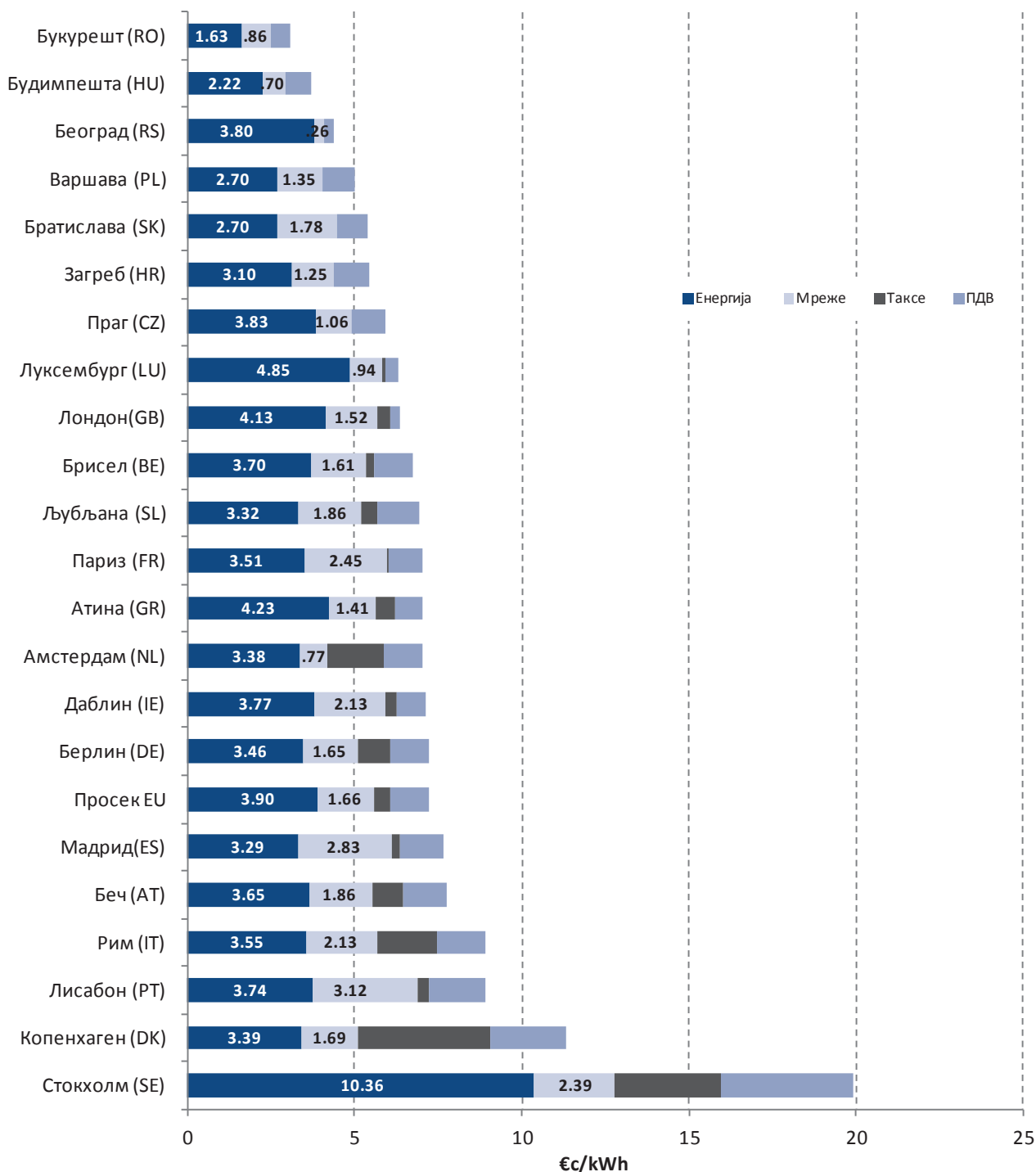
Слика 4-4: Структура просечне цене природног гаса за јавно снабдевање ЈП Србијас од 01.12.2013.

На слици 4-5 је приказано поређење цене природног гаса за домаћинства у Србији и у другим земљама из ЕУ и региона, за референтног купца из категорије домаћинство, у другом полугодишту 2013. Нижу цену за ову категорију купаца у Србији имају само купци у Румунији.

Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друго полугодиште 2013.

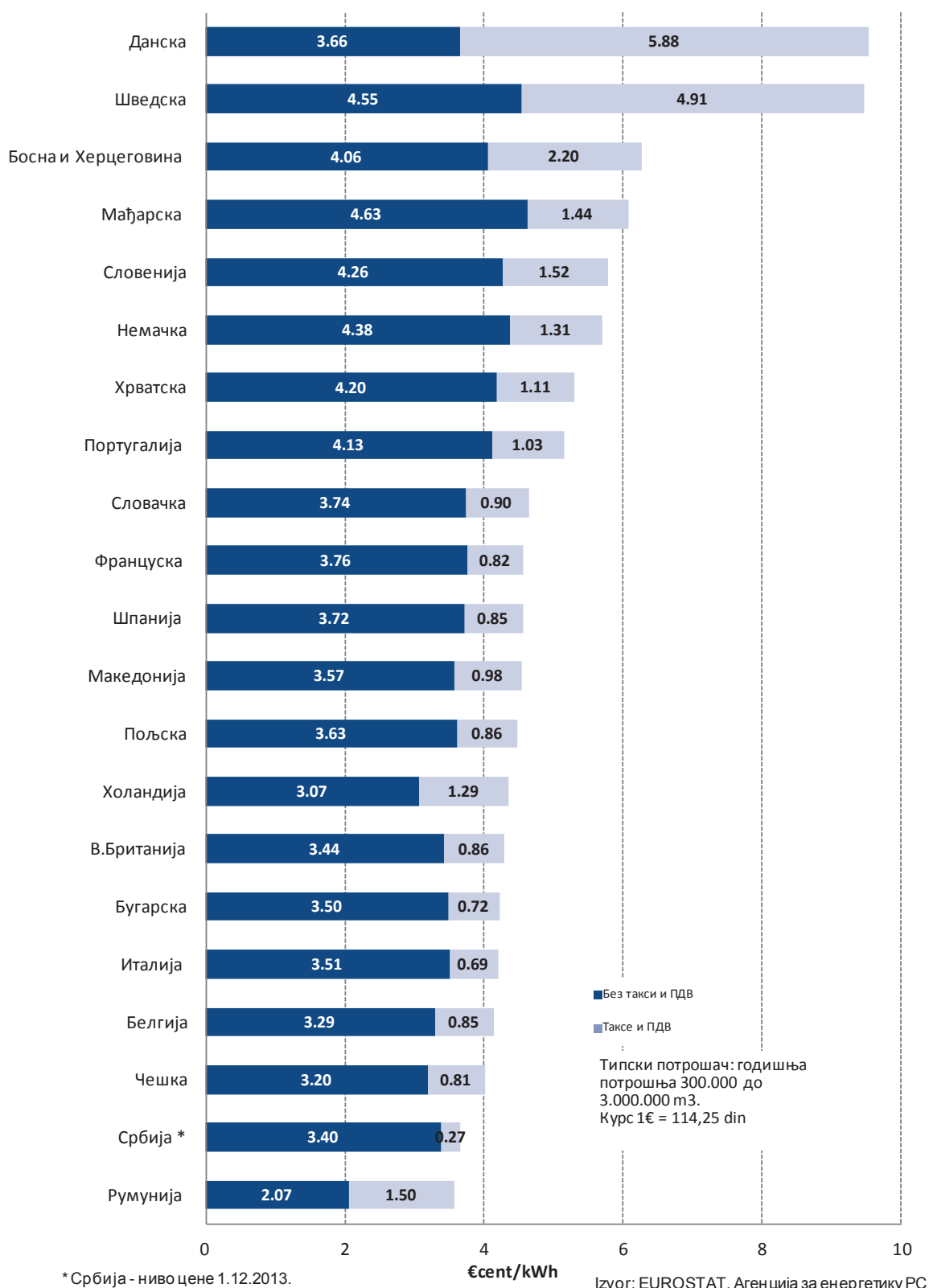
На слици 4-6 је дата детаљнија структура елемената цене природног гаса за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2013. године.

Извор података: E-Control and VaasaET (цене 1. децембар 2013)

Слика 4-6: Структура цене природног гаса за домаћинства у појединим европским главним градовима у децембру 2013.

На слици 4-7 је приказано поређење цене природног гаса ЈП Србијагас и других земаља из ЕУ и региона, за референтног купца из категорије индустрија, у другом полугодишту 2013. године. Нижу цену за ову категорију купца од индустрије у Србији имају купци у Румунији.

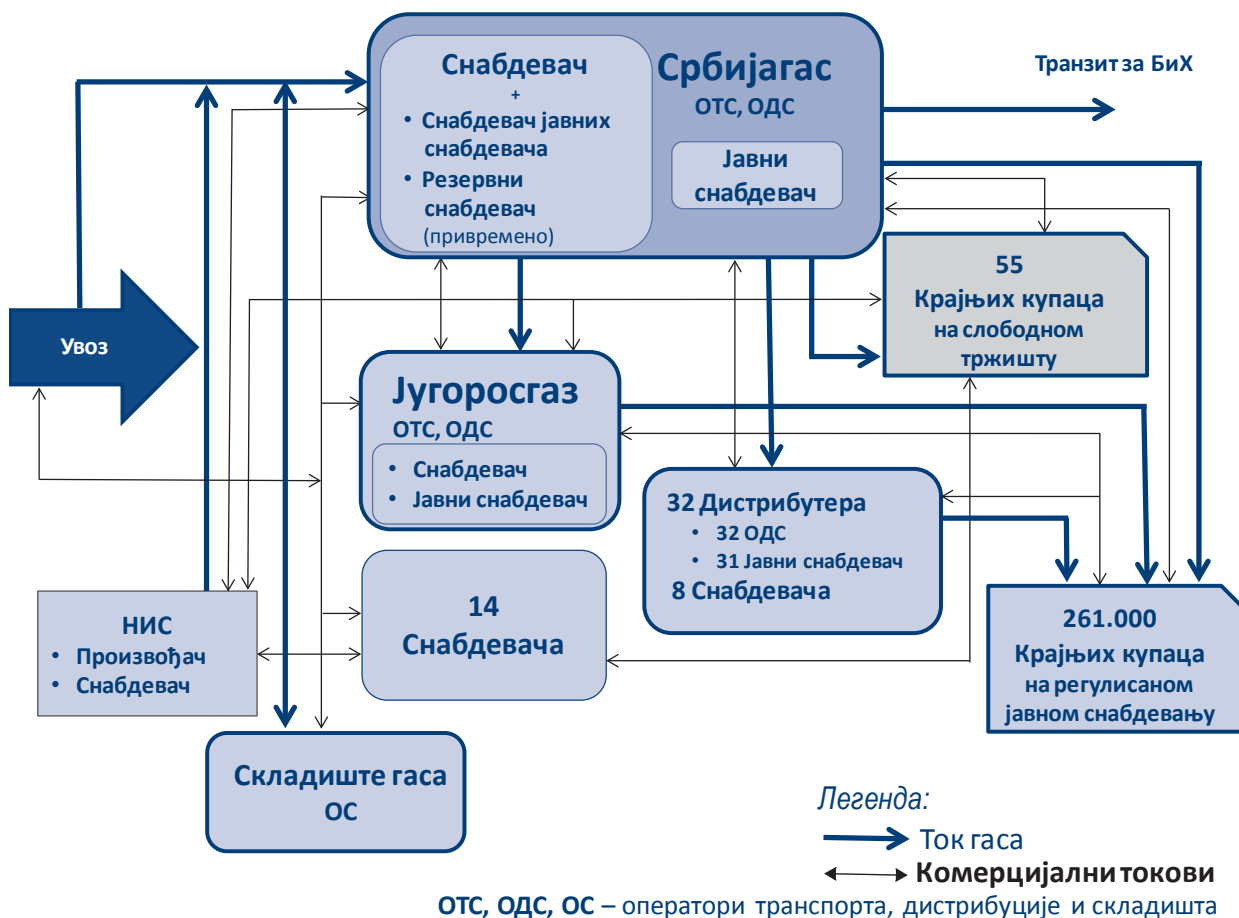
Слика 4-7: Цене природног гаса за индустрију – друго полугодиште 2013.

Актуелне цене природног гаса за јавно снабдевање могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У августу 2013. Агенција је донела Одлуку о измени Методологије за одређивање цене природног гаса за јавно снабдевање. Циљ доношења измене методологије је утврђивање критеријума за измену цене природног гаса за јавно снабдевање услед промене набавне цене. Агенција уредно прати испуњеност утврђеног критеријума и синхронизује активности на благовременој измени цена код свих јавних снабдевача.

4.6 Тржиште природног гаса

У сектору природног гаса ће се развијати само билатерално тржиште.

Слика 4-8: Шема тржишта природног гаса

Учесници на тржишту природног гаса су:

- произвођач (1);
- снабдевачи (24);
- јавни снабдевачи (33);
- снабдевач јавних снабдевача - на њихов захтев (1);
- крајњи купци (261.000);
- оператори транспортних система (2);
- оператори дистрибутивних система (34), од којих један не обавља делатност и
- оператор складишта.

Влада РС је одредила ЈП Србијагас, за снабдевача који ће снабдевати јавне снабдеваче природним гасом у периоду од 01.09.2013. до 01.01.2015. и који је обавезан да све јавне снабдеваче који то од њега затраже, снабдева под истим условима и по истој цени коју је и чији начин промене је одобрила Влада РС. Исти услови важе и за јавног снабдевача ЈП Србијагас.

4.6.1 Великопродајно тржиште

Великопродајно тржиште природног гаса је базирано на билатералним уговорима између произвођача и снабдевача. Током 2013. на великопродајном тржишту су међусобно трговале три компаније и произвођач гаса. Од те три компаније, као увозници природног гаса у 2013. су пословале две компаније.

Највећи утицај на великопродајно тржиште природног гаса има кретање набавне цене као и курс УС\$. На основу дугорочног уговора са Југоросгаз-ом, као доминантним снабдевачем српског тржишта, ова цена се образује на основу формуле у којој основне елементе чине три нафтна деривата чије цене се формирају на међународном тржишту (у обрачун цене гаса за наредни квартал се узима деветомесечни просек ових цена из претходна три квартала). Цена домаћег гаса је везана за цену увозног гаса.

На великопродајну цену гаса битан утицај има и цена транзита кроз Мађарску, која је већа од важеће цене за потребе домаћих корисника у Мађарској, као и корисника из Хрватске и Румуније. ЕСРВ је утврдио да

мађарски оператор транспортног система не третира на исти начин све кориснике система, нити у потпуности примењује регулисани приступ. Цене транспорта за потребе Србије су утврђене дугорочним уговором мађарског и српског оператора транспортног система, независно од мађарског регулаторног тела за енергетику, што није у складу са одредбама Уговора о ЕнЗ. Агенција се обратила Секретаријату ЕнЗ ради даљег поступања у складу са механизмом за решавање спорова дефинисаним Уговором о ЕнЗ. У току су консултације Агенције, Секретаријата ЕнЗ, Европске комисије и ACER, у циљу прикупљања свих релевантних информација и дефинисања модалитета за решавање спора.

Великопродајна цена природног гаса за потребе тарифних купаца је била регулисана у периоду од октобра 2008. до септембра 2013. године. Одобрена набавна цена природног гаса за тарифне купце на коју је Влада РС дала сагласност, од 2010. до септембра 2013. је била нижа од уговорене набавне цене, тако да је ЈП Србијагас пословао са негативним финансијским резултатом у снабдевању тарифних купаца природним гасом. Од септембра 2013. године, великопродајна цена природног гаса за јавно снабдевање се формира на бази спроведене тендерске процедуре за избор снабдевача јавних снабдевача и она покрива све оправдане трошкове набавке природног гаса.

4.6.1.1 Заједничке активности на развоју регионалног тржишта

Најзначајније иницијативе везане за развој регионалног тржишта су везане за рад на мрежним правилима која су већ донета у ЕУ, а очекује се обавезност њихове примене и у ЕнЗ. Током 2013, Радна група за природни гас ECRB, у чијем раду учествују представници Агенције, анализирао је и достављао коментаре на мрежна правила која се односе на балансирање и интероперабилност.

4.6.2 Малопродајно тржиште

У 2013. години, 55 купца је куповало гас на слободном тржишту. Њима је испоручено 649 милиона m^3 , односно 34% укупно испоручених количина гаса крајњим купцима.

Купце је по регулисаним ценама током 2013. снабдевало 33 снабдевача са лиценцама за обављање енергетске делатности јавног снабдевања.

Табела 4-16: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту

	2012 милион m^3	2013 милион m^3	2013/2012
Продато на слободном тржишту	324	649	200
Продато на регулисаном тржишту	1.680	1.243	74

У 2013. години, купци прикључени на транспортни систем су преузели око 33% од укупно продатих количина природног гаса крајњим купцима и то по нерегулисаним ценама. Остале количине су продате купцима прикљученим на дистрибутивни систем.

У 2013. години, само 3 дистрибутера је за потребе купаца испоручило више од 30 милиона m^3 , а 23 дистрибутера мање од 10 милиона m^3 .

Највећи део природног гаса, преко 1.203 милиона m^3 или око 64% од укупних количина у 2013. години купцима је продао ЈП Србијагас. После ЈП Србијагас, највећу продају купцима имала је РСТ у износу од преко 270 милиона m^3 , што је око 14%, а затим ДП Нови Сад Гас са 67 милиона m^3 тј. око 3,5% и Elgas Energy Trading са 59 милиона m^3 гаса, односно 3,1% укупних количина у 2013. Појединачно учешће преосталих трговаца у укупним количинама је око и мање од 2%.

Табела 4-17: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2012 и 2013.

Ред. број	Назив трговца	2012 (000 m ³)				2013 (000 m ³)				2013/2012 (%)			
		Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно
		1	7. октобар, Нови Кнежевац	791	0	510	1.301	711	0	504	1.215	90	0
2	Беогаз, Београд	12.725	0	1.659	14.384	12.241	0	1.610	13.851	96	0	97	96
3	Београдске елктране, Београд	3.241	0	1.143	4.384	2.786	0	1.137	3.923	86	0	99	89
4	Boss Petrol, Трстеник	6	0	1.016	1.022	6	0	1.000	1.006	100	0	98	98
5	Чока, Чока	331	0	412	743	285	0	367	652	86	0	89	88
6	Други октобар, Вршац	8.808	2.188	13.326	24.322	7.512	1.870	12.919	22.301	85	85	97	92
7	Екос, Жилиште	1.450	190	663	2.303	0	0	0	0	/	/	/	/
8	Елгаз, Сента	1.455	0	679	2.134	1.224	0	616	1.840	84	0	91	86
9	Гас – Феромонт, Ст. Пазова	17.482	752	7.573	25.807	15.353	679	8.168	24.200	88	90	108	94
10	Гас – Рума, Рума	5.674	753	9.240	15.667	5.055	845	9.573	15.473	89	112	104	99
11	Гас, Бечеј	1.536	0	1.225	2.761	1.434	0	1.299	2.733	93	0	106	99
12	Гас, Темерин	6.086	0	1.332	7.418	5.545	0	1.223	6.768	91	0	92	91
13	Градитељ, Србобран	1.277	0	1.361	2.638	1.128	211	1.404	2.743	88	0	103	104
14	Грејање, Зрењанин	14.802	9.785	4.224	28.811	12.697	10.342	3.861	26.900	86	106	91	93
15	Илгаз, Инђија	8.286	0	7.843	16.129	7.283	0	9.322	16.605	88	0	119	103
16	Интерклима, Врњачка бања	888	0	1.669	2.557	746	0	1.669	2.415	84	0	100	94
17	Комуналац, Нови Бечеј	1.328	0	759	2.087	1.153	0	835	1.988	87	0	110	95
18	Ковин – Гас, Ковин	2.927	1.090	5.789	9.806	2.750	1.132	5.942	9.824	94	104	103	100
19	Лозница – Гас, Лозница	1.446	2.472	3.194	7.112	1.341	3.732	3.934	9.007	93	151	123	127
20	ЛП – Гас, Београд	2.304	0	102	2.406	2.049	0	157	2.206	89	0	154	92
21	Нови Сад – Гас, Нови Сад	46.074	355	25.951	72.380	40.880	839	25.559	67.278	89	236	98	93
22	Полет, Пландиште	1.909	0	2.767	4.676	1.678	0	2.728	4.406	88	0	99	94
23	Ресава Гас, Свилајнац	457	0	1.472	1.929	422	0	1.318	1.740	92	0	90	90
24	Родгас, Бачка Топола	1.189	0	7.790	8.979	1.063	0	7.709	8.772	89	0	99	98
25	Сигас, Пожега	257	0	39	296	221	0	56	277	86	0	144	94
26	Слога, Кањижа	1.845	0	2.127	3.972	1.614	0	1.838	3.452	87	0	86	87
27	Сомбор – Гас, Сомбор	1.867	3.848	5.717	11.432	1.734	3.413	4.371	9.518	93	89	76	83
28	Србијагас, Нови Сад	77.732	517.510	795.205	1.390.447	70.349	456.954	675.980	1.203.283	91	88	85	87
29	Срем-Гас, Ср. Митровица	5.156	543	10.230	15.929	4.662	493	8.937	14.092	90	91	87	88
30	Стандард, Ада	898	0	974	1.872	780	0	979	1.759	87	0	101	94
31	Суботицагас, Суботица	9.175	0	15.680	24.855	8.406	0	16.151	24.557	92	0	103	99
32	Топлана – Шабац, Шабац	3.106	0	460	3.566	2.950	0	541	3.491	95	0	118	98
33	Ужице-гас, Ужице	110	0	3.091	3.201	193	4.126	941	5.260	175	0	30	164
34	Врбас- Гас, Врбас	1.895	0	6.167	8.062	1.623	0	4.222	5.845	86	0	68	73
35	Yugorogaz, Београд	649	30.412	11.655	42.716	579	26.322	16.367	43.268	89	87	140	101
36	РСТ, Нови Сад	0	0	236.132	236.132	0	0	270.634	270.634	0	0	115	115
37	Елгаз енерџи трејдинг, Београд	0	0	0	0	0	0	44.000	59.247	0	/	0	/
	Укупно:	243.747	569.898	1.189.129	2.004.236	218.453	526.205	1.147.871	1.892.529	90	100	93	94

4.7 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

Законом о енергетици је прописано да Агенција доноси Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом. Савет Агенције донео је ова правила у децембру 2013, а ступила су на снагу почетком 2014. године. Циљ је да се, пре свега, пропише начин и рокови за прикупљање података од енергетских субјеката који се баве делатностима транспорта, дистрибуције и снабдевања природним гасом, ради успостављања система регулације квалитета испоруке и снабдевања.

Као технички показатељи квалитета испоруке правила, дефинисани су поузданост рада система и квалитет природног гаса, а као комерцијални показатељи квалитета испоруке односно снабдевања, благовременост извршавања прописаних обавеза од утицаја на квалитет испоруке и снабдевања природним гасом.

Овим правилима је предвиђено да се подаци везани за квалитет испоруке и снабдевања природним гасом прикупљају систематично и уједињено.

Прикупљање података ће се спроводити квартално, полугодишње и годишње, са циљем да се омогући да Агенција на основу достављених података и извештаја прати квалитет испоруке и снабдевања и пореди енергетске субјекте који обављају исту енергетску делатност.

4.8 Сигурност снабдевања природним гасом

ЈП Србијагас је доставио Агенцији на сагласност Десетогодишњи план развоја који је у фази усаглашавања.

4.8.1 Прогноза потрошње природног гаса

Предвиђа се да би до пораста потрошње природног гаса у наредним годинама могло доћи након ублажавања последица опште економске кризе. Стопе раста ће свакако зависити и од цена гаса. Раст потрошње ће бити подстакнут и изградњом нових дистрибутивних мрежа у до сада негасификованим подручјима. За индустрију са великом потрошњом природног гаса, пре свега код индустрије која користи природни гас као сировину, потрошња природног гаса ће зависити од цене природног гаса и ефикасности индустрије.

Значајнији раст потрошње је могућ и ако дође до изградње електрана на гас или нових когенеративних постројења, која би користила природни гас као енергент за истовремену производњу електричне и топлотне енергије.

4.8.2 Пројекти за повећање сигурности снабдевања

Сигурност снабдевања је значајно повећана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор, са капацитетом истискивања од 5 милиона m^3 /дан.

Још значајнији утицај на дугорочну сигурност снабдевања ће имати изградња гасовода Јужни ток, чија је изградња започета, а планира се да ће почетак испорука у Србију бити до краја 2016. године. Траса гасовода кроз Србију је дугачка 470 km.

У току су припреме за изградњу интерконектора са Бугарском, на бази Споразума о изградњи гасовода Ниш – Димитровград - Софија, који ће значајно допринети повећању сигурности снабдевања. Споразум је потписан 2012. године. Дужина овог гасовода би требало да буде око 150 km, а капацитет у првој фази 1,8 милијарди m^3 годишње.

Такође, за повећање сигурности снабдевања ће бити значајно повезивање са гасоводним системима других околних земаља, пре свега оним земљама које имају високо развијену гасну инфраструктуру, Румунијом и Хрватском.

5. НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ

5.1 Структура сектора и капацитети

5.1.1 Организациона и власничка структура нафтнoг сектора

У складу са Законом, лиценциране енергетске делатности из сектора нафте и биогорива су:

- производња деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;
- трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- складиштење нафте, деривата нафте, биогорива и компримованог природног гаса и
- производња биогорива.

За производњу деривата нафте, односно рафинеријску прераду, у Србији је лиценциран само НИС а.д.

Транспорт нафте нафтоводима обавља ЈП Транснафта.

У Србији нема изграђене инфраструктуре за јавно обављање транспорта деривата нафте продуктоводима, ван компанија које овај вид транспорта користе за своје потребе.

Доминантни учесник на српском тржишту нафте и нафтних деривата је компанија НИС а.д. који се бави истраживањем, производњом, прерадом и продајом нафте, нафтних деривата и природног гаса. Вертикално интегрисана компанија НИС а.д. је од 2010. године на берзи, а њени власници су руска компанија „Гаспром њефт“ око 56%, Република Србија око 30%, док је око 11% у власништву великог броја малих акционара и 3% остали. У 2013. години, НИС а.д. је обезбедио око 78% укупних потреба српског тржишта за дериватима нафте и поседује највећу малопродајну мрежу, која покрива око 25% тржишта по броју станица, односно преко 40% промета. У сектору малопродаје моторних и других горива значајнији удео имају и Лукоил, ОМВ, МОЛ Србија, ЕКО-Србија, Петрол, а затим и мали независни ланци Еурогаз, Еуропетрол, Кнез Петрол, АМСС Гас Петрол, АВИА и други.

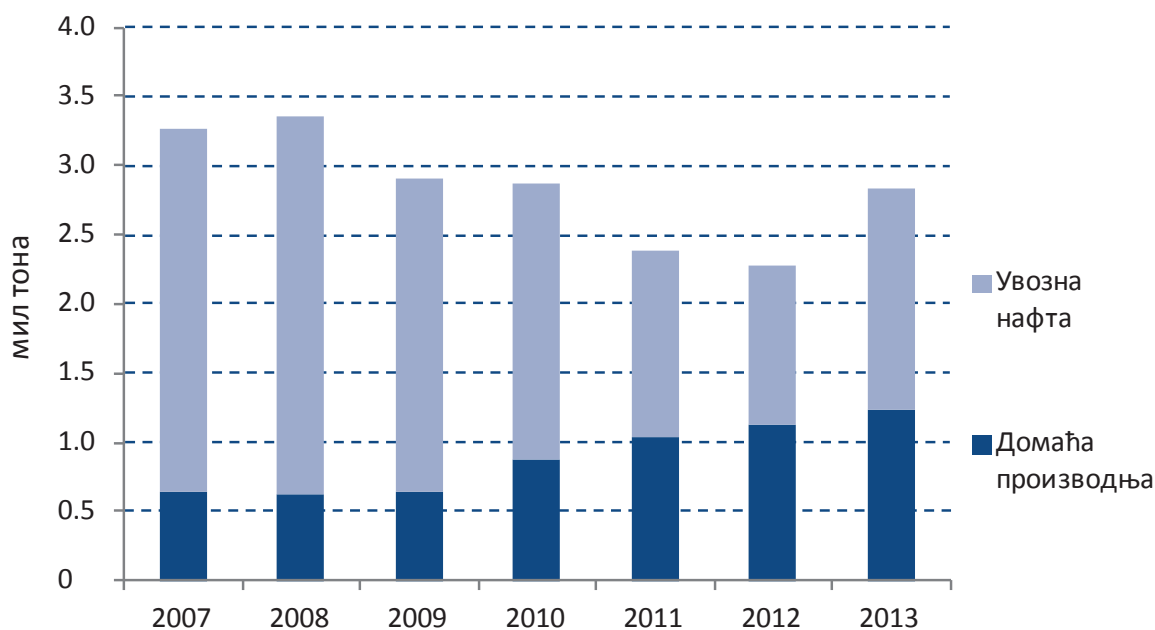
5.1.2 Раздвајање енергетских делатности

Транспорт нафте нафтоводима и планирани транспорт деривата нафте продуктоводима, као регулисане делатности од општег интереса, одвојено од осталих енергетских и неенергетских делатности, обавља јавно предузеће „Транснафта“ по регулисаним ценама.

5.2 Капацитети за производњу и транспорт

5.2.1 Производња нафте и деривата нафте

Производњу, увоз и прераду сирове нафте у Србији обавља искључиво НИС-Гаспромњефт. Укупна потрошња сирове нафте и полупроизвода у 2013. години у Србији је била око 2,9 милиона тона. Производњом сирове нафте бави се предузеће НИС Нафтагас (зависно предузеће НИС – Гаспромњефт) и то у Србији и у Анголи. У земљи је у 2013. години произведено око 1,234 милиона тона (43,65%), у Анголи око 54 хиљада тона, а око 1,593 милиона тона (56,35%) је обезбеђено из увоза, претежно из Русије (нафта типа Урал). Прерада сирове нафте обавља се у рафинеријама нафте у Панчеву и Новом Саду.

Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2013.

Рафинеријска прерада сирове нафте је у 2013, након завршене модернизације Рафинерије Панчево, осетно порасла у односу на претходну годину (23,8%), након тренда константог пада. Домаћа производња сирове нафте у целом периоду перманентно расте тако да је у 2013. у односу на 2007. практично дуплирана (92,8%), док је увоз сирове нафте такође забележио значајан раст (38,2%), након шестогодишњег тренда опадања. Удео домаће сирове нафте у укупној рафинеријској преради је 2008. био 18,6%, а 2013. око 44%, уз напомену да су у 2012. увоз и домаћа производња практично били изједначени. У односу на 2012. годину, у 2013. години је производња домаће сирове нафте порасла за 9,2%.

У структури производње деривата нафте производња дизела је у 2013. била 31%, затим моторних бензина 14%, уља за ложење 7%, течног нафтног гаса (ТНГ) 4% и осталих деривата (примарни бензин, мазут, битумен и др.) 44%. У односу на претходну годину у структури производње деривата нафте смањено је учешће дизела за 3%, уља за ложење за значајних 7%, док је производња бензина и ТНГ остала на истом релативном нивоу.

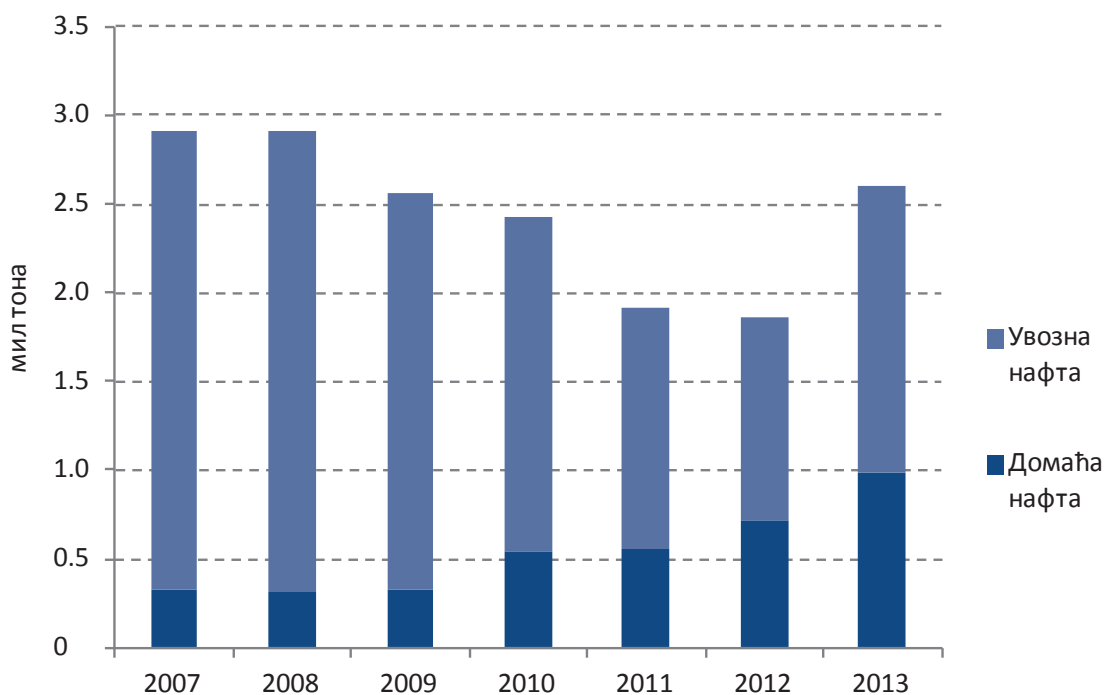
Деривати нафте, као крајњи производи, осим из рафинеријске прераде (2,8 милиона тона), обезбеђују се и из увоза. У 2013. години, увезено је око 1 милион тона деривата (око 27% мање него у 2012.), претежно су увожени евро дизел (ЕН 590) и ТНГ, као и мање количине безоловног моторног бензина. У 2013. извезено је 0,637 милиона тона деривата, што је скоро 80% више него претходне године.

Укупна потрошња деривата нафте у 2013. била је око 3,1 милион тона.

Захтеви по питању квалитета деривата нафте који се налазе у промету, као и начин оцењивања усаглашености квалитета деривата са прописаним, дефинисани су Правилником о техничким и другим захтевима за течна горива нафтног порекла, односно Правилником о техничким и другим захтевима за течни нафтни гас („Службени гласник РС“, број 97/2010, 123/2012 и допунама из бр.63/2013 и 75/2013). Овим правилницима је утврђен и начин обележавања инсталација које се користе за промет нафтних деривата. Уредбом о обележавању (маркирању) деривата нафте („Службени гласник РС“, број 46/13) ближе су утврђени услови, начин и поступак обележавања деривата нафте који се стављају на тржиште.

5.2.2 Транспорт нафте и деривата нафте

Транспорт нафте се обавља већим делом нафтоводом који почиње у јадранској луци Омишаљ, преко Сотина у Републици Хрватској, улази у Србију у Бачком Новом Селу на реци Дунав и даље се протеже преко Новог Сада, до рафинерије у Панчеву. Укупна дужина нафтовода у Републици Србији је око 150km и њиме је од оснивања ЈП Транснафта, у периоду 2005-2013. укупно транспортовано око 22 милиона тона нафте. У 2013. години, транспортовано је око 990 хиљада тона домаће и 1,61 милион тона увозне нафте. Транспорт нафте нафтоводима је регулисана енергетска делатност за коју је лиценцирана ЈП Транснафта. Мањи део транспорта увозне сирове нафте се обавља баржама реком Дунав, а домаће сирове нафте и ауто цистернама од домаћих поља до рафинерија нафте (ови типови транспорта нису лиценциране енергетске делатности).

Слика 5-2: Транспортоване количине сирове нафте нафтоводом ЈП Транснафта

У 2013. (слика 5-2) је транспортовано скоро 40% сирове нафте више него у претходној години, како домаће, тако и сирове нафте из увоза. Ово је показатељ осетног опоравка ове делатности након четворогодишњег сукцесивног пада, тако да је реализован транспорт приближно једнак оствареном у 2009. години.

5.3 Регулација транспорта нафте и нафтних деривата

5.3.1 Правила о раду транспортног система

Правила о раду транспортног система, која садрже: техничке услове за безбедно функционисање система; правила за поступке у случају хаварије; правила о коришћењу система; начин мерења, функционални захтеви и класе тачности мерила, ЈП Транснафта је донела 2010. године, уз сагласност Агенције. Ова Правила се примењују и након ступања на снагу новог Закона, без потребе за значајним изменама и допунама.

5.3.2 План развоја

ЈП Транснафта је у петогодишњем плану развоја најавила и фазну изградњу продуктовода, који би у крајњој фази омогућили транспорт деривата нафте од Сомбора, преко Новог Сада, Панчева, Смедерева и Јагодине до Ниша, укључујући и независну деоницу према Београду. Његовом изградњом би се остварило цевоводно повезивање српских рафинерија са складишним инсталацијама чиме би се омогућило безбедније, сигурније и еколошки прихватљивије снабдевање тржишта моторним горивима.

Међународни пројекат нафтовод Констанца – Трст (PEOP) је тренутно у фази мировања.

5.3.3 Регулација цена приступа транспортном систему

Регулисане цене приступа, односно коришћења транспортног система, у складу са Законом о енергетици, су први пут примењене 11. априла 2007. године. Током 2013. године цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима нису се мењале и у примени су биле цене на које је после позитивног мишљења Агенције, Влада дала сагласност 2011. године. У табели 5-1 приказане су цене транспорта нафте које су примењиване у 2013. години.

Табела 5-1: Цене приступа транспортном систему

ЈП Транснафта, Панчево	Деоница нафтовода	Тарифни став „енергент“ (динара/тона/100 km)	Решење Владе РС о давању сагласности
2013	Сотин – Нови Сад	316,05	„Службени гласник РС“, број 90 од 30.11.2011
	Нови Сад – Панчево	210,69	

5.4 Тржиште нафте и деривата нафте

Увоз деривата нафте је слободан, а величина, као и неопходна структура складишних капацитета за сваку од врста деривата нафте и биогорива које трговци на велико увозе или прометују на српском тржишту, уређени су прописима који проистичу из закона којим се уређује трговина (Правилник о минималним техничким условима за обављање трговине дериватима нафте и биогоривом („Службени гласник РС“, број 68/13)). Исти прописи утврђују и трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила. У Србији је спроведена пуна либерализација ових енергетских делатности.

На развој тржишта нафте и деривата нафте, велики утицај је имао нови Закон о робним резервама („Службени гласник РС“, број 104/13), који је ступио на снагу крајем 2013. и којим су у домаће законодавство имплементирани директиве 2006/67/ЕС и 2009/119/ЕС, везане за обезбеђивање минималних обавезних резерви нафте и деривата нафте.

Директива 2009/28/ЕС, која се односи на обавезан садржај биогорива у моторним горивима, у циљу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште, још увек није имплементирана у домаће законодавство. Акционим планом за обновљиве изворе енергије је преузета обавеза да се до 2020. године достигне 10% учешћа биогорива у моторним горивима, али је удео биогорива на тржишту деривата нафте у 2013. још увек био занемарљив.

5.4.1 Великопродајно тржиште

Законом је енергетска делатност трговине нафтом и дериватима нафте проширена и на биогорива и компримовани природни гас. Закључно са 2013. годином, лиценцу за обављање делатности трговине нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом, има 162 енергетска субјекта, што је за око 5% мање него годину дана раније, чиме је настављен тренд смањења из претходне две године. Доминантни разлог смањења броја лиценцираних енергетских субјеката за обављање ове делатности је поштравање прописа, прво 2011, а затим и 2013. у области трговине, којима се утврђују минимални технички услови за обављање ове делатности.

Такође, лиценцирана енергетска делатност је и складиштење нафте и деривата нафте (гасови, бензини, дизели и мазути), која је Законом из 2011. проширена и на складиштење биогорива и компримованог природног гаса. У Србији се број од 14 носилаца ове лиценце, међу којима је највећи НИС, практично не мења од 2009. године.

5.4.2 Малопродајно тржиште

Слично као и за делатност трговине на велико, Законом је проширена делатност трговине на мало дериватима нафте, моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, где се под моторним горивима, осим деривата нафте, подразумевају и биогорива и компримовани природни гас, док се термин „друга горива“ односи, пре свега, на уље за ложење екстралако и гасна уља. До краја 2011, у Србији је било лиценцирано 370 енергетских субјеката за обављање ове делатности, док је на крају 2013. године 428 енергетских субјеката имало такву лиценцу. Пораст броја лиценцираних субјеката за обављање ове делатности, последица је наставка вишегодишњег тренда давања у закуп великог броја станица из система НИС и Лукоил новим закупцима, чиме се број учесника на тржишту повећао уз практично исти број станица за снабдевање возила (око 1.450).

6. ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА

6.1 Делатности од општег интереса

Правни оквир за реализацију обавезе јавног снабдевања у енергетском сектору Србије пружају два главна закона: Закон о јавним предузећима („Службени гласник РС“ број 119/12) и Закон о енергетици.

Закон о јавним предузећима уређује обављање делатности од општег интереса у више привредних области од којих је једна и енергетика, док је утврђивање делатности од општег интереса у области енергетике као и обавезе јавног снабдевања у складу са Директивом Европског парламента и Савета 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС, односно Директивом Европског парламента и Савета 2009/72/ЕС и 2009/73/ЕС из тзв. Трећег енергетског пакета прописа, уређено Законом о енергетици. Закон о јавним предузећима дефинише да делатност од општег интереса обављају јавна предузећа, а могу их обављати и друштва капитала чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе и њихова зависна привредна друштва, као и друштва капитала и предузетник, у складу са законом којим се утврђује њихов правни положај, када им надлежни орган повери обављање те делатности.

Главни циљ оснивања и пословања јавних предузећа је да се обезбеди трајно обављање делатности од општег интереса и уредно задовољавање потреба купаца производа и услуга, развој и унапређивање обављања делатности од општег интереса, обезбеђивање техничко-технолошког и економског јединства система и усклађености његовог развоја, стицање добити као и остваривање другог законом утврђеног интереса.

Закон о енергетици, са друге стране, у енергетском сектору дефинише 22 енергетске делатности, од којих су 10 утврђене као делатности од општег интереса у области електричне енергије, природног гаса и нафте. У области електричне енергије, то су: пренос електричне енергије и управљање преносним системом, дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом, јавно снабдевање и организовање тржишта електричне енергије. У области природног гаса, то су: транспорт и управљање транспортним системом за природни гас, складиштење и управљање складиштем природног гаса, дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас и јавно снабдевање природним гасом. У области нафте, то су: транспорт нафте нафтоводима и транспорт деривата нафте продуктоводима.

Енергетске делатности које Закон о енергетици утврђује као делатности од општег интереса, обављају се у складу са овим и законом којим се уређује положај јавних предузећа.

Законом о енергетици је дефинисана и обавеза јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као универзални сервис по регулисаним ценама, који треба да пружи јавни снабдевач оним домаћинствима и малим купцима који не изаберу снабдевача на слободном тржишту. С обзиром да према Закону јавног снабдевача одређује Влада РС на начин, у поступку и роковима утврђеним Законом, као и да се тржиште електричне енергије и природног гаса у Републици Србији отвара фазно, право на јавно снабдевање од 01.01.2014. године имају само домаћинства и мали купци електричне енергије, а од 01.01.2015. године само домаћинства и мали купци природног гаса. У другој половини 2012. године, изменом оснивачког акта ЈП Србијагас и закључивањем уговора о поверавању обављања делатности јавног снабдевања природним гасом са више предузећа и друштва капитала, Влада РС је одредила енергетске субјекте у сектору природног гаса који могу да обављају ову делатност, од којих су свих 33 испунила услове и од Агенције крајем 2012. године и почетком 2013. године, добила лиценцу за обављање делатности јавног снабдевања природним гасом.

Решењем Владе РС из марта 2013. године дата је сагласност на Одлуку ЈП ЕПС о оснивању привредног друштва за снабдевање електричном енергијом крајњих купаца ЕПС Снабдевање доо, које је по испуњавању прописаних услова од Агенције у јуну 2013. године добило и лиценцу за јавно снабдевање електричном енергијом.

6.2 Заштита купаца

У ширем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса код пружања услуга од општег економског интереса, обезбеђена је кроз механизме прописане Законом о заштити потрошача („Службени гласник РС“, бр. 73/10).

У ужем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса, је обезбеђена Законом о енергетици и подзаконским актима којима су уређени општи услови испоруке електричне енергије и природног гаса и то посебно кроз регулацију цена услуга преноса и дистрибуције електричне енергије, односно транспорта и дистрибуције природног гаса и цена јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и кроз одлучивање Агенције по жалбама купаца изјављеним на акте оператора система о одбијању односно недоношењу одлуке по захтеву за прукључење, односно захтеву за приступ систему, као и кроз дефинисање посебних видова заштите угрожених купаца тј. енергетски заштићених купаца.

Уредбом о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом („Службени гласник РС“ број:63/13) и Уредбом о условима за испоруку природног гаса („Службени гласник РС“ бр. 47/06, 3/10 и 48/10), ближе се утврђују права и обавезе купаца, снабдевача и испоручилаца енергије, као и услови под којима поједини купци не могу бити искључени са мреже у случају неизмирених обавеза за преузету енергију.

Закон, поред општих норми које се односе на заштиту свих купаца електричне енергије и природног гаса, по први пут уводи и категорију тзв. енергетски заштићеног купца. Законом је дефинисан појам „енергетски

заштићен купац“ из разлога што енергетски угрожени купац није исто што и угрожени купац, односно овај је појам много шири, јер обухвата поред купаца који остварују права из области социјалне заштите и купце који не морају да буду из ове категорије, али им живот или здравље могу бити угрожени обуставом или ограничењем испоруке електричне енергије или природног гаса. У Уредби о енергетски заштићеном купцу, односно угроженом купцу топлотне енергије, Службени гласник РС број: 90/13) Влада РС је, у циљу адекватне заштите ових купаца у условима отварања тржишта, дефинисала критеријуме, начин заштите, услове, рокове и поступак за утврђивање статуса оваквог купца, као и начин и изворе обезбеђивања средстава за испоруку одређених количина електричне енергије и природног гаса под посебним условима и начин вођења евиденције о овим купцима.

Пројекат заштите енергетски, као и социјално угрожених купаца (купци са ниским примањима, особе са хендикепом и здравственим проблемима, итд.) почео је да се развија и пре доношења Закона, у сарадњи више министарстава, а у организацији Министарства рада, запошљавања и социјалне политике. Агенција је била укључена у овај пројекат и припремила је документ „Упоредна анализа заштите енергетски угрожених купаца у појединим земљама“.

Надлежне институције ЕУ и ЕнЗ покушавају да установе неке заједничке елементе који би могли да послуже као основа за дефинисање енергетски угроженог купца и видова заштите (финансијска потпора, заштићеност од искључења са мреже због неизмиривања обавеза за утрошену енергију, уколико то искључење може да утиче на здравље или на основну егзистенцију купца итд.). Заштита енергетски угрожених купаца ће се заснивати на тржишно прихватљивим инструментима, а фондови за финансијску потпору ће се формирати на нивоу државе, ван енергетских субјеката.

У функцији шире заштите купаца, Агенција је крајем 2013. године донела Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом. Агенција је исто тако укључена и у дефинисање обавезног садржаја рачуна за струју и природни гас који треба да пружи купцима све неопходне информације у погледу њихове потрошње и структуре трошкова, као и упутства како да остваре своја права која им припадају.

6.2.1 Помоћ најугроженијим купцима у Србији

Помоћ најугроженијим купцима у Србији се пружа на основу Уредбе о енергетски заштићеном купцу коју је Влада РС донела у марту 2013. године (Службени Гласник бр.27/2013) а која је у примени од 1.04.2013. године. Ова уредба је у октобру исте године проширена и на купце топлотне енергије. На овај начин, институт попушта на цене, који је до сада постојао, замењен је новим институтом, којим је обавеза заштите енергетски угрожених купаца пренета са енергетских субјеката на државу. Доношењем ове уредбе, стварају се претпоставке за даљи развој тржишта енергије, с обзиром да се уклањају препреке које су за последицу имале дискриминаторни третман снабдевача енергијом и садржале су у себи социјалну компоненту која је представљала ограничавајући фактор за даљи развој енергетског сектора којим ће се обезбедити поуздано снабдевање купаца на територији Србије.

Наведеном уредбом је утврђено да статус енергетски заштићеног купца, остварује домаћинство (појединац, породица) које живи у једној стамбеној јединици са једним мерним местом на коме се мери потрошња електричне енергије, односно природног гаса односно испоручује топлотна енергија. Основни критеријуми за стицање статуса енергетски заштићеног купца су:

- укупна месечна примања домаћинства
- број чланова домаћинства
- имовински статус

Услов за стицање статуса енергетски заштићеног купца је остварен укупан месечни приход и то:

- 1) до 13.222,00 динара за домаћинства са једним чланом;
- 2) до 19.251,00 динара за домаћинства са два и три члана;
- 3) до 25.276,00 динара за домаћинства са четири и пет чланова;
- 4) до 31.786,00 динара за домаћинства са шест и више чланова.

Исказани укупни месечни приходи домаћинства усклађују се два пута годишње, 1.априла и 1.октобра текуће године, са индексом потрошачких цена у протеклих шест месеци. Поред исказаних прихода, услов за стицање статуса енергетски заштићеног купца је и непосредовање другог стамбеног простора, осим стамбеног простора који одговара потребама домаћинства.

Корисници права на новчану социјалну помоћ и дечијег додатка, који су то право остварили по прописима којима се уређује социјална заштита, стичу статус енергетски заштићеног купца без подношења захтева на основу података којима располаже министарство надлежно за послове социјалне заштите.

Енергетски заштићени купац стиче право на умањење месечне обавезе за одређене количине електричне енергије, односно природног гаса, односно топлотне енергије за број м2 стамбеног простора на следећи начин:

- 1) за електричну енергију, за све месеце:
  - (1) за домаћинство са једним чланом од 120 kWh месечно;
  - (2) за домаћинство са два и три члана од 160 kWh месечно;

- (3) за домаћинства са четири и пет чланова од 200 kWh месечно;
  - (4) за домаћинства са шест и више чланова од 250 kWh месечно.
- 2) за природни гас, за месеце јануар, фебруар, март, октобар, новембар и децембар:
- (1) за домаћинство са једним чланом од 35 m³ месечно;
  - (2) за домаћинство са два и три члана од 45 m³ месечно;
  - (3) за домаћинства са четири и пет чланова од 60 m³ месечно;
  - (4) за домаћинства са шест и више чланова од 75 m³ месечно.
- 3) за топлотну енергију, за месеце јануар, фебруар, март, октобар, новембар и децембар:
- (1) за домаћинство са једним чланом од 25 m² месечно;
  - (2) за домаћинство са два и три члана од 35 m² месечно;
  - (3) за домаћинства са четири и пет чланова од 45 m² месечно;
  - (4) за домаћинства са шест и више чланова од 55 m² месечно.

Умањење месечне обавезе исказује се умањењем основице месечног рачуна за електричну енергију за износ утврђен множењем наведених количина са утврђеном вишом дневном тарифом из зелене зоне за потрошаче из категорије Широка потрошња са двотарифним мерењем увећаном за 10% из ценовника за јавно снабдевање ПД ЕПС Снабдевање.

Умањење месечне обавезе исказује се умањењем основице месечног рачуна за природни гас за износ утврђен множењем наведених количина са тарифом „енергент” за потрошаче из групе домаћинства које снабдева ЈП Србијагас увећаном за 5% из ценовника за јавно снабдевање ЈП Србијагас.

Умањење месечне обавезе исказује се умањењем основице месечног рачуна за топлотну енергију за износ утврђен множењем наведених количина по m² са 60,00 дин/m².

Енергетски заштићени купац има право на умањење месечне обавезе ако је месечна потрошња мања од двоструке количине електричне енергије или природног гаса наведене у овој уредби.

У случају да је остварена месечна потрошња електричне енергије или природног гаса између 2 и 2,5 пута већа од наведених количина у овој уредби, енергетски заштићени купац има право на половину умањења месечне обавезе.

Енергетски заштићени купац чија је остварена месечна потрошња електричне енергије или природног гаса већа од 2,5 пута од наведених количина из ове уредбе, нема право на умањење месечне обавезе.

Табела 6-1: Преглед оствареног износа умањења за енергетски заштићеног купца (ЕЗК)

	Број ЕЗК из базе података (крај године)	Купци који су остварили право на умањење	
		број купаца (крај год.)	Годишњи износ 000 дин.
Електрична енергија	85.295	66.221	342.175
Природни гас	176	88	388
Топлотна енергија	115	115	682
Укупно	85.528	66.366	343.245

Министарство рада и социјалне политике, на основу своје евиденције, располаже базом података у којој се налазе појединци и домаћинства која би на основу усвојених критеријума могли да стекну статус енергетски заштићеног купца.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И
ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ
АГЕНЦИЈЕ

7. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ

7.1 Основни подаци о Агенцији

7.1.1 Оснивање и делокруг рада Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије (Агенција) је основана Законом о енергетици из 2004. године којим је наше законодавство у области енергетике усклађено са тадашњим прописима ЕУ.

Агенција за енергетику је регистрована у Трговинском суду у Београду 16. јуна 2005. године, а отпочела је са радом 1. августа исте године, када су се стекли услови за финансирање.

По Закону о енергетици из 2011. Агенција наставља са радом као регулаторно тело, основано у циљу унапређивања и усмеравања развоја тржишта енергије и природног гаса на принципима недискриминације и ефикасне конкуренције, кроз стварање стабилног регулаторног оквира, као и за обављање других послова утврђених законом.

Истовремено, ојачана је улога Агенције и проширене су јој надлежности. Агенција, у складу са Законом, обавља следеће послове:

- доноси методологије за одређивање:
  - цене приступа систему за пренос електричне енергије;
  - цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
  - цене приступа систему за транспорт природног гаса;
  - цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса;
  - цене приступа складишту природног гаса;
  - цене електричне енергије за јавно снабдевање;
  - цене природног гаса за јавно снабдевање;
  - цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима;
  - трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије и
  - трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- доноси правила о:
  - промени снабдевача;
  - праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- издаје лиценце за обављање енергетских делатности и доноси акт о одузимању лиценце, под условима утврђеним Законом, осим за делатности из области топлотне енергије и води регистре издатих и одузетих лиценци (поверени посао државне управе, у даљем тексту: поверени посао);
- доноси акт којим се утврђују критеријуми и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце;
- утврђује:
  - цене системских услуга и објављује их;
  - висину накнаде за лиценце;
- даје сагласност на:
  - правила о раду преносног система електричне енергије;
  - правила за расподелу прекограничних преносних капацитета;
  - правила о раду дистрибутивног система електричне енергије;
  - правила о раду тржишта електричне енергије;
  - правила о раду организованог тржишта електричне енергије;
  - правила о раду транспортног система природног гаса;
  - правила о раду дистрибутивног система природног гаса;
  - правила о раду система за складиштење природног гаса;
  - правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима;
  - правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима;
  - план развоја преносног и дистрибутивног система електричне енергије;
  - план развоја система за транспорт природног гаса;
  - програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања;
- одобрава регулисане цене, почев од 01.10.2012. године;
- одлучује по жалби изјављеној на:
  - акт оператора система о одбијању, односно недоношењу одлуке по захтеву за прикључење на систем;
  - акт оператора система о одбијању приступа систему;

- акт енергетског субјекта за транспорт нафте нафтоводом или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему (поверени послови);
- даје мишљење по захтеву за изузеће од примене права на регулисани приступ систему и
- одлучује о другим питањима утврђеним законом.

Поред тога, Агенција је овлашћена да:

- прати примену методологија и одобрених регулисаних цена;
- доноси упутства и препоруке и даје смернице за примену методологија и других аката за чије доношење је овлашћена;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за достављање података и документације неопходних за рад Агенције;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за вођење књиговодствених евиденција за потребе регулације и за спровођење поступка раздвајања рачуна и других поступака утврђених законом;
- захтева измену правила о раду система и раду тржишта, као и других аката у складу са Законом и
- захтева од енергетских субјеката достављање података и документације неопходних за рад Агенције, у року који не може бити краћи од осам дана од дана пријема захтева.

Послови издавања и одузимања лиценци, као и одлучивање по жалбама су поверени послови.

Агенција обезбеђује недискриминаторни приступ системима, као и ефективну конкуренцију и ефикасно функционисање тржишта електричне енергије и природног гаса.

У извршавању ових послова Агенција прати:

- ефикасно раздвајање рачуна лиценцираних енергетских субјеката;
- извршење обавеза енергетских субјеката прописаних Законом;
- примену правила за расподелу прекограничних преносних капацитета у сарадњи са регулаторним телима других држава;
- примену механизма за отклањање загушења у преносном, односно у транспортном систему;
- време које је потребно операторима система да изврше прикључење на систем, односно отклањање квара у случају прекида испоруке;
- објављивање података од стране оператора преносног и транспортног система у вези са прекограничним капацитетима и коришћењем система;
- начин коришћења резерви у систему;
- услове и трошкове за прикључење на преносни или дистрибутивни систем нових произвођача електричне енергије, да би се гарантовала објективност, транспарентност и недискриминација, посебно имајући у виду трошкове и користи од различитих технологија за производњу електричне енергије из обновљивих извора и комбиноване производње електричне и топлотне енергије;
- начин на који оператори система и енергетски субјект који обавља делатност транспорта нафте нафтоводима, односно транспорта деривата нафте продуктоводима, извршавају обавезе утврђене Законом и
- ниво транспарентности и конкуренције, у сарадњи са органима надлежним за послове конкуренције.

Такође, Агенција учествује у раду међународних институција надлежних за развој регионалног и европског тржишта електричне енергије и природног гаса и има надлежности у спровођењу донетих препорука и одлука.

Из свега наведеног, произилази да су у делокругу рада Агенције послови везани за следеће енергетске секторе:

- електрична енергија,
- природни гас и
- нафта и деривати нафте.

Регулаторни послови Агенције, утврђени Законом могу се поделити у следећих пет основних група:

- регулација цена;
- лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности;
- надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса;
- одлучивање по жалбама и
- спровођење међународних споразума из надлежности Агенције.

7.1.2 Организација Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије је самостална у предузимању организационих и других активности којима се обезбеђује обављање законом утврђених послова. Према Закону, орган Агенције је Савет Агенције (у даљем тексту: Савет) који доноси све одлуке о питањима из надлежности Агенције већином гласова од укупног броја чланова Савета, осим ако законом и Статутом није другачије прописано.

Савет има председника и четири члана. Председник Савета заступа и представља Агенцију, руководи радом Савета, одлучује о питањима из делокруга рада Агенције утврђеним у члану 46. став 1. тачка 8) Закона, организује рад и руководи Агенцијом, предлаже одлуке и друга акта која доноси Савет и стара се о њиховом

извршавању, има овлашћења директора у пословима везаним за остваривање права и обавеза запослених и обавља друге послове у складу са законом, Статутом и овлашћењима Савета.

Савет доноси Статут, акт којим се уређује унутрашња организација и начин рада Агенције, Пословник о раду и друге опште акте у складу са законом. На Статут Агенције сагласност даје Народна Скупштина Републике Србије.

Савет Агенције је у 2013. години одржао 43 седнице, на којима су донете одлуке, сагласности, решења и друга акта у области регулације цена, успостављања и надзора тржишта енергије, издавања лиценци, унутрашње организације Агенције и других послова из надлежности Савета.

Организациона структура Агенције је успостављена на основу елабората консултантске куће KPMG, одобреног од стране Министарства надлежног за енергетику. Организација Агенције успостављена је тако да може одговорити захтевима ефикасности и рационалности њеног рада и пословања. У том смислу рад Агенције се одвија у оквиру четири сектора, са утврђеним делокругом рада, уз успостављање потребног степена међусобне координације у обављању комплексних послова за које је надлежно више сектора. То су:

- Сектор за енергетско-техничке послове;
- Сектор за економско-финансијске послове;
- Сектор за правне послове и
- Сектор за организационе и опште послове.

7.1.3 Независност и одговорност

Агенција је самосталан правни субјект и функционално је независна од било ког државног органа, као и од свих организација и лица која се баве енергетским делатностима.

Председник и чланови Савета за рад Агенције и за свој рад одговарају Народној скупштини и најмање једном годишње подносе јој извештај о раду Агенције. Извештај о раду садржи податке о раду Агенције у претходној години о њеном финансијском пословању и о стању у енергетском сектору Републике Србије у оквиру надлежности Агенције.

Агенција има посебне сопствене изворе финансирања, утврђене Законом, независне од државног буџета.

Агенција се финансира из средстава која се обезбеђују од накнада за лиценце за обављање енергетских делатности, дела цене за приступ систему утврђене методологијама, као и других прихода које Агенција оствари у обављању послова из своје надлежности. Агенција може добијати средства и из донација, осим из донација енергетских субјеката или са тим субјектима повезаних лица.

Прве две године, рад Агенције је финансиран из средстава која је обезбеђивала ЕУ, преко Европске агенције за реконструкцију, а сагласно уговору - Grant Agreement Establishment and Operation of the Energy Regulatory Agency (уговор о донацији) закљученим 29. јула 2005. године. Овим Уговором о донацији су утврђени обим и структура расхода Агенције у двогодишњем периоду (укључујући и трошкове запослених) и они су до сада, у седмогодишњем периоду имали знатно нижи раст од одговарајућих трошкова у јавном сектору, привреди и енергетици Србије. ЕУ је и након тог двогодишњег периода, све до данас, донацијама обезбеђивала подршку Агенцији у циљу унапређења њених професионалних капацитета. У истом циљу, подршку Агенцији је од 2007. до 2011. пружао и USAID.

Агенција, сагласно члану 48. Закона, доноси финансијски план којим се утврђују укупни приходи и расходи, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементе за целовито сагледавање политике зарада и запослености у Агенцији. На финансијски план сагласност даје Народна скупштина. Финансијски план се подноси Народној скупштини најкасније до краја октобра текуће године за наредну годину и, по добијању сагласности, Народне скупштине, објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије". Агенција је Народној скупштини редовно достављала финансијске планове. Народна скупштина је дала сагласност на Финансијски план Агенције за 2011. годину. До дана закључења овог извештаја Народна скупштина није разматрала Финансијски план Агенције за 2012, 2013. и 2014. годину, који су достављени Скупштини у законским роковима.

Годишњи обрачуни прихода и расхода Агенције подлежу ревизији од стране овлашћеног ревизора. Извештај ревизора се доставља Народној скупштини. Уколико се годишњим обрачуном прихода и расхода утврди да су укупно остварени приходи Агенције већи од укупно остварених расхода, разлика средстава се преноси у финансијски план као приход за наредну годину, с тим што се извори и висина прихода за наредну годину усклађују са реалним трошковима Агенције за ту годину.

Независност Агенције у односу на извршну власт огледа се и у томе што према Закону, председника и чланове Савета Агенције бира Народна скупштина Републике Србије. За председника и члана Савета се не могу бирати посланици у Народној скупштини Републике Србије, као ни посланици у скупштини аутономне покрајине, одборници, друга изабрана и постављена лица, нити функционери у органима политичких странака. За председника и члана Савета не могу бити бирани: посланици у Народној скупштини, као ни посланици у скупштини аутономне покрајине, одборници, друга изабрана и постављена лица, нити функционери у органима политичких странака; власници или сувласници у енергетским субјектима; лица којима су брачни другови, деца или сродници у правој линији независно од степена сродства или побочни сродници закључно са другим степеном сродства, власници или сувласници у енергетским субјектима; лица која су правоснажно

осуђена за кривична дела против злоупотребе службене дужности, корупцију, превару или за друга кривична дела која их чине неподобним за обављање функције на коју се бирају.

Такође, на ове функције не могу бити бирана ни лица која су правоснажно осуђена за кривична дела против службене дужности, корупцију, превару или за друга кривична дела која их чине неподобним за обављање функције на коју се бирају.

Агенција је дужна да, у складу са законом и другим прописима, чува тајност комерцијалних и других поверљивих пословних података који су јој достављени ради обављања послова из њене надлежности.

Рад Агенције се одвија у закупљеном пословном простору, а трошак закупа сноси Агенција. Агенција се обрађала надлежним државним органима са захтевом да се, у циљу рационализације трошкова, за потребе Агенције обезбеди пословни простор којим располаже држава, али до сада то питање није решено.

7.2 Активности Агенције у 2013. години

7.2.1 Регулација цена

У домену регулације цена, Савет Агенција је током 2013. године донео следеће методологије:

- Измену Методологије за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
- Измену и допуну Методологије за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
- Методологију за одређивање цене електричне енергије за јавно снабдевање;
- Измену Методологије за одређивање цене електричне енергије за јавно снабдевање и
- Измену Методологије за одређивање цене природног гаса за јавно снабдевање;

Савет Агенција је донео:

- Одлуку о цени електричне енергије за купопродају електричне енергије између ЈП ЕМС и ЈП ЕПС ради покривања компензационих програма и
- Одлуку о утврђивању цене системских услуга за 2014. годину.

Савет Агенција је дао:

- Сагласност на одлуку о цени приступа систему за пренос електричне енергије у фебруару 2013. године;
- Сагласност на одлуке о цени приступа систему за дистрибуцију електричне енергије за 5 операора дистрибутивних система, у јулу 2013. године;
- Сагласност на одлуку о цени електричне енергије за јавно снабдевање у јулу 2013. године;
- Сагласност на одлуке о цени природног гаса за јавно снабдевање за 32 јавна снабдевача у јануару и фебруару 2013. године;
- Сагласност на одлуке о цени природног гаса за јавно снабдевање за 33 јавна снабдевача у августу 2013. године и
- Сагласност на одлуке о цени природног гаса за јавно снабдевање за 33 јавна снабдевача у новембру 2013. године.

Сва наведена акта се налазе на интернет страници Агенције.

Сталне активности Агенције везане за регулацију цена су биле:

- сарадња са енергетским субјектима и обезбеђивање стручне помоћи у вези примене методологија за одређивање цена, као и праћење њихове правилне примене;
- праћење примене методологија за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, односно транспорт и дистрибуцију природног гаса и решавање по жалбама купаца, чиме се обезбеђује неопходан ниво њихове заштите и непосредно се доприноси правилној примени методологија у пракси;
- обезбеђивање стручне подршке енергетским субјектима у раздвајању делатности и сагледавање и контрола раздвојености њихових средстава и трошкова по делатностима;
- праћење и анализа података добијених од енергетских субјеката о оствареним трошковима и регулисаним ценама;
- полугодишње праћење и поређење остварених цена електричне енергије и природног гаса у региону и Европи;
- праћење трошкова грејања станова према ценама енергената у одговарајућем периоду године и
- анализа решења и предлога решења у регулацији цена и припрема предлога измена и унапређења постојеће регулативе и
- сарадња са Секретаријатом ЕнЗ, Европском комисијом и ACER, на решавању спорних питања у вези високих трошкова транзита кроз Мађарску за кориснике у Србији.

7.2.2 Лиценцирање енергетских субјеката

Послови који се односе на лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности су управни послови, које Агенција, сагласно Закону, обавља као поверене послове, а обухватају:

- издавање лиценци за обављање енергетских делатности;
- измене издатих лиценци;
- одузимање, укидање и доношење решења о престанку лиценци по сили закона;
- праћење испуњености прописаних услова енергетских субјеката за све време важења лиценце и
- вођење регистра издатих и одузетих лиценци.

Услови за издавање и одузимање лиценци и вођење регистра издатих лиценци, прописани су Законом и Правилником којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности, који доноси министарство надлежно за енергетику и ово су основни прописи које Агенција примењује у поступку лиценцирања. Правилник којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности објављен је (са прописаним обрасцима и доказима који су неопходни за подношење захтева за издавање лиценце за обављање енергетских делатности) на интернет страници Агенције.

Регистар издатих лиценци је јаван и исти се, осим у штампаном облику у писарници Агенције, води и у електронском облику и доступан је на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У циљу извршавања ових послова, Агенција, сагласно својим законским овлашћењима, доноси и Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности и утврђује за сваку календарску годину вредност коефицијента за обрачун висине накнаде за лиценце, посебном одлуком која се објављује у „Службеном гласнику РС“.

Ради обрачуна накнаде за издавање лиценце у 2013, Агенција је донела Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности („Службени гласник РС“, број 46/13).

Агенција у управном поступку доноси решење којим издаје лиценцу за обављање одговарајуће енергетске делатности у року од 30 дана од дана пријема уредног захтева. По наступању коначности решења којим је издата лиценца за обављање енергетске делатности, Агенција је уноси у регистар лиценци.

Агенција издаје лиценце за обављање 19 енергетских делатности утврђених Законом:

- производњу електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW);
- комбиновану производњу електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге);
- пренос електричне енергије и управљање преносним системом;
- дистрибуцију електричне енергије и управљање дистрибутивним системом;
- снабдевање електричном енергијом;
- јавно снабдевање електричном енергијом;
- организовање тржишта електричне енергије;
- производњу деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;
- складиштење нафте, деривата нафте и биогорива;
- трговину нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- транспорт и управљање транспортним системом за природни гас;
- складиштење и управљање складиштем природног гаса;
- дистрибуцију и управљање дистрибутивним системом за природни гас;
- снабдевање природним гасом;
- јавно снабдевање природним гасом и
- производњу биогорива преко 1000 t годишње.

Агенција је у 2013. години примила 116 захтева за издавање лиценце, што са 1.491 захтева примљених у периоду 2006–2012. чини укупно примљених 1.607 захтева.

У 2013. години, настављена је обрада непотпуних захтева из предходних година, као и захтева за примљених у тој години и до краја године Савет Агенције је донео решења о издавању 95 нових лиценци, док је у 66 предмета поступак окончан трајним одузимањем лиценце, њеним укидањем, престанком по сили закона, или одбацивањем непотпуног (неуредног) захтева. Крајем 2013. године било је укупно 851 важећа лиценца.

Захтеви су, у највећем броју случајева, због непотпуне документације враћани енергетским субјектима ради допуна и исправки, неким енергетским субјектима и више пута. По отклањању утврђених недостатака и комплетирању документације, по свим овим захтевима се поново одлучивало, ради провере испуњености услова за издавање лиценце. У поступку обраде је, из наведених разлога, више од 90 захтева.

Почев од 2008. године, поднето је и више захтева за измену решења којима је издата лиценца за обављање енергетских делатности, посебно у нафтном сектору - за обављање трговине моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, а највише због промене објеката у којима се обавља делатност. У току 2013. године, Савет Агенције је донео 69 решења којима су измењена првобитна решења о издавању лиценце за обављање ове делатности.

Агенција нема надлежности над енергетским субјектима који нису испунили услове за издавање лиценци. У 2013. години, није било налаза надлежних тржишних инспектора као основа за подношење пријава за привредни преступ против правних лица које обављају енергетску делатност без лиценце. Листа лиценци издатих у 2013. години, по делатностима, дата је у табели 7-1.

Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2013. по делатностима

Ред. бр.	Делатност	Поднето захтева	Одобрено лиценци
1.	Производња електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW)	3	0
2.	Комбинована производња електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге)	2	0
3.	Пренос електричне енергије и управљање преносним системом	0	0
4.	Дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом	0	0
5.	Снабдевање електричном енергијом	19	18
6.	Јавно снабдевање електричном енергијом	1	1
7.	Организовање тржишта електричне енергије	0	0
8.	Производња деривата нафте	1	1
9.	Транспорт нафте нафтоводима	0	0
10.	Транспорт деривата нафте продуктоводима	0	0
11.	Складиштење нафте, деривата нафте и биогорива	3	3
12.	Трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом	6	2
13.	Трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила	66	39
14.	Транспорт и управљање транспортним системом за природни гас	1	2
15.	Складиштење и управљање складиштем природног гаса	0	0
16.	Дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас	2	0
17.	Снабдевање природним гасом	2	2
18.	Јавно снабдевање природним гасом	10	27
19.	Производња биогорива преко 1000 t годишње	0	0
	Укупно	116	95

Актуелни регистар лиценцираних енергетских субјеката по делатностима се налази на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

7.2.3 Надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса

Законом је предвиђено да се, у циљу правилног функционисања тржишта, донесу, односно ускладе са новим Законом, сва Законом предвиђена правила, којих има 12. Агенција је донела Правила о промени снабдевача („Службени гласник РС“, број 93/12), а крајем 2013. и Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисање квалитета испоруке електричне енергије и природног гаса.

Осталих 10 правила доносе енергетска предузећа, након прибављене сагласности Агенције.

Током 2013. године, Агенција је дала сагласност на:

- Правила о раду система за транспорт природног гаса, („Службени гласник РС“, број 74/13);
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета за период 01.01.2014.-31.12.2014. године,
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-мађарској граници за 2014. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Мађарске – MAVIR ZRt. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП EMC о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступа прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“);
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-румунској граници за 2014. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Румуније – CCCN TRANSELECTRICA – S.A. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП EMC о поступку

и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“);

- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-бугарској граници за 2014. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Бугарске – Електроенергиен систем оператор ЕАД и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“) и
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-хрватској граници за 2014. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Хрватске – Хрватски оператор приеносног суства ХОПС и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2014. годину“).

У завршној фази је израда Правила о раду система за транспорт природног гаса, које припрема Yugorosgaz а.д, као и правила о раду система за дистрибуцију природног гаса ЈП Србијагас на која сагласност даје Агенција.

У току је усклађивање са Законом донетих правила о раду преносног система електричне енергије, правила о раду дистрибутивног система електричне енергије и правила о раду система за транспорт нафте нафтеводима, која ће бити донета након давања сагласности од стране Агенције. Правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима нису и неће бити донета док не буду изграђени продуктоводи у јавној употреби.

Током 2013. године, Агенција је пратила примену донетих правила кроз анализу потреба и иницијатива за измене и допуне ових правила и учешће у раду комисија за праћење њихове примене. Комисије су, у складу са правилима формирали ЈП ЕМС - за преносни систем и ЈП ЕПС заједничку комисију за свих пет дистрибутивних ПД. У овим комисијама, у раду учествује и по један представник Агенције. Комисије још нису формирали ЈП Транснафта - за праћење правила за транспорт нафте нафтеводима и ЈП ЕМС – за правила рада тржишта електричне енергије.

7.2.4 Одлучивање по жалбама

Послови одлучивања по жалбама (другостепени управни поступак), које Агенција обавља као поверене послове, према Закону, обухватају одлучивање по жалбама:

- изјављеним на акте оператора система о одбијању, односно на недоношење одлука по захтевима за прикључење на систем;
- на акта оператора система о одбијању приступа систему и
- на акта енергетског субјекта за транспорт нафте нафтеводима или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему.

У поступку решавања по жалбама купаца, односно корисника система, Агенција настоји да се обезбеди неопходан ниво њихове заштите и непосредно доприноси правилној примени методологија и других прописа.

У 2013. години, примљено је укупно 307 жалби на рад и поступање енергетских субјекта из различитих домена њиховог пословања, од којих је 202 у надлежности Агенције, а 105 жалби има карактер различитих представки и притужби.

Агенција је за све примљене представке и притужбе обрадила и доставила одговоре њиховим подносиоцима, уз прослеђивање предмета надлежним државним органима на даљи поступак.

Што се тиче жалби за чије решавање је у другом степену надлежна Агенција, у 2013. години су обрађене све 202 примљене жалбе које су поднете из разлога прописаних Законом и то:

- због недоношења решења од стране надлежног енергетског субјекта у првом степену по захтеву за прикључење објекта купца или произвођача на систем за дистрибуцију електричне енергије или природног гаса (тзв. „ћутање управе“) – 52 жалбе;
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије или природног гаса којима се одбија захтев за прикључење на систем – 50 жалби и
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије којима се одобрава прикључење на систем, али се купци жале на трошкове прикључења, или техничке услове под којима је одобрено прикључење, или су жалбе поднете на процесне одлуке енергетских субјекта за дистрибуцију електричне енергије о обустави поступка или одбацивању захтева – 100 жалби.

Највише жалби је изјављено на акта оператора дистрибутивних система електричне енергије и то 185 жалби, док је 17 жалби изјављено на акт оператора дистрибутивног система природног гаса.

У циљу смањења броја жалби и уједначавања праксе оператора дистрибутивних система електричне енергије у поступцима по захтевима за прикључење објекта правних или физичких лица на електроенергетску мрежу, Агенција је наставила са праксом да почетком године анализира све примљене жалбе и утврди најчешће разлоге за поништавање решења о прикључењу у поступцима вођеним по жалбама. Да би се смањио број незаконитих решења донетих од стране привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије, током 2013. године организовано је више заједничких састанака са овим енергетским субјектима, на којима је Агенција указала на најчешће повреде процесних, али и материјално-правних прописа, који доводе до

доношења незаконитих решења, као и на законом прописане обавезе енергетских субјеката у поступку прикључења.

Тренд пораста броја жалби је био заустављен у 2011. години, али је настављен и у 2013. години, па ће Агенција и у наредном периоду наставити рад на подучавању стручних лица оператора дистрибутивних система електричне енергије, односно природног гаса, који одлучују по захтевима за прикључење на систем.

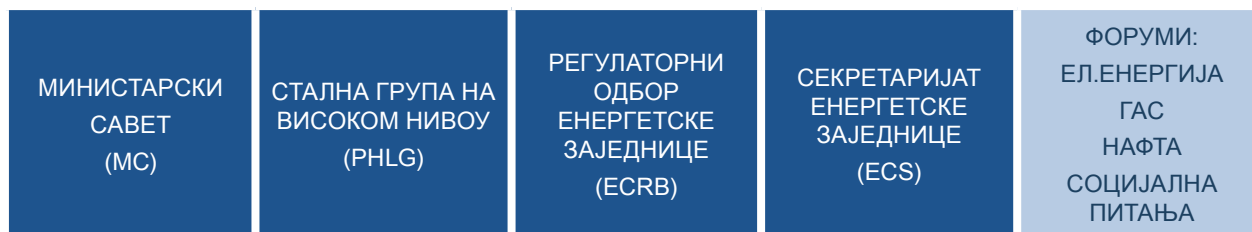
7.2.5 Међународне активности

Важан део активности Агенције односи се на спровођење међународних споразума које је наша земља потписала. Ово се пре свега односи на учешће у раду институција ЕнЗ. Потписивањем међународног правно обавезујућег „Уговора о оснивању Енергетске заједнице“ 25. октобра 2005. године у Атини, земље југоисточне Европе (и УНМИК за АПКМ) и ЕУ су започели процес стварања ЕнЗ са циљем проширења унутрашњег тржишта енергије ЕУ на регион југоисточне Европе.

Основни задаци ЕнЗ су:

- успостављање стабилног регулаторног и тржишног оквира у југоисточној Европи и ЕУ у циљу привлачења инвестиција у секторе електричне енергије и природног гаса, како би се омогућило стабилно снабдевање енергијом, неопходно за економски развој и социјалну стабилност;
- стварање јединственог правног оквира за трговину електричном енергијом и гасом у југоисточној Европи и ЕУ;
- унапређење сигурности снабдевања кроз обезбеђивање стабилне инвестиционе климе у којој би могле да се развију везе са каспијским, северноафричким и блискоисточним резервама гаса и да се експлоатишу домаће резерве природног гаса, угља и хидроенергетски потенцијал;
- побољшање стања животне средине, повећање енергетске ефикасности и употребе обновљивих извора енергије у региону и
- развој конкурентног тржишта енергије и коришћење предности економије обима.

Уговором о оснивању ЕнЗ су осниване и регионалне институције потребне за функционисање паневропског тржишта енергије: Министарски савет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор ЕнЗ, Секретаријат ЕнЗ, Форум за електричну енергију и Форум за гас. Накнадно су установљени Форум за нафту и Социјални форум.

Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице

Агенција учествује у раду Регулаторног одбора ЕнЗ (саветодавно тело Министарског савета ЕнЗ са могућим извршним функцијама), као и у раду Форума за електричну енергију, Форума за природни гас и Социјалног форума.

Агенција доприноси и извршавању обавеза које је наша земља преузела у оквиру процеса Стабилизације и придруживања и Унапређеног сталног дијалога (поглавља која се односе на енергетику и регионалну сарадњу).

Агенција је пуноправни члан Регионалне асоцијације регулатора у енергетици (ERRA - Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица.

7.2.5.1 Атински процес и Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB)

У складу са обавезама које проистичу из Уговора о оснивању ЕнЗ, Агенција активно учествује у раду институција ЕнЗ, водећи при томе рачуна о заштити интереса купаца, као и о положају и циљевима електроенергетске и гасне привреде Републике Србије и уз координацију са државним органима у оквиру надлежности утврђених законом.

Агенција је дала запажен допринос разради организације и начина функционисања регионалног и паневропског тржишта електричне енергије и природног гаса кроз активно учешће у раду институција ЕнЗ и стручних тимова основаних у оквиру тих институција. Председник Савета Агенције је изабран крајем 2008. године за председника Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB) и ову функцију је обављао до марта 2010. године. Представник Агенције председава Радном групом за електричну енергију Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB WG-E) од почетка 2007. године, а неколико представника Агенције председава и подгрупама ECRB-a.

Агенција је у 2013. години учествовала у следећим активностима институција ЕнЗ:

Електрична енергија

- анализа регулаторних аспеката техничких, економских и правних подлога за оснивање Канцеларије за координисане аукције, као и имплементације механизма координисаних аукција за расподелу преносних капацитета на интерконективним водовима;
- анализа постојећих баланских механизма у региону југоисточне Европе и сагледавање могућности њиховог унапређивања;
- подршка и праћење спровођења Регионалног акционог плана за интеграцију тржишта електричне енергије у југоисточној Европи и његово функционално интегрисање у паневропско тржиште електричне енергије;
- идентификација опција за поједностављење режима лиценцирања за трговину електричном енергијом у региону;
- идентификација опција за регулаторне подстицаје за изградњу нових преносних капацитета и иницирање сарадње регулаторних тела у региону по питању инвестиционих пројеката регионалних димензија;
- припрема механизма за надзор тржишта електричне енергије у југоисточној Европи и
- обновљиви извори енергије (ОИЕ) - размена искустава у погледу утицаја регулаторних режима на обим и динамику изградње ОИЕ у региону.

Природни гас

- анализа регулаторних питања од значаја за изградњу гасног прстена ЕнЗ; обезбеђивање подлога за идентификацију пројеката од интереса за Енергетску заједницу; анализа утицаја нових збивања на тржишту гаса на развој „Гасног прстена Енергетске заједнице“ и
- упоредна анализа улоге регулаторних тела у изради и надзору извршења десетогодишњих планова развоја оператора транспортних система.

Заштита социјално угрожених купаца

- учешће у ажурирању документа ЕнЗ о положају и начинима заштите енергетски угрожених купаца из 2011. године;
- анализа уговора о снабдевању електричном енергијом и природним гасом у контексту заштите права потрошача и израда препорука за унапређење сагласно најбољој регулаторној пракси;
- упоредни преглед елемената тарифа за преносне и дистрибутивне мреже као и за крајње купце и начина њиховог израчунавања;
- преглед услова, механизма и процедура за прикључивање на мрежу у региону и предлози за њихово унапређење и
- упоредни преглед малих произвођача електричне енергије у региону, анализа услова пословања и препоруке за њихово побољшање.

Радна група ЕнЗ за стратегију

Агенција је, директно и кроз подршку Министарству надлежном за енергетику, учествовала у активностима Радне групе ЕнЗ за стратегију (Strategy Task Force), чији је циљ био идентификација пројеката од регионалног значаја (PECI- пројекти од интереса за Енергетску заједницу) који ће бити промовисани од стране Европске комисије, ЕнЗ и међународних финансијских институција.

7.2.5.2 Регионална асоцијација регулатора у енергетици (ERRA)

Агенција је пуноправни члан ERRA (Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица. ERRA удружује регулаторе из југоисточне и источне Европе, земаља бившег СССР-а, NARUC – удружење регулатора САД, као и регулаторе неких земаља Азије и Африке. У циљу идентификације најбољих регулаторних механизма у више области теорије и праксе регулације (регулација цена, конкуренција и тржиште енергије, лиценцирање итд.), сагледавања могућности њихове примене у Србији и изградње капацитета Агенције, Агенција је у 2013. години активно учествовала у следећим активностима ERRA:

- Комитет за лиценце и тржиште (представник Агенције је потпредседник Комитета од 2011. године)
  - методологије за утврђивање цена прикључака нових производних објеката и системи подстицаја за обновљиве изворе енергије;
  - регулаторни подстицаји за побољшање конкурентности обновљивих извора енергије на тржишту;
  - регулаторни механизми којима се подстиче енергетска ефикасност у секторима производње и потрошње енергије; нова директива ЕУ о енергетској ефикасности;
  - анализа функционисања тржишта зелених сертификата;
  - употреба прихода од алокације капацитета на интерконекторима;
  - регулаторни подстицаји за развој дистрибутивних мрежа;
  - регулаторна подршка стварању и функционисању регионалних тржишта електричне енергије и механизми надзора;

- правни основ и практична имплементација приоритетног приступа обновљивих извора енергије регионалним тржиштима и унутрашњим и прекограничним преносним капацитетима;
- одредбе уредбе о транс европским мрежама (ТЕН-Е) о процесу издавања енергетских дозвола;
- искуства европских оператора преносних система о раздвајању и сертификацији;
- развој система надзора veleпродајног тржишта електричне енергије у Енергетској заједници;
- анализа искустава у ЕУ о процесу одобравања правила за расподелу прекограничних преносних капацитета унутар регионално координисаног механизма и
- анализа искустава у припреми и одобравању заједничких правила за алокацију капацитета Канцеларије за координисане аукције и
- представљање циљног модела дневног тржишта електричне енергије у ЕУ.
- Комитет за тарифе и цене (представник Агенције је потпредседник Комитета од 2011. године)
  - увођење модела дугорочних просечних инкременталних трошкова у енергетском сектору;
  - регулаторно рачуноводство (раздвајање различитих елемената трошкова);
  - регулаторна пракса одобравања профита као елемента поступка одређивања тарифа;
  - регулаторни подстицаји за развој инфраструктуре;
  - упоредна анализа регулаторне праксе у одређивању цена прикључивања на дистрибутивне мреже; подстицаји за дистрибуирану производњу;
  - идентификација показатеља квалитета испоруке у тарифама за дистрибуцију; подстицаји и пенали;
  - упоредна анализа трошкова дистрибуције у земљама чланицама;
  - база података цена електричне енергије и природног гаса у земљама чланицама и
  - директни и индиректни (кроз тарифе за коришћење мрежа) утицај подстицајних цена за обновљиве изворе енергије на тарифе за крајње купце.
- Радна група за правна питања регулације (представник Агенције председава овом радном групом од 2008. године)
  - анализа захтева нових прописа ЕУ о енергетској ефикасности;
  - представљање и анализа механизма надзора тржишта Агенције за сарадњу регулаторних тела у енергетици (ACER), захтеви и имплементација уредбе ЕУ о интегритету тржишта и транспарентности (REMIT);
  - преглед поступака одобрења заједничких правила за аукције преносних капацитета на интерконекторима, процедуре и сарадња независних регулаторних тела у ERRA;
  - размена искустава о мерама које регулаторна тела предузимају у циљу унапређивања енергетске ефикасности (подстицаји, субвенције итд.) и моделима администрирања (држава, предузеће, трећа страна);
  - анализа правних аспеката оснивања, рада и надзора регионалних тржишта енергије;
  - упоредна анализа улога регулаторних тела у процесима издавања дозвола и лиценци за енергетску инфраструктуру;
  - расподела одговорности између регулаторних тела задужених за енергетику и конкуренцију;
  - интеграција тржишта и интероперабилност транспортних система за природни гас и
  - правни аспекти и процедуре за дистрибуирану производњу електричне енергије.

7.2.5.3 Европске интеграције

Агенција је учествовала на више састанака „Унапређеног сталног дијалога са ЕУ“ о енергетици, на којима је представила стање спровођења обавеза из њене надлежности, а које се односе на регулаторна питања у енергетском сектору и регионалне интеграције. Активности Агенције - доношење и одобравање прописа којима се уређује тржиште енергије и њихова пуна примена - су у значајној мери допринеле позитивној оцени напретка Републике Србије у области унутрашњег тржишта енергије у оквиру поглавља 15 (енергетика) Годишњег извештаја Европске комисије о напретку Србије у процесу приступања ЕУ из 2013. године.

Представници Агенције активно учествују у раду Преговарачке групе 15 - енергетика, задужене за преговоре са ЕУ у области енергетике.

У оквиру подгрупе за енергетику Стручне групе координационог тела за припрему и преговоре о приступању Србије ЕУ, Агенција је дала допринос припреми Националног програма за усвајање правних тековина ЕУ 2013-2016 (NPAА) и учествује у имплементацији и праћењу програма.

7.2.6 Остале активности

Агенција је активно учествовала у припреми подзаконских аката који су битни за обављање послова из њене надлежности, па и осталих подзаконских аката (Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, Уредба о енергетски заштићеном купцу, уредбе којима се уређује коришћење обновљивих извора енергије, пропис којима се уређује обавезан удео биогорива у сектору саобраћаја и мере за његово достизање, подстицајне мере за производњу биогорива и критеријуми за одрживу производњу биогорива,

подзаконски акти Закона о ефикасном коришћењу енергије, Национални акциони план за обновљиве изворе енергије). Такође, активно је учествовала у припреми измена и допуна Закона о енергетици.

Агенција је надлежним министарствима доставила своје ставове и сугестије на нацрте Закона о енергетици и других важних системских закона, као што су Закон о планирању и изградњи и Закон о ефикасном коришћењу енергије, а учествовала је у активностима везаним за придруживање Србије Светској трговинској организацији.

Агенција је учествовала у раду Радне групе Министарства за разматрање и праћење сигурности снабдевања енергијом и енергентима.

Агенција од почетка учествује, у оквиру Радне групе надлежног Министарства, у припреми и изради Стратегије развоја енергетике Србије до 2030. године, кроз анализу урађених материјала и предлагање измена и допуна, како би се унапредио и добио целовит, конзистентан и квалитетан документ.

Агенција је пружила помоћ Министарству у припреми Уредбе о начину одређивања највиших и најнижих просечних цена топлотне енергије у грејној сезони.

Агенција велику пажњу поклања даљем стручном усавршавању својих кадрова, тако да је и током 2013. године одржан низ тренинга и обука из области које су од значаја за даље унапређење рада Агенције у домену регулације цена и успостављања тржишта енергије.

Започет 2012. години, у 2013. години је настављен твининг пројекат између Агенције и словачког регулаторног тела Regulatory Office for Network Industries, који финансира ЕУ кроз ИПА програм. Циљ пројекта је унапређење регулаторних механизма који се односе на регулацију цена, надзор тржишта, сигурност снабдевања и изградња капацитета Агенције како би она била у стању да одговори повећаном обиму и сложености посла који произилазе из новог Закона о енергетици, развоја конкурентног тржишта енергије и имплементације Трећег пакета прописа о интерном тржишту енергије ЕУ.

8. ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ

Финансијско пословање Агенције за 2013. годину се одвијало у складу са Финансијским планом којим су утврђени укупни приходи и расходи Агенције, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементи за целовито сагледавање политике зарада и запослености. Агенција је у складу са обавезама из Закона доставила Народној скупштини финансијски план за 2013. годину на сагласност. У овом извештају је приказано коришћење средстава по наменама, из прихода добијених, у складу са Законом и финансијским планом, из накнаде за издавање лиценци, дела тарифе за приступ и коришћење система, донација и рефундација и финансијских и осталих прихода.

Табела 8-1: Укупни приходи Агенције у 2013.

динара			
Ред. бр.	Приходи	План	Остварено
1	Приход од лиценци	46.535.100	64.024.090
2	Приход од регулаторне накнаде	128.116.896	134.161.978
3	Разграничени приход из претходне године	4.592.515	
4	Приход од донација и рефундација	1.500.000	1.667.395
5	Финансијски и остали приходи, наплаћена исправљена потраживања за лиценце и регулаторну накнаду	1.150.000	26.983.243
	УКУПАН ПРИХОД	181.894.511	226.836.707

Напомене уз Табелу 8-1:

Лиценце су током претходних година издаване у складу са Законом из 2004. и подзаконским актима који се односе на лиценце, са роком важења од 10 година, с тим што се на основу тада важећих Критеријума и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце за обављање енергетске делатности, за сваку годину утврђивала висина накнаде за лиценце која покрива период за наредних 12 месеци од датума њеног издавања. Отуда је, у складу са међународним рачуноводственим стандардима, а на основу датума њиховог издавања, вршено разграничење прихода по овом основу на део који се односи на текућу годину и на део прихода који се преноси у наредну годину. На тај начин је обрачунат сразмерни део накнаде за лиценце за 2012. годину у износу од 32.554.370 динара који се преноси у 2013. годину и као такав чини део укупно исказаног прихода од лиценци у 2013. години. У 2013. години су, у складу са Законом из 2011. усвојени нови Критеријуми и мерила за одређивање накнаде за лиценцу по којима се накнада утврђује једнократно и истовремено са издавањем лиценце, а односи се на цео период важења лиценце од 10 година. У складу са новим Критеријумима су обрачунати одговарајући приходи за лиценце за 2013. годину у укупном износу од 31.469.720 динара.

Приход од регулаторне накнаде, односно од дела тарифе за приступ и коришћење система за пренос електричне енергије, транспорт природног гаса и транспорт нафте нафтоводима, у износу од 134.161.978 динара се обрачунава квартално током године и зависи од висине максимално одобреног прихода енергетских субјеката. Овако остварени приход је већи од планираног за 2013. годину за 5 % и резултат је динамике и активности регулисаних енергетских субјеката на подношењу захтева за сагласност на цене током 2013. године.

Приходи од донација и рефундација се формирају у висини утрошених средстава, а у овом случају то је обрачун амортизације опреме из донације за 2013. годину у износу од 82.000 динара, који терети набавну вредност опреме добијене из донације у 2005. и 2006. години и као такав се приходује, као и од рефундација дела трошкова службених путовања у иностранство од Секретаријата ЕнЗ (по основу Уговора о оснивању ЕнЗ која покрива трошкове смештаја и превоза за учеснике одређених састанака ове асоцијације) у износу од 1.585.395 динара. С обзиром да су донирана средства у највећој мери отписана, то је и учешће амортизације ових средстава у приходима у значајној мери смањено. Са друге стране редовно учешће запослених Агенције у активностима радних група ЕнЗ као и раст курса евра и ефекат девизно-динарског прерачуна, утицали су да остварени приходи по овом основу буду нешто већи у односу на План, а на нивоу остварења у претходној години.

Финансијске и остале приходе чине приходи од камата по виђењу које банка зарачунава и приписује динарском пословном рачуну, позитивних курсних разлика кроз курсирање стања на девизном рачуну као и остали непословни и ванредни приходи, а све три ставке у 2013. години износе укупно 1.398.793 динара.

Значајну ставку прихода у 2013. години чине наплаћена исправљена потраживања из 2011-2012. године, пре свега за регулаторну накнаду у износу од 25.131.044 динара и за лиценце у износу од 453.406 динара.

Сав вишак прихода над расходима у обрачунској 2013. години се, у складу са Законом, преноси у наредну 2014. годину и сходно њиховом износу се умањују и усклађују основни приходи Агенције у 2014, а у табели 8-2 о укупним расходима, ради евиденције и упоредивости са планом, исказан је на позицији резерве за непредвиђене издатке и набавку опреме – вишак прихода над расходима.

Табела 8-2: Укупни расходи Агенције у 2013.

			динара	
Ред. бр.	Расходи	Планирано за 2013.	Остварено у 2013.	
1	Трошкови материјала	3.798.023	2.987.106	
1.1	- трошкови материјала (режиј. канцелар. разног)	1.801.745	1.347.210	
1.2	- трошкови горива и енергије	1.996.278	1.639.896	
2	Трошкови зарада и накнада зарада	126.172.361	114.991.625	
2.1	- трошкови зарада и накнада зарада (брutto)	101.642.740	91.031.347	
2.2	- трошкови доприноса на терет послодавца	17.532.878	16.293.930	
2.3	- накнаде по осталим уговорима		56.873	
2.4	- остали лични расходи и накнаде	6.996.743	7.609.475	
3	Трошкови производних услуга	23.091.323	21.753.783	
3.1	- трошкови транспортних услуга	2.087.370	1.938.986	
3.2	- услуге одржавања	1.708.067	1.535.984	
3.3	- закупнине	16.201.728	15.425.897	
3.4	- реклама и пропаганда	218.732	163.846	
3.5	- остале услуге	2.875.426	2.689.070	
4	Амортизација и резервисање	4.526.933	4.217.519	
5	Нематеријални трошкови	9.874.837	4.635.779	
5.1	- непроизводне услуге	8.002.923	2.539.629	
5.2	- репрезентација	285.444	286.624	
5.3	- премије осигурања	470.376	349.536	
5.4	- платни промет	189.864	228.880	
5.5	- чланарине	408.000	391.770	
5.6	- трошкови пореза и накнада	472.735	828.039	
5.7	- остали нематеријални трошкови	45.494	11.300	
6	Финансијски и остали расходи	10.000.000	12.780.816	
	УКУПНИ РАСХОДИ	177.463.476	161.366.627	
7	Резерва за непредвиђене издатке и набавку опреме - вишак прихода над расходима	4.431.035	65.470.079	
	СВЕГА РАСХОДИ=ПРИХОДИ	181.894.511	226.836.707	

Напомене уз Табелу 8-2:

У извештајној 2013. години, укупни расходи су покривени приходима, а од укупно планираних расхода за 2013. годину су мањи за 10%.

Све главне позиције остварених расхода су на нивоу планираних или испод овог нивоа. Трошкови материјала и енергије заједно посматрано су мањи за око 20% у односу на план, због коришћења остатка залиха из претходне године као и крајње рационалног трошења и штедње.

Трошкови зарада и накнада зарада су за 9% нижи од планираних, пре свега због примене ограничења зарада на максимално прописану током целе 2013. године, као и због неоствареног плана пријема нових радника с обзиром да Народна скупштина није разматрала Финансијски план Агенције за 2013. годину. У 2013. години и почетком 2014. је настављен одлив квалитетних кадрова из Агенције (укупно је деветоро запослених напустило Агенцију током њеног трајања што представља одлив од близу 25% укупног броја запослених) Ова појава је свакако последица вишегодишњег знатно споријег раста зарада у Агенцији у односу на јавни и приватни сектор у области енергетике, што у условима ограниченог пријема запослених, по разним основама, може негативно да се одрази на квалитет и динамику обаљања послова поверених Агенцији.

Нематеријални трошкови су на нивоу 50% од планираних, пре свега због планираног ангажовања консултаната, које ни ове 2013. године није било реализовано јер се настојало да се сви послови заврше сопственим расположивим ресурсима. Током 2013. године је трајао Twining пројекат финансиран од стране ЕУ као међусобна размена искуства и заједничко усавршавање кадрова Агенције за енергетику Републике Србије и Регулаторне Агенције Републике Словачке у циљу помоћи у спровођењу реформи и структурирању енергетског сектора Србије у складу са захтевима Споразума о оснивању Енергетске заједнице.

Већи раст трошкова у односу на план бележе остали лични расходи и накнаде и то за 9%. Раст ових трошкова, у највећој мери је последица раста трошкова на име службених путовања у иностранство, која су већа од

планираних пре свега због непланираних активност запослених у Агенцији у раду државних органа на имплементацији одредби Бриселског споразума које се односе на енергетику.

Већи раст, у односу на план, и то за 28% имају финансијски и остали расходи. Главни разлог томе је исправка ненаплаћених потраживања за регулаторну накнаду (потраживања старија од 60 дана) као и потраживања за лиценце, што је у највећој мери резултат ефеката финансијске кризе и смањене ликвидности, као и значајне флукуације енергетских субјеката, где је велики број њих престао са радом а привремено или трајно им је одузета лиценца због неплаћања ове накнаде.

Укупна потраживања Агенције по свим основама на дан 31.12.2013. износе 50.921.621 динар, од чега потраживања по основу издатих лиценци износе 8.265.794 динара, а од регулаторне накнаде 42.655.827 динара.

На основу Правилника о рачуноводству и рачуноводственим политикама, извршена је исправка вредности ненаплаћених потраживања за лиценце и регулаторну накнаду на дан 31.12. 2013. године у износу од 10.050.775 динара. Исправка по овом основу чини 5% укупног прихода од накнади за лиценце и регулаторне накнаде. Овај податак указује да је ризик по основу наплате потраживања увек присутан због сталних промена у пословању енергетских субјеката, а за који је реално очекивати да ће се наставити и у наредном периоду. Сходно томе, ради обезбеђења континуираног и поузданог пословања Агенције, вишак прихода над расходима је адекватна резерва која не би била само у функцији занављања основних средстава већ би давала и одређену сигурност у пословању Агенције у условима када, сходно законским оквирима, не постоје други извори финансирања на које се може рачунати у пословању Агенције.

Агенција је из сопствених средстава набављала опрему у периоду 2007–2012. године, како је наведено у Табели 8-3, а такође је остварила набавке током 2013. из дела резерве планиране за непредвиђене издатке и набавку опреме, увек у складу са планом набавки и јавних набавки и то углавном ради замене дела отписаних основних средстава, пре свега рачунарске опреме.

Табела 8-3: Набавка основних средстава Агенције

	динара				
	2007 - 2009	2010	2011	2012	2013
Путничка возила	0	1.893.554	3.019.655	2.126.167	0
Рачунарска опрема. софтвер, мрежа	3.706.112	2.720.731	5.228.694	2.544.052	2.478.749
Канцеларијски намештај и опрема	1.672.714	64.883	414.978	392.217	239.964
Телефони, телефонска централа	318.339	224.090	337.582	120.694	137.525
Видео надзор, мрежа	1.060.207	0	0	0	0
УКУПНО	6.757.372	4.903.258	9.000.909	5.183.130	2.856.238

Неотписана вредност сталне имовине на дан 31.12.2013. године износи 11.908.725 динара, односно 34% бруто набавне вредности средстава, што указује на висок степен отписаности и потребу редовног обнављања опреме.

Садржај табела

Табела 1-1: Енергетика Србије (без АПКМ) – неки показатељи за 2011. и 2012.	5
Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности	10
Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2013. (без АПКМ)	10
Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2013. (без АПКМ).....	11
Табела 3-4: Дужина водова ГД за дистрибуцију електричне енергије на крају 2013. (без АПКМ).....	12
Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005–2013. (без АПКМ)	13
Табела 3-6: Кретање годишњег нивоа просечних одобрених цена преноса	15
Табела 3-7: Тарифе за приступ преносном систему од 1.03.2013.	15
Табела 3-8: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС.....	16
Табела 3-9: Основни показатељи остварења плана преноса.....	16
Табела 3-10: Транзит електричне енергије по месецима у току 2013. (физички токови).....	16
Табела 3-11: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без АПКМ)	17
Табела 3-12: Средње месечне вредности NTC за смер улаза у Србију у 2013. (MW).....	18
Табела 3-13: Средње месечне вредности NTC за смер излаза из Србије у 2013. (MW).....	18
Табела 3-14: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.....	19
Табела 3-15: Број учесника у месечним аукцијама за 2013.	19
Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.....	19
Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 9, 10, 11. и 12. седмицу у 2013. (седмице у којима је било загушења)	20
Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2013.....	20
Табела 3-19: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској и српско-румунској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2013.....	20
Табела 3-20: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008–2013.	21
Табела 3-21: Део екстерних и интерних трансакција које се односе на АПКМ од 2008–2013.	21
Табела 3-22: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2013.	21
Табела 3-23: Кретање годишњег нивоа просечних одобрених цена дистрибутивног система – укупно Србија (без АПКМ)	23
Табела 3-24: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2005–2013.	24
Табела 3-25: Годишњи ниво просечне одобрене цене за крајње купце.....	24
Табела 3-26: Број учесника на тржишту од 2008. до 2013.....	29
Табела 3-27: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2013.	31
Табела 3-28: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005–2013.....	32
Табела 3-29: Број мерних места у 2012. и 2013.	32
Табела 3-30: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009–2013.	35
Табела 3-31: Захтеви за прикључење по напонским нивоима.....	39
Табела 3-32: Прикључење објеката по напонским нивоима	39
Табела 3-33: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије у 2013.	42
Табела 3-34: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије по новој Уредби – важе од 01.01.2014.	43
Табела 3-35: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2013.....	44
Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности	48
Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010–2013.....	48
Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система.....	49
Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010–2013.	51
Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2013.	51
Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2012. и 2013.....	52
Табела 4-7: Број купаца на крају 2012. и 2013.....	53
Табела 4-8: Структура потрошње у 2012. и 2013.....	53
Табела 4-9: Цене приступа систему за транспорт 2013.....	54
Табела 4-10: Кретање годишњег нивоа одобрених цена транспорта природног гаса.....	54
Табела 4-11: Усклађеност рада ЈП Србијагас и Yugorgas, а.д. са захтевима члана 8 Директиве 2003/55/ЕС	55
Табела 4-12: Транспортоване количине природног гаса у 2012. и 2013.	55
Табела 4-13: Просечне одобрене цене операторима дистрибутивног система.....	57
Табела 4-14: Дистрибуиране количине природног гаса у 2013.....	58
Табела 4-15: Просечан ниво одобрене цене природног гаса за тарифне купце	59
Табела 4-16: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту.....	64
Табела 4-17: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2012. и 2013.....	65
Табела 5-1: Цене приступа транспортном систему	70
Табела 6-1: Преглед оствареног износа умањења за енергетски заштићеног купца (ЕЗК).....	73
Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2013. по делатностима.....	82
Табела 8-1: Укупни приходи Агенције у 2013.	89
Табела 8-2: Укупни расходи Агенције у 2013.	90
Табела 8-3: Набавка основних средстава Агенције	91

Садржај слика

Слика 1-1: Упоредни показатељи за Србију и Европску унију у 2011.	5
Слика 2-1: Отвореност тржишта у 2013.	6
Слика 2-2: Шема поступка промене снабдевача на захтев купца	7
Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора	9
Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2013. (без АПКМ).....	11
Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без АПКМ)	12
Слика 3-4: Структура производње у 2013. (без АПКМ).....	13
Слика 3-5: Структура цене преноса (€/MWh).....	15
Слика 3-6: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Србије у 2013.	17
Слика 3-7: Остварена просечна годишња цена приступа дистрибутивном систему у 2013.....	23

Слика 3-8: Цене електричне енергије за домаћинства – друга половина 2013.	25
Слика 3-9: Структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2013.	26
Слика 3-10: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2013.	27
Слика 3-11: Шема тржишта електричне енергије	28
Слика 3-12: Количине електричне енергије по активностима снабдевача током 2012. и 2013.	29
Слика 3-13: Увоз, извоз и транзит снабдевача у 2013.	30
Слика 3-14: Куповина/продаја између снабдевача, односно између снабдевача и ЕПС-а у 2013.	30
Слика 3-15: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2013. (без АПКМ).....	32
Слика 3-16: Просечно трајање прекида напајања	36
Слика 3-17: Узроци непланираних прекида и њихово учешће у неиспорученој енергији услед непланираних прекида у 2013.	36
Слика 3-18: SAIFI и SAIDI за период 2009 - 2013.	37
Слика 3-19: Учешће узрока непланираних прекида у SAIFI и SAIDI за 2013. годину.....	37
Слика 3-20: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за непланиране прекиде.....	38
Слика 3-21: Учешће прекида/догађаја у зависности од дужине трајања прекида за планиране прекиде	38
Слика 3-22: Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна	40
Слика 4-1: Организациона структура сектора природног гаса	47
Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије	50
Слика 4-3: Структура финалне потрошње природног гаса у Србији у 2013.....	53
Слика 4-4: Структура просечне цене природног гаса за јавно снабдевање ЈП Србијагас од 01.12.2013.	60
Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друго полугодиште 2013.....	60
Слика 4-6: Структура цене природног гаса за домаћинства у појединим европским главним градовима у децембру 2013.....	61
Слика 4-7: Цене природног гаса за индустрију – друго полугодиште 2013.	62
Слика 4-8: Шема тржишта природног гаса.....	63
Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2013.	68
Слика 5-2: Транспортиране количине сирове нафте нафтоводом ЈП Транснафта	69
Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице	84

Скраћенице и страни изрази

ACER	Европска агенција за сарадњу енергетских регулатора (Agency for the Cooperation of Energy Regulators)
АПКМ	Аутономна покрајина Косово и Метохија
Benchmarking	Упоредна анализа сличних (показатеља, предузећа, активности...)
CEER	Савет европских енергетских регулатора (Council of European Energy Regulators)
БиХ	Босна и Херцеговина
DAMAS	Информациони систем ЈП ЕМС
ДС	Дистрибутивни систем
ЕнЗ	Енергетска заједница
ECRB	Регулаторни одбор ЕнЗ
ECRB WG	Радне групе Регулаторног одбора ЕнЗ
ННН	Herfindahl-Hirschman индекс – показатељ за ниво концентрације тржишта
ITC Agreement	Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносних система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа
ЈИЕ	Југоисточна Европа
ЈП ЕМС	Јавно предузеће Електромержа Србије
ЈП ЕПС	Јавно предузеће Електропривреда Србије
mtoe	М илион тона еквивалентне нафте
NTC	Нето вредност прекограничног преносног капацитета (Net Transfer Capacities)
REMIT	Уредба о интегритету и транспарентности тржишта енергије на велико, No 1227/2011 Европског Парламента и Савета
Smart Grid	Напредна („паметна“) електричне мрежа опремљена дигиталним уређајима за мерење, даљинско прикупљање и дистрибуцију података и информација о понашању свих корисника мреже и управљање системом, у циљу побољшања поузданости и ефикасности система
МЕРЗЖС	Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине
НИС а.д.	Нафтна индустрија Србије
ПД	Привредно друштво
РС	Република Србија
РСТ	Руско-српска компанија за трговину (Russian – Serbian Trading Corporation)
УНМИК	Привремена управа Уједињених нација на Косову (УНМИК - United Nations Interim Administration Mission in Kosovo), основан од стране Савета безбедности резолуцијом 1244 (1999.)

Конверзиони фактори за јединице енергије

	kJ	kcal	kWh	kg en*
1 kJ	1	0,2388	0,000278	0,000024
1 kcal	4,1868	1	0,001163	0,0001
1 kWh	3 600	860	1	0,086
1 kg en	41 868	10 000	11,63	1

* килограма еквивалентне нафте

АГЕНЦИЈА за ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ТЕРАЗИЈЕ

11000 Београд

Теразије 5/У

Tel: + 381 11 3033 829

Фах: + 381 11 3225780

E mail: aers@aers.rs

www.aers.rs